

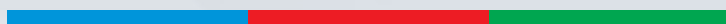


*“Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında”
Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinə əsasən
Azərbaycan Respublikası
Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri
üzrə Dövlət Komitəsinin
2022-ci il üzrə*

MƏLUMATI



BAKİ • 2023



MÜNDƏRİCAT

GİRİŞ	3
1. Gender bərabərliyinin təmin edilməsi ilə bağlı dövlət siyasətinin əsas istiqamətləri və dövlətin vəzifələri (Maddə 2. 0. 4, 3, 4, 5, 6)	5
1. 1. Normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi	6
1. 2. Gender bərabərliyi mədəniyyətinin təbliği	13
1. 3. Cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyin bütün formalarının aradan qaldırılması	14
1. 4. Dövlətin idarə olunmasında və qərarların qəbul edilməsində gender bərabərliyinin qorunması	32
1. 5. Şəhər və rayon icra hakimiyyətləri tərəfindən gender bərabərliyinin təmin edilməsi	58
2. Gender bərabərliyinin müxtəlif sahələr üzrə təminatı (Maddə 7-16)	61
2. 1. Əmək hüquqlarının həyata keçirilməsində gender bərabərliyinin təmin edilməsi	62
2. 2. Təhsil hüquqlarının həyata keçirilməsində bərabər imkanların təmin edilməsi	65
2. 3. İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları sahəsində gender bərabərliyinin təmin edilməsi	71
2. 4. İqtisadi və sosial münasibətlərdə gender bərabərliyinin təminatları	73
2. 5. Qeyri-hökumət təşkilatları, həmkarlar ittifaqları və siyasi partiyaların fəaliyyətində gender bərabərliyinin təmin edilməsi	84
3. 2022-ci ildə Azərbaycanda gender bərabərliyinin təmin edilməsi sahəsində əldə edilmiş nəticələr, qarşıya qoyulan vəzifələr və tövsiyələr	87
3. 1. Nəticələr	88
3. 2. Qarşıya qoyulan vəzifələr və tövsiyələr	89
BMT-nin CEDAW Komitəsinin tövsiyələri	92

İXTİSARLAR

AR	Azərbaycan Respublikası
AQUPDK	Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi
UADM	Uşaq və Ailələrə Dəstək Mərkəzi
KOBİA	Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi
İKT	İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyaları
EKTİS	Elektron Kənd Təsərrüfatı İnformasiya Sistemi
AHİK	Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası
HİRK	Həmkarlar İttifaqı Respublika Komitəsi
CEDAW	Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının aradan qaldırılmasına dair Konvensiyası
AFAQ	Aqrar Fəaliyyətli Azərbaycan Qadınları
GIZ	Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti
BMT	Birləşmiş Millətlər Təşkilatı
FAO	Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı
BƏT	Beynəlxalq Əmək Təşkilatı
DİM	Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri
AQSİA	Azərbaycanda Qadın Sahibkarlığının İnkişafı Assosiasiyası

GİRİŞ

Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi ailə, qadın və uşaq problemləri ilə iş sahəsində dövlət siyasətini və tənzimlənməsini həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır. Komitə öz fəaliyyətində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını, Azərbaycan Respublikasının qanunlarını, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamlarını, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamlarını, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələri və öz Əsasnaməsini rəhbər tutur.

Dövlət Komitəsi 2022-ci ildə öz əsasnaməsində müəyyən edilmiş istiqamətlər üzrə vəzifələrini həyata keçirmişdir. AQUPDK il ərzində bütün dövlət orqanları ilə səmərəli əməkdaşlıq etmiş, beynəlxalq və qeyri-hökumət təşkilatları ilə birgə layihələr icra etmişdir. Komitə tərəfindən təşkil olunan tədbirlərdə mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti, məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanlarının, habelə yerli özünüidarəetmə orqanlarının nümayəndələri yaxından iştirak etmişlər.

“Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinə uyğun olaraq Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin 2022-ci il üzrə Məlumatı ötən il respublikamızda bu sahədə həyata keçirilən dövlət siyasətinin əsas istiqamətləri üzrə beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı görülmüş işləri və əvvəlki illərlə müqayisədə irəliləyişlərin dinamikasını özündə əks etdirir.

Məlumat “Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatı haqqında Qanun”un müvafiq maddələrindən irəli gələn 3 istiqaməti əhatə edir.

- “Gender bərabərliyinin təmin edilməsi ilə bağlı dövlət siyasətinin əsas istiqamətləri və dövlətin vəzifələri” bölməsinə gender bərabərliyinin təmin edilməsi ilə bağlı normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, institusional mexanizmlərin inkişafına dəstək və gender bərabərliyi mədəniyyətinin təbliği, cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyin bütün formalarının aradan qaldırılması, dövlətin idarə olunmasında və qərarların qəbul edilməsində gender bərabərliyinin təminatına dair məlumatların icmalı daxil edilmişdir.
- “Gender bərabərliyinin müxtəlif sahələr üzrə təminatı” bölməsi əmək hüquqlarının həyata keçirilməsi, xüsusilə də qadınlar və kişilər üçün qeyri-ənənəvi peşə sahələrində gender fərqlərinin aradan qaldırılması, məşğulluğun dəstəklənməsi, habelə təhsilin ayrı-ayrı pillələrində təhsil hüquqlarının həyata keçirilməsində yaradılmış bərabər imkanlara, iqtisadi və sosial münasibətlərdə, qeyri-hökumət təşkilatları, həmkarlar ittifaqları və siyasi partiyaların fəaliyyətində gender bərabərliyinin təmin edilməsinə dair məlumatları əhatə edir.
- “Azərbaycanda gender bərabərliyinin təmin edilməsi sahəsində əldə edilmiş nəticələr, qarşıya qoyulan vəzifələr və

tövsiyələr” bölməsində gender bərabərliyinin təminatı sahəsində formalaşan müsbət tendensiyalar, CEDAW tövsiyələri və gələcək çağırışların idarəedilməsi ilə bağlı zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi qeyd edilmişdir.

Məzmun və məlumatların dolğunluğu baxımından təqdim edilən illik Məlumat 2021-ci il üzrə Məlumatdan aşağıdakı məqamlara görə fərqlənir:

- **Yerli icra hakimiyyəti orqanlarının məlumatlarından istifadə edilmişdir;**
- **Qanunun 15-ci maddəsinə əsasən iqtisadi və sosial münasibətlərdə gender bərabərliyinin təminatlarının həyata keçirilməsinə dair yeni hissələr əlavə edilmişdir;**
- **Əlilliyi olan şəxslərin gender təhlili verilmişdir;**
- **Bank sektorunda çalışan işçilərin və bank məhsullarından istifadə edən şəxslərin gender bölgüsü, banklar tərəfindən gender bərabərliyinin təminatı istiqamətində həyata keçirilmiş tədbirlər haqqında məlumat daxil edilmişdir.**
- **Daşınmaz əmlak sahibi olan şəxslərin gender bölgüsü təqdim edilmişdir;**
- **Dövlət Komitəsi tərəfindən ayrı-ayrı mövzularda aparılmış analitik araşdırmaların, təhlillərin nəticələrinə dair məlumatlar daxil edilmişdir.**

Məlumatın hazırlanmasında Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən aparılan beş araşdırma-ya-“Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərin müdafiəsi sahəsində məhkəmə təcrübəsinin təhlili”, “Azərbaycanda seksual qısnama: qanunvericilik və onun tətbiqi praktikası”, “Medianın intiharlara təsiri”, Uşaq nikahlarının aradan qaldırılması: qanunvericilik və onun tətbiqi praktikası”, “Təhsil müəssisələrində rəhbər vəzifələrdə gender bərabərsizliyinə dair”-mövzularında analitik hesabatlara istinad edilmişdir.

Məlumatda həmçinin gender bərabərliyinin təmin edilməsi sahəsində perspektivlər, hüquqi müstəvidə əldə olunan nailiyyətlər, beynəlxalq əməkdaşlıq, mövcud problemlər və maneələr, gələcəkdə icrası planlaşdırılan məsələlər və hədəflər öz əksini tapmışdır.

Məlumatda əks olunan statistik göstəricilər Dövlət Statistika Komitəsinin və digər dövlət orqanlarının məlumatlarına, Dövlət Komitəsinin qeyri-hökumət təşkilatları və beynəlxalq təşkilatlarla birgə həyata keçirdiyi araşdırmaların, təhlillərin və sorğuların nəticələrinə əsaslanmışdır.



**Gender bərabərliyinin
təmin edilməsi
ilə bağlı dövlət
siyasətinin
əsas istiqamətləri və
dövlətin vəzifələri
(Maddə 2.0.4, 3, 4, 5, 6)**

1.1. Normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi

Hesabat dövrü ərzində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi istiqamətində əsas məsələlərdən biri gender bərabərliyinin əmək münasibətləri sahəsində təmin edilməsi ilə bağlı olub. Qadınların məşğulluq imkanlarının genişləndirilməsi, həmçinin daha yüksək əmək haqqı ödənilən sahələrdə çalışmasının təmin edilməsi, beynəlxalq əmək normalarına uyğun olaraq qadınların hüquqlarının müdafiəsi, ailə öhdəliyində valideynlik vəzifələrinin həyata keçirilməsində bərabərliyin təmin edilməsi kimi prioritet məsələlər müxtəlif səviyyələrdə müzakirə mövzusu olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22 aprel 2022-ci il tarixli Sərəncamı ilə **“Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”** təsdiq edilmişdir. Qadınların iqtisadi imkanlara çıxışının yaxşılaşdırılması Strategiyanın əsas prioritetlərindən biridir. Sənədin “Dinamik, inklüziv və sosial ədalətə əsaslanan cəmiyyət üzrə strateji çərçivə” adlı 3. 2-ci bölməsində qeyd edilir ki, qadınların cəmiyyətdə iqtisadi fəallığı artırılacaq, onların yüksək əməkhaqqı olan sahələrdə məşğulluğu təşviq olunacaqdır. Qadınların uğurlu fəaliyyəti üçün peşəyönümü, karyera məsləhəti və digər aktiv məşğulluq tədbirləri genişləndiriləcəkdir. Qadınların orta aylıq əməkhaqqının kişilərin orta aylıq əməkhaqqına nisbəti 2021-ci ildəki 65, 8%-dən 80%-ə çatacaqdır.

Strategiyada müəyyən edilmiş hədəflərə nail olmaq özlüyündə həm də qanunvericiliyə yeni baxış tələb edir. Bu məqsədlə 2022-ci ildə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən mühüm məsələlərdən biri **“Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinə**

dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 5 noyabr 2022-ci il tarixli, 629-VIQD nömrəli Qanunu olmuşdur. Qanuna əsasən qadın əməyinin tətbiqi qadağan olunan iş yerləri və işlər bütün qadınlara deyil, yalnız hamilə və bir yaşına çatmamış uşağı olan qadınlara şamil edilmişdir. Bu dəyişiklik qadın məşğulluğunun artırılmasına və daha geniş sahələri əhatə etməsinə imkan verir. Dəyişikliyə əsasən “Qadın əməyinin tətbiqi qadağan olunan, əmək şəraiti zərərli və ağır olan istehsalatların, peşələrin (vəzifələrin), habelə yeraltı işlərin siyahısının təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 20 oktyabr 1999-cu il tarixli 170 nömrəli Qərarına yenidən baxılması və siyahıdakı peşələrin və işlərin sayının azaldılması nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda, bəzi kateqoriyadan olan qadınların gecə vaxtı yerinə yetirilən işlərə, iş vaxtından artıq işlərə, istirahət, iş günü hesab edilməyən bayram və digər günlərdə işə cəlb edilməsinə və ezamiyyətə göndərilməsinə qoyulan qadağanın onların öz sərbəst seçimi ilə mümkün davranış qaydası kimi müəyyən edilməsini nəzərdə tutan “Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və bu Qanundan irəli gələrək hazırlanmış hüquqi aktların layihələri Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə təqdim edilmişdir.

Həmçinin eyni dəyərli eyni və ya müxtəlif işi yerinə yetirən işçilərə əməkhaqqı, həmçinin mükafat və işçini həvəsləndirmək məqsədilə ödənilən digər maddi ödənişlərin bərabər dəyərli əməyə görə bərabər ödənilməsinin təmin edilməsinə istiqamətlənən “Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Qanununun layihəsi Əmək və

Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən 2022-ci ildə Ədliyyə Nazirliyinə, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinə, Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyasına və Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasına təqdim olunmuşdur. Rəy və təkliflər əsasında, habelə Dünya Bankı ilə qarşılıqlı müzakirələr aparılmaqla layihə təkmilləşdirilir və aidiyyəti üzrə təqdim ediləcəkdir.

Respublikada kişi və qadınların orta aylıq əmək haqqı fərqliliyinin aradan qaldırılması istiqamətində məqsədyönlü islahatlar nəzərdə tutulmuşdur.

Beynəlxalq Əmək Təşkilatının ekspertləri tərəfindən ölkəmiz üçün dolayısı ilə ayrı-seçkilik hesab edilən ölkə üzrə qadınlarla kişilərin orta aylıq əmək haqqı səviyyələri arasındakı kəskin fərqliliyin (2018-ci ildə qadınlar 360, 8 manat, kişilər 670, 2 manat, 2019-cu ildə qadınlar 443, 4 manat, kişilər 764, 8 manat, 2020-ci ildə qadınlar 525, 6 manat, kişilər 830, 2 manat, 2021-ci ildə qadınlar 552, 2 manat, kişilər 851, 7 manat) aradan qaldırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində və bu Məcəllədən irəli gələn normativ hüquqi aktlarda müvafiq dəyişikliklər edilməsi nəzərdə tutulur.

“Beynəlxalq Əmək Təşkilatının “Kişi və qadın işçilər - ailə vəzifələri olan işçilər üçün bərabər imkanlar və bərabər rəftar haqqında” 156 nömrəli Konvensiyasına qoşulmaq barəsində” 2010-cu il 11 may tarixli 1003-IIIQ nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinə ailə vəzifələri olan işçi anlayışının daxil edilməsinə dair layihə hazırlanmışdır. Bu konvensiya üzv dövlətlərin üzərinə iş və ailə vəzifələrinin həyata keçirilməsində kişi və qadınlar üçün bərabər hüquq və imkanların təmin edilməsi öhdəliyini qoyur. Layihə aidiyyəti

qurumlarla razılaşdırılmış və Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə təqdim edilmişdir.

Əvvəlki illərdə təsdiq edilmiş siyasi sənədlər, qanunvericilik aktları hesabat dövründə dövlətin gender bərabərliyi siyasətinin gücləndirilməsi istiqamətində **mühüm alətlər** olmuşdur.

- **Məişət zorakılığı ilə mübarizəyə dair 2020-2023-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı;**
- **Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı;**
- **Məşğulluq Strategiyasının həyata keçirilməsinə dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlər haqqında bu Məlumatın digər bölmələrində ətraflı bəhs edilmişdir.**

Bunlardan başqa ölkənin gender bərabərliyi siyasətinin həyata keçirilməsində mühüm rol oynayacaq yeni bir sənəd – “Azərbaycan Respublikasında gender bərabərliyi üzrə 2023-2025-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nın layihəsi hazırlanmışdır.

Milli Fəaliyyət Planı Azərbaycan hökumətinin öhdəlik götürdüyü əsas çərçivə sənədlərinə, BMT-nin “Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv olunması haqqında” Konvensiyasına (1979), Beynəlxalq Əmək Təşkilatının “Kişi və qadın işçilər – ailə vəzifələri olan işçilər üçün bərabər imkanlar və bərabər rəftar haqqında” 156 nömrəli Konvensiyasına, o cümlədən “Pekin Fəaliyyət Platforması” (1995) və 2030-cu ilədək Dayanıqlı İnkişaf Gündəliyinə söykənir.

“Azərbaycan Respublikasında Gender bərabərliyi üzrə 2023-2025-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nın məqsəd və vəzifələri gender bərabərliyi və qadın

hüquqları ilə bağlı qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, əhali arasında gender bərabərliyi və qadın hüquqları haqqında məlumatlılığın artırılması, gender əsaslı zorakılıqla mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsi, gender stereotiplərinin və ayrı-seçkiliyin qarşısının alınması və onlarla mübarizə, əhali, xüsusilə qadınlar və gənc ailələr arasında reproduktiv sağlamlıq və ailə planlaşdırılması sahəsində tədbirlərin gücləndirilməsi, siyasi və ictimai həyatda, qərar qəbul etmədə və idarəetmədə qadınların iştirakçılığının gücləndirilməsi kimi vacib istiqamətləri əhatə edir.

Sənədin layihəsi AQUPDK yanında İctimai Şura və qeyri-hökumət təşkilatları ilə müzakirə olunmuş, nazirliklər, dövlət komitələri, agentliklər və digər icraçı, həmçinin tövsiyə olunan qurumlarla razılaşdırılmış və AR Nazirlər Kabinetinə göndərilmişdir.

GENDER SİYASƏTİNİN TƏBLİĞİ VƏ TƏŞVİQİ, GENDER ƏSASLI AYRI-SEÇKİLİYİN QARŞISININ ALINMASI SAHƏSİNDƏ İXTİSASLAŞMIŞ İNSTİTUSİONAL MEXANİZMLƏRİN FƏALİYYƏTİ

Uşaq və ailələrə dəstək mərkəzləri (UADM)

2022-ci il ərzində Uşaq və Ailələrə Dəstək Mərkəzlərinə 3166 nəfər tərəfindən müxtəlif mövzularda, o cümlədən məişət zorakılığı ilə bağlı 3361 müraciət daxil olmuşdur. Müraciət edənlərin 762 nəfəri kişi, 2404 nəfəri isə qadın olmuşdur.

UADM-lər tərəfindən 11 erkən nikah və 22 təhsildən yayınma (bunlardan 15-i qız, 7-i oğlan olub) faktının qarşısı alınıb, aidliyyəti qurumlarla birgə profilaktik işlər görüldü.

UADM tərəfindən 2022-ci il ərzində 704 tədbir, 40 təlim keçirilib, ümumilikdə 23 496 nəfər (böyükklər: 10 979 (7476 qadın, 3503 kişi), uşaqlar: 12 517 (6738 qız, 5779 oğlan) iştirak edib.

2022-ci ildə Dövlət Komitəsinin Uşaq və Ailələrə Dəstək Mərkəzi və Resurs Mərkəzlərində keçirilən **“açıq qapı” günlərində** müxtəlif mövzularla bağlı müraciət edən 1685 vətəndaşa (**1301 qadın**, 384 kişi) psixoloji, hüquqi və sosial problemlərin həlli üzrə dəstək göstərilib.

Qadın resurs mərkəzləri

Beynəlxalq təşkilatlarla birgə layihə çərçivəsində yaradılan bu mərkəzlərin əsas məqsədi qadınların məşğulluq və sahibkarlıq imkanlarını inkişaf etdirmək və onların iqtisadi cəhətdən güclü olmasına dəstək vermək, əmək bazarında rəqabətə davamlılığını artırmaq, habelə qarşılaşdıqları sosial və iqtisadi çətinliklərin aradan qaldırılmasına yardım etməkdir.

Ümumilikdə 17 Qadın Resurs Mərkəzi fəaliyyət göstərir. Onlardan 3-ü 2022-ci ildən fəaliyyətə başlamışdır.

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin BMT-nin İnkişaf Proqramı və ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin əməkdaşlığı ilə birgə **“Sahibkarlığa və məşğulluğa iqtisadi dəstək”** layihəsi çərçivəsində 2022-ci ildə Sumqayıt və Xaçmaz Qadın Resurs Mərkəzləri açılmışdır.

Həmçinin Dövlət Komitəsinin, BMT-nin İnkişaf Proqramı və Britaniya Hökumətinin əməkdaşlığı ilə birgə **“İqtisadi və sosial iştirakın artmasına mane olan əngəlləri aradan qaldırmaq üçün Azərbaycanda münaqişədən təsirlənmiş həssas qruplara daxil olan qadınların səlahiyyətlərinin artırılması və onlar üçün bərabər imkanların yaradılması”** layihəsi çərçivəsində Bərdə Qadın Resurs Mərkəzi fəaliyyətə başlamışdır.

Qadın Resurs Mərkəzlərinin 2022-ci ildə fəaliyyəti

Biznes fəaliyyətinə
başlamaq üçün
dəstək göstərilən
qadınların sayı
(nəfərlə)

97

Peşə təlimlərinə
cəlb olunmuş
qadınların sayı
(nəfərlə)

391

Peşə təlimlərinə
cəlb olunmuş
qadınların sayı
(nəfərlə)

1234

Komitənin BMT-nin İnkişaf Proqramı ilə birgə yaratdığı Qadın Resurs Mərkəzlərinin ümumilikdə 6423 nəfər üzvü var.

Gender məsələləri üzrə məsul şəxslər

Gender bərabərliyinin təminatı istiqamətində vacib institusional mexanizmlərdən biri də gender məsələləri üzrə məsul şəxslərdir. 2022-ci ildə gender məsələləri üzrə məsul şəxslər şəbəkəsinin fəaliyyəti daha da genişlənmiş və təkmilləşmişdir.

Hesabat ili ərzində Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi və Avropa İttifaqının birgə təşkilatçılığı ilə "Aİ Gender Bərabərliyi naminə: İslahat üzrə Yardım Xidməti" layihəsi çərçivəsində mərkəzi qurumların gender məsələləri üzrə məsul şəxsləri üçün "Gender bərabərliyi və idarəetmə" mövzusunda təlim keçirilmişdir. Təlimlərdə müxtəlif dövlət qurumlarından olan 65 nəfər (3 kişi, 62 qadın) genderə məsul şəxs iştirak etmişdir.

Təlimin keçirilməsinin məqsədi dövlət qurumlarında çalışan gender məsələləri üzrə məsul şəxslərin gender bərabərliyi, gender əsaslı yanaşma, müasir tendensiya, mövcud beynəlxalq və yerli qanunvericilik, gələcək vəzifə təlimatları barədə məlumatlandırılmasıdır.

Həmçinin Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin və Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyətinin birgə əməkdaşlığı çərçivəsində "Gender Azərbaycan" portalı yaradılmışdır.

"Gender Azərbaycan" - "genderazerbaijan.com" portalının yaradılmasında məqsəd genderə məsul şəxslər arasında koordinasiyanı və operativliyi gücləndirmək, onların şəbəkələşməsinə təmin etmək, eyni zamanda gender bərabərliyi sahəsində fəaliyyətin daha şəffaf prinsiplər əsasında həyata keçirilməsini təşkil etməkdir.

Bundan başqa "Aİ Gender Bərabərliyi naminə: İslahat üzrə Yardım Xidməti" layihəsi çərçivəsində "Gender bərabərliyi və idarəetmə" mövzusunda yerli icra hakimiyyətlərinin gender məsələləri üzrə məsul şəxsləri kimi icra hakimiyyəti başçıların müavinləri üçün təlimlər keçirilmişdir. Təlimlərdə gender bərabərliyinin təmin edilməsi istiqamətində aparılan dövlət siyasəti, gender bərabərsizliyinin səbəbləri və aradan qaldırılması yolları, global trendlər, genderə həssas yanaşma, gender indikatorları və yoxlama alətləri, genderə məsul şəxsin funksiyasının təsviri və idarəetmədə rolu haqqında məlumat verilmişdir. Təlimlərdə 80 nəfər (57 qadın, 23 kişi) iştirak etmişdir.

Bələdiyyələrdə gender komissiyaları

Bələdiyyələrdə Gender komissiyaları Azərbaycanda gender problemləri ilə bağlı sistemli və əlaqələndirilmiş işin aparılması məqsədilə yaradılıb. Gender komissiyaları risk qrupuna aid olan ailələrlə iş aparır, mövcud stereotiplərlə mübarizə istiqamətində maarifləndirmə tədbirləri təşkil edir. 2022-ci ildə 30 bələdiyyədə bu cür komissiyalar fəaliyyət göstərib.

Kənd yerlərində yaşayan sosial cəhətdən həssas əhali qruplarına aid, xüsusilə aztəminatlı və əlilliyi olan qadınların fəallığının artırılması, aktiv məşğulluq tədbirlərinə yönəldilməsi istiqamətində gender komissiyalarının rolu böyükdür.

4-5 Oktyabr 2022-ci il tarixində Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi və Avropa İttifaqının birgə təşkilatçılığı ilə Azərbaycan Bələdiyyələrində Gender Bərabərliyi Komissiyaları üçün **“Gender bərabərliyi və yerli idarəetmə” mövzusunda 2 günlük təlim** keçirilmişdir. Təlimlərdə 30 nəfər qadın iştirak etmişdir.

Təlimin keçirilməsində məqsəd bələdiyyələrdə gender komissiyalarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və daha səmərəli qurulması, yerli idarəetmənin genderə həssas yanaşma və gender bərabərliyi prinsipləri üzərində qurulmasının təşviqi, bələdiyyələrin gender bərabərliyi sahəsində maarifləndirilməsidir.

Məişət zorakılığı ilə mübarizə çərçivəsində risk qrupuna daxil olan ailələrin aşkar edilməsi, onlarla profilaktiki iş aparılması və zorakılıq qurbanlarına zəruri dəstəyin göstərilməsi məqsədilə **Sabunçu rayonunda** həyata keçirilən **“Susma, səsi-ni eşitdir!” adlı layihə** çərçivəsində rayon üzrə bütün bələdiyyələrin inzibati binalarında xüsusi qutular yerləşdirilmişdir. Məişət zorakılığına məruz qalan, həmçinin bənzər hallara şahid olan, lakin aidiyyəti qurumlara vaxtında müraciət etməkdən çəkinən vətəndaşlar artıq yaşadıkları ərazi üzrə bələdiyyənin inzibati binasına yaxınlaşaraq öz şikayətlərini məktub şəklində həmin qutuya daxil edirlər.

Eyni zamanda bu xidmət barəsində qəsəbədə fəaliyyət göstərən təhsil və səhiyyə təşkilatlarına məlumat verilmiş, həmçinin bələdiyyə tərəfindən bütün vergi ödəyicilərinə də bu barədə SMS-lər göndərilmişdir. Daxil olan müraciətlər Gender Komissiyası tərəfindən araşdırılmışdır.

Erkən nikahların fəsadları, qızların təhsildən yayınmasının qarşısının alınması, reproduktiv sağlamlıq, erkən hamiləliyin qızların sağlamlığına təsiri və bu sahədə bələdiyyələrdə gender komissiyalarının fəaliyyətinin təşviqi məqsədilə 2022-ci ildə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən Yardımlı rayonunda **“Erkən nikah və erkən yaşda qızlar tərəfindən uşaqların doğulmasının qarşısının alınmasında bələdiyyələrin rolu”** mövzusunda həsr olunmuş tədbir keçirilmişdir.

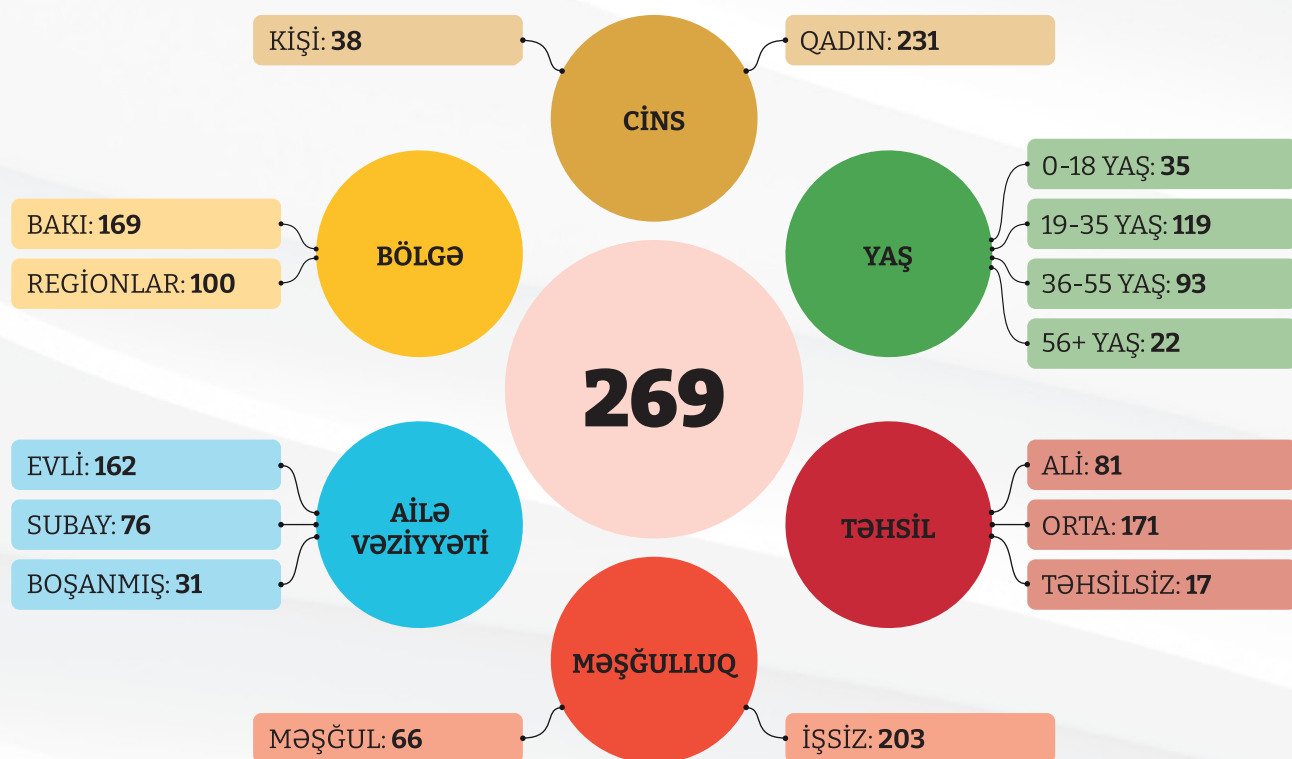
Gender əsaslı zorakılıqla bağlı Dəstək Xətti (860)

Gender əsaslı zorakılıq hallarının qarşısının vaxtında alınması və operativ tədbirlərin görülməsində 860 sayılı Dəstək Xəttinin mühüm rolu olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, BMT-nin Əhali Fondu, Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi ilə əməkdaşlıq çərçivəsində pilot layihə olaraq yaradılmış 860 sayılı Dəstək Xətti 01. 11. 2020-ci ildən fəaliyyətə başlayıb.

Dəstək Xəttinin heyəti 1-i menecer, 3-ü operator olmaqla 4 nəfərdən ibarətdir. Operatorlar tərəfindən zənglər saat 09:00-18:00 arası qəbul edilir.

Daxil olan müraciətlər zəng edənin cinsi, yaşı, ailə və məşğulluq vəziyyəti, yaşayış yeri və yönləndirildiyi tərəfdaş qurum meyarlarına əsasən təhlil edilir.

Dəstək xəttinə 2022-ci il ərzində 269 zəng daxil olmuş, onlardan 231-i qadın, 38-i isə kişi olmuşdur. Zəng edənlərin əksəriyyəti - 162 nəfər evli, 76 nəfər subay, 31 nəfər boşanmış şəxslər Bakı şəhər sakinləridir. Zorakılığa məruz qalanlar arasında 171 orta təhsilli, 81 ali təhsilli, 17 təhsilsiz, onlardan 203 işsiz, 66 məşğul şəxs olmuşdur.



Gender əsaslı zorakılıqla bağlı 860 sayılı Dəstək Xəttinə daxil olan zənglərin ümumi statistikasına əsasən demək olar ki, zorakılığa məruz qalanların əksəriyyəti orta təhsilli, işsiz, evli 19-35 yaş arasındakı qadınlardır.

Qadın Dəstək Xətt Xidməti (116111)

2022-ci ilin iyul ayından Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, “Ümidli Gələcək” Gənclər Təşkilatı və “Azercell Telekom” MMC-nin dəstəyi ilə yaradılan “Qadın Dəstək Xətti” xidməti psixoloji dəstəyə ehtiyacı olan, böhran və sosial təhlükəli vəziyyətdə yaşayan, məişət zorakılığı ilə üzləşən qadınlara dəstək istiqamətində fəaliyyət göstərir.

Dəstək xəttinin yaradılmasının əsas məqsədlərindən biri məişət zorakılığı ilə mübarizə istiqamətində effektiv psixoloji, emosional və sosial dəstəyin göstərilməsi, zorakılıq qurbanlarının reabilitasiyası və cəmiyyətə reinteqrasiyası üçün günün istənilən saatında müvafiq köməyin göstərilməsidir.

“Qadın Dəstək Xətti”-nə müraciət edənlər peşəkar işçi heyəti tərəfindən hüquqi,

tibbi xidmətlərə çıxış əldə edir, məşğulluqla bağlı məlumatlandırılır, onların ailə və yaşayış şəraitinin qiymətləndirilməsi əsasında sosial dəstəklə təmin olunurlar.

“Qadın Dəstək Xətti”-nə müxtəlif problemlərlə bağlı 2050 müraciət daxil olmuşdur. Bunlar ailədaxili münaqişə (676), məişət zorakılığı (361), boşanma prosesinə dəstək (182), aliment ödənişi ilə bağlı çətinlik (235), sosial-maddi rifahın aşağı olması (142), səhiyyə hüququnun təmin edilməsi (105), hüquqi yardıma ehtiyac (320), sığınacaq təmin olunma (29) sahələrini əhatə etmişdir.

“Qadın Dəstək Xətti” xidməti 2010-cu ildən bəri “Azercell”-in əsas tərəfdaşlığı ilə fəaliyyət göstərən “Uşaq Qaynar Xətti” ilə əməkdaşlıq çərçivəsində çalışır.

Bundan əlavə “Uşaq Qaynar Xətti” və “Qadın Dəstək Xətti”-nə (050) 680-2280, (051) 580-2280, (051) 880-1180, (051) 880-2280

mobil nömrələri, elektron poçt¹, “Facebook”² və “Instagram”³ sosial şəbəkələrindəki səhifələr, mərkəzin saytındakı⁴ canlı çat və “uşaqqaynarxetti” mobil əlavəsi vasitəsilə müraciət etmək olar.

Media, televiziya və yeni yaradılmış İKT resursları

2022-ci il ərzində gender siyasətinin təbliği və təşviqi istiqamətində media ilə sıx əməkdaşlıq edilmiş, sosial şəbəkələrdə fəallıq nümayiş etdirilmişdir.

Məişət zorakılığı, intihar, erkən nikah və digər mənfi hallarla bağlı mediada yayılmış informasiyalara dərhal reaksiya verilmiş və görülən tədbirlər barədə ictimaiyyətə operativ açıqlamalar təqdim edilmişdir. Media subyektlərinin 266 media müraciəti cavablandırılmışdır.

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sosial media siyasəti üzrə sənədi hazırlanmış, sosial şəbəkə hesablarında, eləcə də veb-saytında maraqlandırıcı materiallar yerləşdirilmişdir.

Media nümayəndələrinin bilik və bacarıqlarının artırılması məqsədilə təlim və seminarlar keçirilmişdir.

- **Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi və Medianın İnkişafı Agentliyinin əməkdaşlığı çərçivəsində 25 nəfər jurnalistin iştirakı ilə “Mediada gender bərabərliyi və peşəkarlıq” mövzusunda 2 günlük təlim təşkil edilmişdir.**

- **Jurnalistika ixtisası üzrə təhsil alan tələbələr üçün 25-29 iyul tarixlərində İsmayilli rayonunda Yay Təlim Proqramı təşkil olunmuşdur. Yekunda tələbələr fəal iştiraklarına görə sertifikatla təltif edilmişdir.**

¹ ushaqqaynarxetti@gmail.com

² <https://www.facebook.com/AzerbaijanChildHelpline>

³ [@ushaqqaynarxetti](https://www.instagram.com/ushaqqaynarxetti)

⁴ <https://childhelpline.az/index.php/az>

- **22 iyul Milli Mətbuat Günü münasibətilə Dövlət Komitəsi ilə səmərəli əməkdaşlıqda seçilən jurnalistlər mükafatlandırılmışdır.**

BMT-nin Əhali Fondu və “Regional İnkişaf” İctimai Birliyi (RİİB) tərəfindən icra olunan “Azərbaycanda gender bərabərliyinə əsaslanan valideynlik məzuniyyəti siyasətinin təşviqi ilə bağlı genderə həssas innovativ kommunikasiya və media kampaniyasının həyata keçirilməsi” layihəsi çərçivəsində RİİB könüllüləri üçün “Gender bərabərliyi və valideynlik məzuniyyətinin gender bərabərliyində rolu” mövzusunda vebinar keçirilmişdir.

“Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin 2021-2023-cü illər üzrə Kommunikasiya Strategiyası”nın 4. 2-ci bəndinin icrası istiqamətində keçirilən tədbirlərin davamı olaraq sosial şəbəkələrdə qadın və uşaq hüquqlarının müdafiəsi, gender bərabərliyi və ailə dəyərlərinin təbliği, stereotiplərlə mübarizə və digər müvafiq mövzular üzrə müzakirələrin aparılması məqsədilə sosial şəbəkə bloggerləri ilə görüş təşkil edilmişdir.

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin təşkilatçılığı ilə **“Ailə dəyərləri, qadın və uşaq hüquqlarının təbliği üzrə ən fəal blogger”** müsabiqəsi keçirilmiş, qaliblər diplom və hədiyyələrlə mükafatlandırılmışdır.

Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti ilə birgə Gender bərabərliyi üzrə məsul şəxslərin şəbəkələşməsi və koordinasiyasının təşkili, eləcə də cinsi qısnama hallarının qarşısının alınması məqsədilə hazırlanmış “GenderAzerbaijan.com” elektron portalı 20 noyabr tarixində ictimaiyyətə təqdim edilmişdir.

1. 2. Gender bərabərliyi mədəniyyətinin təbliği (maddə 5. 0. 4)

2022-ci il ərzində gender bərabərliyi mədəniyyətinin təbliği istiqamətində Dövlət Komitəsi tərəfindən hazırlanan çoxsaylı layihələr və tədbirlər planları çərçivəsində seminarlar, təlimlər keçirilmiş, geniş maarifləndirmə işləri aparılmışdır.

Bu təbliğatda əlaqədar mərkəzi İcra hakimiyyəti orqanları fəal iştirak etmişdir.

Həmçinin təhsildən yayınma hallarının qarşısının alınması istiqamətində Bakı şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin və Psixologiya Elmi-Tədqiqat İnstitutunun birgə əməkdaşlığı ilə profilaktik tədbirlər keçirilmişdir.

Eyni zamanda ümumtəhsil fənn proqramlarına qadın hüquqları, gender bərabərliyi üzrə mövzular daxil edilmiş, dərslərin genderə həssas hazırlanması ilə bağlı tədbirlər görülmüşdür.

Ali təhsil müəssisələri tələbələrinin gender məsələləri ilə bağlı biliklərinin artırılması məqsədilə universitetlərin bütün fakültələrində "Genderə giriş", "Genderologiyanın əsasları" və digər fənlərdə gender məsələlərinə aid mövzular tədris olunmuşdur.

Elm və Təhsil Nazirliyi Respublika Uşaq-Gənclər İnkişaf Mərkəzinin təşkilatçılığı, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin, Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsman) birgə əməkdaşlığı ilə **"Uşaq nikahlarının qarşısının alınması tədbirlərinin gücləndirilməsi"** mövzusunda onlayn platformada təlim keçirilmişdir.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi qadınların kənd təsərrüfatı sahəsində xidmətlərə, biliklərə, maliyyə resurslarına, emal proseslərinə və marketə çıxışlarını dəstəkləmiş, bu məqsədlə həyata keçirilən **"WEP"** layihəsi çərçivəsində "Genderə həssas

aqrar məsləhət xidmətləri təminatı"na həsr olunmuş təlimlər təşkil etmişdir.

Mədəniyyət Nazirliyi regionlardakı Heydər Əliyev Mərkəzlərində, kitabxanalarda və digər mədəniyyət müəssisələrində "Qadına şiddətə son", "Qadına zorakılıq haqqa üsyandır", "Məişət zorakılığına qarşı mübarizə" kimi mövzularda dəyirmi masa və görüşlər, maarifləndirici tədbirlər keçirmişdir.

Nazirlik həmçinin Neftçala rayon Heydər Əliyev Mərkəzində qadınların maarifləndirilməsi, asudə vaxtlarının səmərəli təşkili, ictimai həyata adaptasiyası məqsədilə **"Xoşbəxt qadınlar klubu"** adlı layihə həyata keçirmişdir. Layihə çərçivəsində psixoloq, həkim və şəxsi inkişaf bloggerləri ilə dəyirmi masalar və görüşlər təşkil edilmişdir.

Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı Konfederasiyası bu sahəni yenə ciddi diqqətdə saxlamış, 2022-ci il ərzində gender bərabərliyinin təminatı ilə bağlı "Qadın zorakılığına qarşı mübarizədə həmkarlar ittifaqlarının rolu və vəzifələri", "Mənim ailəm mənim sərvətimdir", "Erkən nikahlara yox deyək!", "Erkən nikahların fəsadları", "Doğulacaq uşaqlarda cinsi ayrı-seçkiliyə qarşı mübarizə", "Gender və məişət zorakılığına yox deyək!", "Qadınların yerli idarəetmədə iştirakının artırılması", "Həmkarlar ittifaqları və qadınların sağlamlığının mühafizəsi" mövzularında maarifləndirici tədbirlər keçirilməsini davam etdirmişdir.

12-13 dekabr tarixində Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin və Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin birgə təşkilatçılığı ilə **"İTi zəka" hakaton müsabiqəsi** keçirilmişdir. 3 qalib komandaya diplom və hədiyyələr təqdim edilmişdir.

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi beynəlxalq tərəfdaşlarla birlikdə "Qadın hüquqları yeni ictimai-siyasi reallıqlar kontekstində" mövzusunda konfrans, "Gender əsaslı cins seçimi ilə

mübarizə və qız uşaqlarının dəyərinin təşviqi” mövzusunda sərgi, “KOB FEST” sərgi-satış yarmarkası, “Gender məlumatlılığı və həssaslığına dair”, “Gender və insan hüquqları” mövzusunda təlim, “Qadınların yerli idarəetmədə iştirakının artırılması” mövzusunda dəyirmi masa və digər tədbirlər təşkil etmişdir.

“Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı”nın həyata keçirilməsi istiqamətində RİİB ilə birgə qızların hüquqlarını və onların valideynlər üçün dəyərini təşviq edən **“İnanın, onlar bacarar” adlı adlı sosial çarx, həmçinin “Atalıq məzuniyyəti” mövzusunda videoçarx hazırlanmış və mediada yayımlanmışdır.**

Azərbaycanın 12 iqtisadi rayonu üzrə yerli icra hakimiyyətləri aidiyyəti dövlət qurumları, vətəndaş cəmiyyəti institutları, həmkarlar ittifaqları ilə bərabər gender mədəniyyətinin təbliği sahəsində bir sıra maarifləndirici tədbirlər, konfranslar təşkil etmiş, müxtəlif mövzularda təlimlər keçirmiş, sorğular aparmış, çap materialları hazırlamışdır. “Erkən nikah və onların fəsadları”, “Reproduktiv sağlamlıq və ailə planlaşdırılması”, “Uşaq və gənclər arasında məişət zorakılıqlarının aradan qaldırılması” “Məişət zorakılığına qarşı birlikdə mübarizə aparaq”, “Gender bərabərliyi sağlam həyat tərzidir”, “Azərbaycan ailə modeli: dəyərlər və ənənələr” və s. mövzularda təşkil olunan tədbirlərdən əhali faydalanmışdır.

1. 3. Cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyin bütün formalarının aradan qaldırılması (maddə 2. 0. 4.)

Cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkilik, seksual qısnaq, cinsi əlamətə görə hüquqların bərabər həyata keçirilməsini məhdudlaşdıran və ya inkar edən istənilən fərq, istisna və ya üstünlük qəbul edilməzdir.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində cinsindən və digər amillərdən asılı olmayaraq ictimai və şəxsi həyatda fundamental insan hüquqları tanınır, cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkilik qadağan edilir. Bu əməlin törədilməsinə görə Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 154-cü maddəsi ilə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur.

Məişət zorakılığı, seksual qısnaq, qız uşaqlarının erkən yaşda evliliyi, selektiv abortlar, qadınların fahişəliyə cəlb edilməsi, əmlakın idarə olunmasında, vərəsəlikdə, ailə öhdəliklərinin bölüşdürülməsində bərabərsizlik cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyin təzahürləridir.

Qanunun 17-ci maddəsinə əsasən cinsi-mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyə məruz qalan şəxslərə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada zərər ödənilir.

Cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyin ən geniş yayılmış forması məişət zorakılığıdır.

Məişət zorakılığı bütün dünyada müxtəlif sosial təbəqələrdən olan milyonlarla insana, xüsusilə qadınlara, onların həyatına təsir edir. O, qadınlara qarşı yönəlmiş zorakılığın ən geniş yayılmış forması olmaqla ayrı-seçkilik yaradan sosial normaları, stereotipləri və gender bərabərsizliyini əks etdirir.

Məişət zorakılığı ilə mübarizə sahəsində tədbirlər

Məişət zorakılığı ilə mübarizə sahəsində tədbirlər

Hesabat ilində dövlət orqanları tərəfindən məişət zorakılığının qarşısının alınması istiqamətində həyata keçirilmiş tədbirlər **“Məişət zorakılığı ilə mübarizəyə dair 2020-2023-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”na** əsasən müəyyən edilmişdir.

- Milli Fəaliyyət Planının 12. 1-ci bəndində məişət zorakılığı ilə mübarizə sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bununla əlaqədar olaraq “Dövlət rüsumu

haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanun layihəsi hazırlanmışdır.

- Məişət zorakılığı ilə bağlı hərəkətlər törətmiş şəxs verilmiş xəbərdarlığa əməl etmədikdə zərərçəkmiş şəxs və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanı uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi üçün məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir. Zərərçəkmiş şəxs məhkəməyə müraciət etdikdə “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən 100 manat məbləğində ödəniş etməlidir. Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslər arasında qadınların üstünlük təşkil etdiyini nəzərə alaraq onların ədalət mühakiməsinə çıxışında əsas əngəllərdən biri kimi məhz uzunmüddətli mühafizə orderlərinin alınması ilə bağlı maddi yükün olması nəzərə alınmalıdır.

Qeyd edilən problemin aradan qaldırılması ilə bağlı Dövlət Komitəsinə vətəndaşlardan və məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə qeyri-dövlət yardım mərkəzlərindən müraciətlər daxil olmuşdur. Bu da zərərçəkmiş şəxslərin təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə əngəl yaradır. Layihədə məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxsə uzunmüddətli mühafizə orderinin verilməsi barədə iddialar üzrə ərizəçilərin rüsumdan azad edilməsi təklif edilir.

- Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən “Azərbaycan Respublikasının İcra Məcəlləsi”nin layihəsinə məişət zorakılığı sahəsində qəbul edilmiş qərarların icrası qaydası ilə bağlı norma daxil edilmiş, layihə cari il ərzində digər əlaqədar layihələrlə birlikdə dövlət orqanları ilə təkrar razılaşdırma prosesindən keçirilərək 23.12.2022-ci il tarixli məktubla baxılması üçün Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə göndərilmişdir.

- 2022-ci ilin noyabr-dekabr aylarında Dövlət Komitəsi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Azərbaycandakı Nümayəndəliyi ilə birgə “Gender əsaslı zorakılığa qarşı 16 günlük fəallıq kampaniyası” çərçivəsində 16 rayonda (Biləsuvar, Bərdə, Qazax, Lənkəran, Mingəçevir, Sumqayıt, İsmayilli, Qəbələ, Yevlax, Şəki, Sabirabad, Qax, Cəlilabad, Zaqatala, Qusar, Xaçmaz) maarifləndirici tədbirlər keçirmişdir. Tədbirlərin keçirilməsində məqsəd məişət zorakılığı haqqında məlumatlandırma, zorakılığın doğurduğu mənfi nəticələrin müzakirə olunması və qurbanların müdafiəsinə dair mövcud müdafiə mexanizmləri haqqında məlumatlılığın artırılmasına töhfə verməkdir. Tədbirlərdə Komitənin Uşaq və Ailələrə Dəstək Mərkəzləri, Qadın Resurs Mərkəzləri, universitet, kollec tələbələri və əməkdaşları, o cümlədən yerli icma nümayəndələri iştirak etmişdir. Tədbirlərdə 1887 qadın, 809 kişi olmaqla 2696 nəfər iştirak etmişdir.

- “Gender əsaslı zorakılığa qarşı 16 günlük fəallıq” kampaniyası çərçivəsində Dövlət Komitəsinin Ağdam, Şüvəlan, Qəbələ, İsmayilli, Sabirabad, Saatlı, Hacıqabul, Göygöl, Goranboy, Zaqatala, Zərdab Uşaq və Ailələrə Dəstək Mərkəzləri (UADM) tərəfindən regionlarda tədbirlər keçirilmişdir. Bu istiqamətdə mərkəzlərin fəaliyyət göstərdiyi rayonlarda rayon mərkəzləri, qəsəbə və kəndlərin kənd icra nümayəndəliklərində, ictimai iaşə müəssisələrində, avtovağzalarda, əhalinin sıx olduğu yerlərdə məişət zorakılığının qarşısının alınması ilə bağlı sosial videoçarxlar, filmlər nümayiş etdirilmiş, maarifləndirmə materialları paylanmış, sakinlərlə söhbətlər aparılmışdır. UADM-lərin əməkdaşları məişət zorakılığı ilə

üzləşmiş şəxslərin ailələrinə monitoring səfərləri edib onların qayğı və ehtiyacları ilə maraqlanmışlar.

- 27 may 2022-ci il tarixində Bakı Gənclər Mərkəzində Bakı şəhəri üzrə rayon (12) icra hakimiyyətlərində yaradılmış “Gender zorakılığı və uşaqlara qarşı zorakılıq üzrə monitoring qrupu”nun üzvləri ilə görüşlər keçirilmişdir. Görüşlər zamanı məişət zorakılığının qarşısının alınması zamanı qarşıya çıxan problemlər və bu sahədə bir sıra məsələlər müzakirə edilmişdir.
- 26 oktyabr 2022-ci il tarixində Gəncə şəhərində “Çətin həyat şəraitində olan uşaqların müdafiəsi və yerli mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi” mövzusunda regional konfrans keçirilmişdir.
- 25 noyabr 2022-ci il tarixində “Qadınlara və qızlara qarşı gender əsaslı zorakılıqla mübarizə üzrə 16 günlük fəallıq kampaniyası media müstəvisində” adlı tədbir keçirilmişdir. Tədbirin keçirilməsində məqsəd ənənəvi və rəqəmsal medianı qadınlara və qızlara qarşı gender əsaslı zorakılıqla mübarizə işinə cəlb etmək və onların dəstəyi ilə hər kəsə çağırış etmək olmuşdur.
- Avropa İttifaqı tərəfindən maliyyələşdirilən və İsveçin NİRAS şirkəti tərəfindən icra olunan “Avropa İttifaqı Gender bərabərliyi naminə: İslahata Yardım Xidməti” layihəsi çərçivəsində məişət zorakılığına məruz qalmış ahıllar və əlilliyi olan şəxslərə xüsusi dəstək proqramlarının həyata keçirilməsinə dair təlimat və xüsusi dəstək proqramı hazırlanmışdır.
- Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyi tərəfindən “Məişət zorakılığına qarşı mübarizə və qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması təşəbbüsləri” istiqaməti üzrə 47 fərdi layihə, 8 koalisiya layihəsi maliyyələşib. Həmin layihələrin icrasına isə ümumilikdə 644000 (altı yüz qırx dörd min) manat vəsait ayrılıb. Bunlardan 2 layihə qadın hüquqlarının müdafiəsi, 10 layihə məişət zorakılığı, 3 layihə isə gender siyasətinin həyata keçirilməsi istiqamətindədir.
- Avropa İttifaqı və Avropa Şurasının birgə PGGII layihəsi olan “Azərbaycanda İstanbul Konvensiyası və digər gender bərabərliyi standartlarına dair məlumatlılığın artırılması” layihəsi çərçivəsində Avropa Şurası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi ilə birlikdə mühafizə orderlərinin tətbiqinə dair araşdırma aparmış və “Mühafizə orderlərinin tətbiqi üzrə ehtiyacların qiymətləndirilməsinə dair Hesabat” hazırlamışdır. Hesabat Azərbaycanda qısamüddətli və uzunmüddətli mühafizə orderlərinin verilməsi ilə bağlı vəziyyəti və praktikadakı müsbət halları və çatışmazlıqları müəyyən etmək məqsədilə ilə hazırlanmışdır.
- Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən yardım mərkəzlərinin tikintisi hər il Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsində əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya xərcləri) üçün nəzərdə tutulan vəsaitin bölgüsünə uyğun olaraq həyata keçirilir. Müvafiq olaraq 2023-2026-cı illər ərzində Bakı və Gəncə şəhərlərində dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu hesabına məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə xidmət göstərən yardım mərkəzlərinin tikintisi nəzərdə tutulmuş və bununla bağlı maliyyə vəsaitinin ayrılması üçün məktubla Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinə müraciət olunmuşdur.

- Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən nazirliyin normativ hüquqi sənədlərinə və istiqamətləndirici göstərişlərinə əsasən Polis Akademiyasında, digər tədris və baza orqanlarında təşkil olunmuş ilkin hazırlıq, ixtisasartırma kurslarına, eləcə də zona-seminar məşğələlərinə ictimai təhlükəsizlik, istintaq, təhqiqat, cinayət axtarışı, yetkinlik yaşına çatmayanlarla iş üzrə qurumların əməkdaşları cəlb edilmişdir. “Ailədaxili zorakılıq zamanı qadın hüquqlarının müdafiəsində polisin rolu” və “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun icrası çərçivəsində polisin bayır xidmətlərinin, polis sahə inspektorlarının, yetkinlik yaşına çatmayanlarla iş və ixtisaslaşmış təhqiqat qurumlarının əməkdaşları ilə onlayn treninqlər, zona-seminar müşavirələri keçirilmiş, təlimçi polis zabitləri hazırlanmışdır.
- Ədliyyə orqanlarında qulluğa qəbul üzrə müsabiqədə uğur qazanmış namizədlərin, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin yerli icra və proba-siya qurumlarında icra məmuru, Məhkəmə ekspertizası mərkəzində ekspert vəzifəsinə işə qəbulla bağlı müsabiqədən keçmiş namizədlərin, Penitensiar xidmətin orta rəis heyətinə qulluğa qəbul ediləcək namizədlərin, Vəkillər Kollegiyasının üzvlüyünə qəbulla bağlı ixtisas imtahanlarını müvəffəqiyyətlə vermiş namizədlərin peşə fəaliyyətinə buraxılmaları, nazirliyin tibb xidmətinə qulluğa yeni qəbul edilmiş işçilərin hüquqi biliklərə yiyələnməsi məqsədilə keçirilən tədris kursunun proqramına “Məişət zorakılığından müdafiə mexanizmləri: milli və beynəlxalq təcrübə”, Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışının təmin edilməsi”, “Gender əsaslı zorakılıq qurbanlarına hüquqi yardım”,

“Gender əsaslı zorakılıq”, “İnsan alverci cinayətlərinin ictimai təhlükəliliyi, məişət zorakılığı və onunla mübarizə”, “Qadınlara qarşı zorakılıq/məişət zorakılığı sahəsində Avropa Şurasının standartları” mövzularında müəhəzirlər daxil edilmişdir. Ümumilikdə bu kurslarda 152 nəfər iştirak etmişdir.

- Daxili İşlər Nazirliyi, Elm və Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi və digər aidiyyəti dövlət orqanları (qurumları) tərəfindən ali, peşə, ümumtəhsil müəssisələrində, habelə müxtəlif əhali qrupları arasında məişət zorakılığı ilə mübarizə sahəsində çoxsaylı maarifləndirici tədbirlər, onlayn görüşlər, konfranslar, dəyirmi masalar, təlimlər və seminarlar təşkil olunmuşdur.
- Sosial Xidmətlər Agentliyinin (SXA) tabeliyində olan “Həssas əhali qruplarından olan şəxslər üçün Sığınacaq və Sosial Reabilitasiya Müəssisəsi”nin Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərin sosial reabilitasiyası şöbəsinə həkim terapevt tərəfindən burada məskunlaşan qadınlara “Zorakılıq zamanı ilkin tibbi yardım» mövzusunda seminar keçirilmişdir.
- Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Sosial Xidmətlər Agentliyində uşaqların dövlət uşaq müəssisələrinə düşməsinin qarşısının alınması və çətin həyat şəraiti olan uşaqların və ailələrin sosial xidmətlərə çıxışının təmin edilməsi məqsədi ilə 2022-ci ildə günərzi mərkəzləri və “Qayğı” çağrı mərkəzi fəaliyyətə başlamışdır. Çağrı Mərkəzinin fəaliyyət istiqamətlərindən biri də məişət zorakılığına məruz qalmış şəxslərə dəstək xəttidir.

- DOST-un veb-saytının Xidmət pasportları səhifəsində “Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərin sosial reabilitasiyası və sosial müdafiəsinin təşkil edilməsi” xidmətinin ID nömrəsi, xidmətlər üzrə təsnifatı, xidməti həyata keçirən struktur bölmənin adı, xidmətin hüquqi əsası, xidmət üzrə daxil olan müraciətlərin formaları, xidmət üzrə istifadə olunan kommunikasiya kanalı, xidmət üzrə cavablandırma formaları, xidmətin nəticəsində imtina əsasları, xidmət istifadəçiləri, xidmətin icrasını təmin edən nazirliyin struktur qurumu, xidmətin ön və arxa ofislərdə həyata keçirilməsinin ümumi müddəti, xidmətin göstərilmə yeri, xidmətin göstərilməsi üçün tələb olunan sənədlər, xidmət üzrə addımlarla təlimat, xidmət zamanı istifadə edilən informasiya sistemləri, xidmətin elektronlaşdırılma və avtomatlaşdırılma dərəcəsi barədə məlumat yerləşdirilmiş, bu barədə elektron məlumatlandırma vasitələri və sosial şəbəkələrdə paylaşımlar edilmişdir.
- Eyni zamanda “Məişət zorakılığından zərər çəkənlərin sosial dəstək üçün etimad ünvanı” adlı videoçarx hazırlanmış, mediada geniş yayımı təmin edilmişdir.
- Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinin məlumatlarına əsasən 2022-ci ildə məişət zorakılığı nəticəsində baş vermiş cinayətlərə və onun nəticəsində zərərçəkənlərə dair məlumatları özündə ehtiva edən “Azərbaycanda cinayətkarlıq” adlı statistik bülleten (yarımillik və illik dövriyyə), eləcə də “Azərbaycanda hüquqpozma- lar” adlı illik statistik məcmuə nəşr edilmiş, istifadəçilərə çatdırılmış, onların elektron versiyaları Komitənin internet səhifəsində yerləşdirilmişdir.

- 10 mart və 2 noyabr tarixlərində Vəkil- lər Kollegiyasının üzvləri üçün “Məişət zorakılığı ilə mübarizə və məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərlə davranış”, 25 noyabrda hakimlər üçün “Məişət zorakılığı ilə mübarizə” mövzu- sunda distant formada ixtisasartırma kursları keçirilmişdir. Qeyd edilən kurslarda 32 nəfər hakim, 72 nəfər vəkil iştirak etmişdir.

Ölkədə məişət zorakılığı ilə bağlı vəziyyət

2022-ci hesabat ili ərzində qeydə alınmış cinayət hadisələri üzrə 25449 zərərçəkmiş şəxsin 7455-i qadın olmuşdur. Zərərçəkmiş qadınlardan 2945-i xəsarət almış, 309-u (onlardan 24-ü yetkinlik yaşına çatmayan) isə ölmüşdür.

2022-ci ildə 15 nəfər qadının (1 nəfər - 14 yaşına çatmamış, 2 nəfər - 14-18 yaş aralı- ğı, 12 nəfər-18 yaşdan yuxarı) cinsi zorakı- lığa məruz qalması ilə bağlı başlanılmış 14 cinayət işi üzrə istintaq aparılaraq təqsir- ləndirilən şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi təmin edilmişdir.

2022-ci il ərzində Daxili İşlər Nazirliyinə məişət zorakılığı ilə bağlı 9864 müraciət daxil olmuşdur. Məişət zorakılığı halları ilə bağlı qeydə alınmış cinayətlərin ümu- mi sayı 1175 (2021-ci ildə 1196), xəsarət alan qadınların sayı 1132 (2021-ci ildə 1150) , ailə-məişət münaqişələri və qısqanc- lıq zəmnində qadınlara qarşı törədilmiş ölümlə nəticələnən cinayət hadisələrinin sayı 51 (2021-ci ildə 46) olmuşdur (onlar- dan 2-i yetkinlik yaşına çatmayan şəxsdir).

2021-ci illə müqayisədə məişət zorakılığı zəmnindəki cinayətlərdə azalma müşahi- də olunur.

2022-ci il ərzində 146-sı qısamüddətli, 12-si uzunmüddətli olmaqla ümumilikdə 158 mühafizə orderi icraatda olmuşdur. Onlardan 151-i qadınlar, 7-si kişilər barədə

verilmişdir. Orderlərin icrasına nəzarət Ədliyyə Nazirliyinin İcra və Probasiya şöbələri tərəfindən həyata keçirilmişdir.

2022-ci il ərzində Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 154-cü (bərabərlik hüququnu pozma) və 164-cü (hamilə qadının və ya himayəsində üç yaşınadək uşağı olan qadının, üç yaşınadək uşağını təkbəşinə böyüdən kişinin əmək hüquqlarını pozma) maddəsi ilə cinayət qeydə alınmamışdır.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Sosial Xidmətlər Agentliyinin sosial reabilitasiya şöbəsində məişət zorakılığından zərər çəkmiş 73 qadın və 28 kişiyyə xidmət göstərilmişdir.

Agentlikdə 2022-ci ilin fevral ayından “Qayğı” Çağrı Mərkəzi fəaliyyətə başlamışdır. Çağrı Mərkəzinin fəaliyyət istiqamətlərindən biri də məişət zorakılığına məruz qalmış şəxslərə dəstək xəttidir. İl ərzində “Qayğı” Çağrı Mərkəzinə ümumilikdə 11335 zəng daxil olmuşdur ki, bunlardan 29-u məişət zorakılığı ilə bağlı olmuşdur.

Statistikanın təhlili göstərir ki, ailələrdə baş verən məişət zorakılığı halları intiharların və boşanmaların artmasına gətirib çıxarır. Alimətlərin ödənişində isə bir sıra problemlər üzə çıxır.

Bakının 12 rayonu üzrə 26463, Azərbaycanın bölgələri üzrə 58157 aliment ödəyicisi var. Aliment ödənişində yaranan ən başlıca problem aliment ödəyicisinin daimi iş yerinin olmaması ilə bağlıdır. Bundan başqa borclunun aldığı məvaciblə ödəmə məbləğinin adekvat olmaması, faktiki yaşayış yerlərinin qeyd edilməməsi, aliment ödəyicilərinin özlərini süni şəkildə işsiz təqdim etmələri də ödənişlərin gecikməsinə səbəb olur.

Hesabat ili ərzində Komitə tərəfindən (1)

⁵ http://www.scfwca.gov.az/store/media/Tehlil%20Senedi_yekun%20variant.pdf

Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərin müdafiəsi sahəsində məhkəmə təcrübəsinin təhlili aparılmışdır.⁵

Təhlilin aparılmasında əsas məqsəd məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərin müdafiəsi ilə bağlı məhkəmə təcrübəsinə qiymətləndirmək, bu sahədə mövcud problemləri müəyyənləşdirmək, səmərəli məhkəmə müdafiəsinin təmin edilməsinə yönəlik təklifləri özündə əks etdirən tövsiyələr hazırlamaqdır.

Təhlildən irəli gələn nəticə və tövsiyələr aşağıdakılardır:

Məhkəməyəqədər icraatla bağlı təkliflər:

1. Qısamüddətli mühafizə orderlərinin daha uzun müddətə nəzərdə tutulması və qısamüddətli mühafizə orderlərinin verilməsi səlahiyyətinin polis orqanlarına həvalə edilməsi;
2. Təhqiqatçı, müstəntiq və prokurorların məişət zorakılığına dair işlər üzrə hazırlıq səviyyəsinin artırılması məqsədilə xüsusi təlim proqramlarının hazırlanması və tətbiqi;
3. Cinayət-prosessual qanunvericilikdə məişət zorakılığı işləri üzrə xüsusi qısaltdılmış prosessual müddətlərin nəzərdə tutulması;
4. Məişət zorakılığından zərər çəkmiş və ya zorakılığın şahidi olan uşağın dindirilməsi zamanı multidissiplinar yanaşmanın (uşağı və onun vəziyyətini, həmçinin onun hüquqi, psixoloji, sosial, emosional, fiziki və koqnitiv vəziyyətini tam başa düşmək üçün müxtəlif sahələr üzrə mütəxəssislərin sıx əməkdaşlığı) tətbiqi tələbinin prosessual qanunvericiliyə daxil edilməsi;
5. Məişət zorakılığı ilə bağlı işlər üzrə risk qiymətləndirilməsinin aparılması tələbinin qanunvericiliyə daxil edilməsi.

Məhkəmə icraatı ilə bağlı təkliflər:

1. Nikahın pozulması, aliment və uşaqlarla bağlı mübahisələr üzrə hazırlıq iclasında məhkəməyə mühafizə orderi barədə qərar qəbul etmək səlahiyyətinin verilməsi;
2. Ailə mübahisələri və məişət zorakılığı işləri üzrə hakimlərin ixtisaslaşması;
3. Hakimlərin xüsusi hazırlığı üzrə milli tədris və təlim proqramlarının hazırlanması;
4. Məişət zorakılığı ilə bağlı işlər üzrə qərar qəbul edərkən hakimlərin risk qiymətləndirməsinin nəticələrinə əsaslanması;
5. Məhkəmə binalarında müvafiq təhlükəsizlik tədbirlərinin gücləndirilməsi;
6. Məişət zorakılığı ilə bağlı işlər üzrə iclasların keçirildiyi məhkəmə zalının təşkili.

Məhkəmə qərarlarının icrası ilə bağlı təkliflər:

1. Mühafizə orderlərinin icrasına davamlı nəzarət məqsədilə sutkada 24 saat fəaliyyət göstərən növbəlilik sisteminin tətbiqi;
2. Aliment fondunun yaradılması;
3. Uşaqla ünsiyyət sahəsində məhkəmə qərarlarının icrası prosesində multidisiplinar yanaşmanın tətbiqi.

İntiharlarla bağlı statistika

2022-ci ildə Baş Prokurorluq tərəfindən 609 intihar hadisəsi qeydə alınmışdır. İntihar edən şəxslərdən 457-i kişi, 152-i qadın olmuş, o cümlədən 42-si yetkinlik yaşına çatmayan şəxslər olmuşdur.

İntiharlar həm cəmiyyətimiz, həm də dövlətimiz üçün çox həssas mövzudur. Komitə bununla bağlı araşdırmalar aparır,

insanları bu vəziyyətə sövq edən səbəbləri aşkar etmək üçün dünya statistikasını təhlil edir və bu təhlil əsasında intiharların qarşısının alınması istiqamətində profilaktik işlər görür.

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən (2) **“Medianın intiharlara təsiri” mövzusunda araşdırma** aparılmışdır.⁶

20 rayonu və 500 respondenti əhatə edən araşdırma nəticəsində məlum olmuşdur ki, ölkədə intihar statistikasında artım müşahidə edilir. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Azərbaycan üzrə 2015-ci ildə təqdim etdiyi rəqəmlərlə 2019-cu ildəki rəqəmləri qarşılaşdırdıqda hər 100 min nəfərə düşən intiharla ölümün 3, 1-dən 4, 1-ə yüksəldiyi görünür.

Pandemiya dönməndən və 2-ci Qarabağ müharibəsindən sonra da intiharlarda artım özünü göstərir. Burada müharibə sonrası travmaların da rolu vardır. İntihar edənlərin gender balansı da Azərbaycanda dünya ortalamasından kəskin şəkildə fərqlənir. Azərbaycanda 2015-ci ildə hər 1 qadına nisbətdə 4, 82 kişi intiharı qeydə alınıb ki, bu da qadınlara nisbətdə kişilərin 5 dəfəyə yaxın çox intihar etdiyini göstərir. Bu statistika global statistikada intihar edən kişi-qadın nisbətindən 2, 2 dəfə çoxdur.

İntiharla ölüm faktı regional statistikada da yüksəlib. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının 2015-ci ildə Avropada 50 ölkə arasında ən aşağı intihar sayı olan ölkə kimi göstərdiyi Azərbaycan 2019-cu il statistikasında 4 pillə geriləyib.

Araşdırmada diqqət çəkən önəmli məsələlərdən biri də intiharların mediada və sosial şəbəkələrdə işıqlandırılmasının onun artımına təsir etməsidir. Mütəxəssis sorğularında da bu qənaət ön plana çəkilir.

Zəruri olmadıqca ictimai əhəmiyyət

⁶ <http://www.scfwca.gov.az/store/media/kitablar/Median%C4%B1n%20intiharlara%20-son%20versia.pdf>

kəsb etməyən intihar hadisələrinin gündəmə daşınması və tirajlanması mənfi təsir yaradır və müxtəlif yaş qruplarına, habelə psixologiyası zəif olan təbəqələrə, risk qruplarına nüsxə intiharlarına yönəldici təsir edir. Aparılan anket sorğularında açıq suallara cavab verənlərin əksəriyyəti bu faktları sadalamış və ən yaxın çevrələrində müşahidə etmişdir.

Aparılan sorğular və təhlillər nəticəsində aşağıdakı tövsiyələrin diqqətə alınması zəruridir.

1. Cəmiyyətdə maarifləndirmə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Xüsusilə tək peşəkar medianın deyil, sosial medianın da günümüzdə həlledici xəbərləmə rolu daşdığı zamanda informasiya qəbul edənlərinin savadlılığı önəm kəsb edir. İntiharların qarşısının alınmasında effektiv strategiyalar üçün ictimaiyyətin məlumatlılığının artırılması və yanlış tabuların aradan qaldırılması vacibdir.
2. İntihara meyilli olanların, bu haqda düşüncələrin dərhal psixoloji dəstək almaları təşviq edilməli, məktəblərdə, universitetlərdə, müəssisə və təşkilatlarda izləmə-monitorinqlər aparılmalı, belə fərdlərlə psixoloq söhbətləri təşkil edilməlidir.
3. Pandemiyadan sonra onlayn dərslər səbəbindən 6-7 yaşlı məktəb şagirdlərinin də internet, ağıllı telefon istifadəçilərinə çevrilmələri, heç bir filtr istifadə olunmayan şəbəkələrdə zərərli məlumatlara məruz qalmaları bu istiqamətdə maarifləndirmə işlərinin daha da genişləndirilməsinə, valideynlərin uşaqlarına daha ciddi nəzarət etmələrinə ehtiyac var.
4. İntiharların qarşısının alınması strategiyaları üçün intihar və intihara cəhdlərin təkmilləşdirilmiş nəzarəti və monitorinqi tələb olunur. İntihar nümunələrindəki milli fərqlər və intiharların dərəcələri, xüsusiyyətləri

və üsullarındakı dəyişikliklər hər bir ölkənin intiharla bağlı məlumatlarının əhatəliliyini, keyfiyyətini və vaxtında olmasını təkmilləşdirməyə ehtiyac olduğunu vurğulayır. Buraya intiharların həyatı qeydiyyata, intihara cəhdlərin xəstəxana əsaslı reyestrləri və öz-özünə bildirilmiş intihar cəhdləri haqqında məlumat toplayan milli nümayəndəlik sorğuları daxildir.

5. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı intiharı ictimai sağlamlıq prioriteti kimi tanıyır. Bu mənada ölkədə psixi sağlamlığın qorunması istiqamətində sosialyönümlü proqramların həyata keçirilməsi zəruridir.

BMT-nin 2015-ci ilin sentyabr ayında keçirilən tarixi sammitində dünya liderləri tərəfindən qəbul edilmiş «2030-cu ilədək dayanıqlı inkişaf sahəsində gündəlik» də əks olunan Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 3. 4-cü hədəfinin məqsədləri arasında intiharlardan ölüm nisbətinin aşağı salınması bəndi var. Dünya 2030-cu ilə qədər qeyri-infeksiya xəstəliklərdən vaxtından əvvəl ölümü profilaktika və müalicə yolu ilə maksimum azaltmağı, psixi sağlamlıq və rifahı təşviq etməyi qarşısına məqsəd qoyub. Məhz bu istiqamətdə sistemli fəaliyyət davam etdirilməlidir.

Seksual qısnama

Cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyin formalarından biri də seksual qısnamadır.

“World Population Review” (WPR) internet saytının hesabatına görə, dünyada qadınların təxminən 35%-i həyatı boyu cinsi qısnamaya məruz qalır. Qısnama ilə bağlı məlumatı olan əksər ölkələrdə seksual qısnamaya məruz qalmış qadınların 30%-dən çox hissəsi kömək istəyir, 10%-dən az hissəsi isə hüquq-mühafizə orqanlarına müraciət edir. Siyahıda Avropa ölkələrinin mövqeyi diqqəti cəlb edir.

İsveç, Belçika, Norveç, Almaniya və Fransa kimi ölkələrdə seksual qısnağa halları çox yüksəkdir. Cənubi Afrika Respublikası dünyada qısnağa hadisələrinin ən çox baş verdiyi ölkə olduğu halda, Azərbaycan 117-ci sırada qərarlaşıb.⁷

“Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu “seksual qısnağa” anlayış vermişdir. Qanunun 2. 0. 5. maddəsinə əsasən seksual qısnağa - əmək və ya xidmət münasibətlərində olan şəxsi alçaldan və təhqir edən, başqa cinsə və ya seksual yönümə mənsubiyyətdən irəli gələn və fiziki hərəkətlərdə (toxunma, əllə vurma), ədəbsiz sözlərdə, jestlərdə, hədələrdə, ləkələyici təkliflərdə və ya dəvətlərdə təzahür edən əxlaqsız davranışdır.

Qanunun 7. 2. 5-ci maddəsində işəgötürənin üzərinə “cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyin və seksual qısnağın qarşısını almaq üçün lazımi tədbirlər görmək” vəzifəsi qoyulur.

Qanunun 17. 2-ci maddəsinə əsasən “Seksual qısnağa məruz qalmış işçilərə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada işəgötürən tərəfindən zərər ödənilir.

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 205-ci maddəsinə əsasən seksual qısnağa görə işəgötürəndən və ya rəhbərindən şikayət etmiş işçiyə təzyiq göstərilməsinə və ya işçinin təqib olunmasına görə vəzifəli şəxslər beş yüz manatdan iki min beş yüz manatadək cərimə edirlər.

Lakin Azərbaycan təcrübəsində belə zərərin ödənilməsi halı demək olar ki, qeydə alınmamışdır. Bunun əsas səbəbləri seksual qısnağa ilə bağlı xüsusi şikayət prosedurunun, həmçinin şikayətə baxan ixtisaslaşmış təsisatın olmaması və

seksual qısnağa halının sübut olunmasının mürəkkəbliyi və digər səbəblərdir.

Əmək Məcəlləsinin 31-cı maddəsinə əsasən kollektiv müqaviləyə iş yerində və ya işlə əlaqədar olaraq seksual təhrik məsələlərinə dair izahat işi aparılmasına və informasiya verilməsinə yardım göstərilməsi və belə təhriklərin qarşısının alınması, işçiləri bu cür davranışdan qorumaq üçün bütün lazımi tədbirlərin görülməsi məsələləri üzrə tərəflərin qarşılıqlı öhdəlikləri daxil edilir. Lakin Azərbaycanda kollektiv müqavilələrin bağlanması əsasən büdcə təşkilatlarında və dövlətin tabeliyində olan təsərrüfat (kommersiya) subyektlərində baş verir. Bu Kollektiv müqavilənin mətnində əksər hallarda Əmək Məcəlləsinin 12-ci maddəsinin bəndinin tələbinə dair müddəalar yer almır.

Əmək Məcəlləsinin özündə və ya digər qanunvericilik normalarında seksual qısnağın qarşısının alınması ilə bağlı mexanizmlər həmçinin seksual qısnağa ilə bağlı hər hansı daxili araşdırma, inzibati tənbeh tədbiri tətbiq etməklə bağlı müddəaları əksini tapmayıb.

Əlbəttə zərərçəkən ümumi qaydada məhkəmə vasitəsi ilə ona dəymiş maddi və mənəvi zərərlə bağlı kompensasiyanın verilməsi üçün iddia qaldıra bilər. Lakin bununla bağlı Əmək Məcəlləsinin özündə hər hansı göstəriş yoxdur. Bu baxımdan həm “Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında” Qanunda, həm də Əmək Məcəlləsində müvafiq mexanizmlərin və prosedurların müəyyən edilməsi zəruridir.

Seksual qısnağa ilə bağlı qanunvericilik aktları bütövlükdə təhlil olunmalı və BMT-nin Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin ləğv olunması üzrə Komitəsinin müvafiq iradə və tövsiyəsi nəzərə alınmaqla təkmilləşdirilərək beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmalıdır.

⁷ <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/rape-statistics-by-country>

Seksual qısname halları təkcə iş yerlərində deyil, həmçinin ictimai nəqliyyatda, taksidə, küçədə, cəzaçəkmə müəssisələrində, internet üzərindən sosial şəbəkələrdə də baş verir.

2022-ci ildə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sifarişi ilə **(3) “Azərbaycanda seksual qısname: qanunvericilik və onun tətbiqi praktikası” mövzusunda analitik hesabat hazırlanmışdır.**⁸

Hesabatda seksual qısname anlayışı haqqında əhəlinin təsəvvürlərinin, məlumatlılıq səviyyəsinin, seksual qısname səbəblərinin müəyyən edilməsi məqsədi ilə xarici ölkələrin və beynəlxalq təşkilatların seksual qısname və digər cinsi ayrı-seçkilik hallarına qarşı mübarizə təcrübəsi araşdırılmış və bu təcrübənin Azərbaycan praktikası ilə müqayisəli təhlili aparılmışdır. Hesabatda maraqlı statistikalar yer almışdır.

Tədqiqat hazırlanarkən seksual qısname anlayışı haqqında təsəvvürün öyrənilməsi, onun səbəblərinin və əhəli arasında məlumatlılıq səviyyəsinin müəyyən edilməsi məqsədi ilə sosioloji sorğu keçirilmişdir. Sorğu Bakı, Sumqayıt şəhərləri və Abşeron rayonu respondentlərini əhatə etmiş, həmçinin 25 ekspert rəyi öyrənilmişdir.

Sorğuda iştirak edən respondentlərin 57,3%-ni qadınlar, 42,7%-ni isə kişilər təşkil etmişdir. Seksual qısname halı ilə üzləşdiyini etiraf edənlərin 88,9% qadınlar, 11,1% kişilər olmuşdur. Bunlardan 48,9%-i 25-34 yaş aralığında olan qadınlardır.

Sorğunun nəticələrinə görə, seksual qısname halı ilə bağlı hüquq-mühafizə orqanlarına müraciət edənlərin 90%-i müsbət nəticə əldə etmişdir.

Ekspertlərin qənaətinə əsasən qanunvericilik ciddi şəkildə dəyişməli və seksual qısname qarşısını ala biləcək effektiv

⁸ http://www.scfwca.gov.az/store/media/kitablar/Seksual%20Qinama_Analitiki%20Hesabat.pdf

mexanizmlər, iş və xidmət yerlərində daxili tədqiqat mexanizmləri yaradılmalı, işçilərinin sayı az olan yerlərə isə dövlət tərəfindən səlahiyyət verilmiş orqanın bilavasitə nəzarəti təmin edilməlidir.

İş və xidmət yerlərində baş verən seksual xarakterli qısname hallarının əksəriyyət hallarında latent qalması, faktın sübut olunmasının çətinliyi, milli və dini adətlər və stereotiplər belə halların qarşısının alınmasında ortaya çıxan ən ciddi problemlərdir.

2022-ci ilin statistikasında Azərbaycan da seksual xarakterli zorakılıq halları ilə bağlı məlumata rast gəlmədik. Yəqin ki, bunun səbəbi yuxarıda göstərilən problemlərlə bağlıdır.

Buna baxmayaraq, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi 2022-ci il ərzində seksual qısname ilə bağlı bir sıra mübarizə tədbirləri həyata keçirmişdir.

Dövlət Komitəsi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının təşkilatçılığı ilə birgə Mərkəzi Elmi Kitabxanada sözügedən “Azərbaycanda seksual qısname: qanunvericilik və onun tətbiqi praktikası” adlı analitik hesabatın təqdimatına həsr olunmuş tədbir təşkil edilmişdir. Tədbirdə tədqiqatın əhatə dairəsi və nəticələri, seksual qısname qarşısının alınmasında qarşıya çıxan problemlərin aradan qaldırılması yolları barədə məlumat verilmişdir.

Aparılan analitik hesabatın yekunu olaraq bu sahədə də bir sıra tövsiyələrin nəzərə alınması məqsədəuyğundur.

Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi üzrə:

1. “Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında” Qanuna və Əmək Məcəlləsinə müvafiq əlavə və dəyişikliklərin edilməsi, baş vermiş seksual qısname ilə bağlı günahkarların və iş yerində seksual qısname

qarşısının effektiv alınmasına qəsdən tədbirlər görməyən işəgötürənin məsuliyyətə cəlb edilməsi, zərərçəkənlərə kompensasiyanın müəyyən edilməsi və digər təminatlarla bağlı konkret müddəalar daxil edilməsi zəruridir. Yaxud bir çox ölkələrin praktikasısı da nəzərə alınmaqla “İş və xidmət yerlərində seksual qısnamanın qarşısının alınması haqqında” ayrı bir qanun qəbul oluna bilər.

2. Əmək Məcəlləsində seksual qısnama ilə bağlı daxili qaydaların qəbul olunması və həmin qaydalarda müəssisədaxili araşdırma, müəssisədaxili intizam tənbehi tədbirlərinin tətbiqi ilə yanaşı zərərçəkmişə kompensasiya verilməsi ilə bağlı müddəaların daxil edilməsi məqsədəuyğundur. Əmək Məcəlləsinin 69. 3-cü maddəsində göstərilən “seksual qısnamaya məruz qaldıqda. . . ərizəsində göstərdiyi gün əmək müqaviləsi ləğv edilə bilər” müddəası digər prosedurlarla yanaşı, o cümlədən günahkarın tənbeh olunması, kompensasiyanın (məhkəmədən kənar mexanizmlər əsasında) müəyyən edilməsi ilə paralel olaraq həyata keçirilməlidir.
3. Əmək Məcəlləsində işəgötürənlərin (müddətli işə cəlb edən hüquqi və fiziki şəxslərin) seksual qısnamanın qarşısının alınması ilə bağlı öhdəlikləri və yerinə yetirməli olduqları vəzifələr müəyyən edilməlidir. İşəgötürənlər daxili siyasətə dair qaydalarında müəssisədaxili dəqiq və effektiv şikayətə baxan mexanizmmüəyyən etməlidir.
4. Seksual qısnama hallarının qarşısının alınması üçün hər bir iş yerinin (şirkət, dövlət idarələri və s.) daxili sənəd qəbul etməsi zəruridir. Bunun üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən model qaydalar hazırlanaraq qəbul edilə bilər.

5. Seksual qısnama riski olan bütün sahələrdə, o cümlədən iş, xidmət və təhsil yerlərində xüsusi təlimatların, əyani vəsaitlərin yerləşdirilməsi, işçilərin və tələbələrin xüsusi maarifləndirmə tədbirlərinə cəlb edilməsi, həmçinin mediada, o cümlədən sosial mediada maarifləndirici və məlumatlandırıcı materialların, sosial çarxların yerləşdirilməsi məqsədəuyğun olardı.

6. BMT-nin Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında Konvensiyasının nəzarət orqanı olan Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin ləğvi Komitəsinin Azərbaycan Respublikasının 6-cı dövrü hesabatı ilə bağlı 12 iyul 2022-ci il tarixində dərc etdiyi “Azərbaycanın altıncı dövrü hesabatı ilə bağlı yekun qeyd-şərtlər”in 31 f bəndində göstərilən irad və 31 e bəndində əks olunan tövsiyə də nəzərə alınmaqla İnzibati Xətlər Məcəlləsində seksual qısnamaya məruz qalan şəxsə (şəxslərə) və belə halın qarşısını almayan işəgötürənə qarşı maddi məsuliyyət müəyyən edilməlidir.

7. Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin ləğvi Komitəsinin tövsiyəsini də nəzərə almaqla seksual qısnama hallarının təhqiqatını aparan effektiv istintaq və günahkarların təqibini həyata keçirən effektiv məhkəmə mexanizmləri yaradılması üçün müvafiq qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələrin edilməsi zəruridir.

8. Cinayət Məcəlləsinin 151-ci maddəsinə (Seksual xarakterli hərəkətlərə məcburetmə) “seksual qısnama” sözləri əlavə edib, 151-ci maddəni daha da konkretləşdirərək seksual qısnamanın dərəcələrində müəyyən etməklə əməli böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlərə aid etmək olar.

Seksual qısnamanın xüsusi hallarında, o cümlədən qısnamanın fiziki və psixoloji zorakılıqla müşayiət olunduğu və ya seksual qısnama zəminində şəxsə qarşı seksual xarakterli hərəkətlərin edilməsi halları üçün Cinayət Məcəlləsində ayrı maddə nəzərdə tutula bilər.

Seksual qısnamanın qarşısının alınması istiqamətində praktiki fəaliyyətlərə dair:

1. İş və xidmət yerlərində, habelə təhsil müəssisələrində seksual qısnama hallarının qarşısının alınması və xəbərdar edilməsi məqsədi ilə monitoring sisteminin yaradılması məqsədəuyğun olardı. Belə bir səlahiyyət Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidmətinə (DƏMX) verilə bilər. Aşkar edilmiş seksual qısnamanın dərəcəsindən asılı olaraq daha dərin təhqiqatın aparılması Dövlət Əmək Müfəttişliyinin təqdimatı ilə prokurorluq orqanları tərəfindən həyata keçirilə və nəticələrə uyğun olaraq inzibati və cinayət məsuliyyəti müəyyən edilərək məhkəməyə verilə bilər.
2. Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, seksual qısnama halları ilə bağlı monitoring mexanizmlərinin yaradılması, geniş maarifləndirmə və məlumatlandırma işləri həyata keçirilərkən bütün maraqlı tərəflərin, həmkarlar ittifaqlarının, işəgötürən birliklərin, ixtisaslaşmış qeyri-hökumət təşkilatlarının, ictimai şuraların cəlb edilməsi vacibdir. Maraqlı tərəflərin iştirakı seksual qısnamaya qarşı effektiv mübarizənin təmin edilməsinə müsbət təsir göstərə bilər.
3. Aparılan tədqiqatlar, o cümlədən sosioloji sorğunun nəticələri göstərir ki, əksəriyyət insanlar seksual qısnama halında hara və necə şikayət və ya

məlumat verməli olduqlarını bilmirlər. Seksual qısnamalarla bağlı müvafiq təsisatın nəzdində şikayətlərin, o cümlədən anonim şikayət və məlumatların qəbulu sisteminin, “qaynar xətt” telefon və onlayn müraciət sistemlərinin yaradılması məqsədəuyğun olardı.

Müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, o cümlədən Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən seksual qısnamanın qarşısının alınmasına yönələn əlavə tədbirlər kimi aşağıda göstərilənlərin həyata keçirilməsi zəruridir:

- Məlumatlılığın artırılmasına yönələn tədbirlərin davamlı təşkili. Belə məlumatlılıq həm iş və xidmət yerlərində, həm təhsil müəssisələrində, həm də geniş əhali kütləsi üçün media vasitələrində aparılmalı;
- Gender stereotiplərinin aradan qaldırılması məqsədi ilə məqsədli qruplar arasında xüsusi proqramların həyata keçirilməsi;
- Həmkarlar İttifaqları da cəlb edilməklə müəssisələrdə kollektiv müqavilələrin bağlanması, müqavilə zamanı seksual qısnama ilə bağlı xüsusi hissənin daxil edilməsi istiqamətində fəaliyyətlər;
- Seksual qısnama riskinin yüksək olduğu yerlərdə, o cümlədən uşaq evlərində, internatlarda, iş yerlərində ictimai nəzarətin gücləndirilməsinin təmin olunması və s. ;
- Məhkəmə-hüquq Şurasına tövsiyə olunmalıdır ki, ixtisaslaşmış vətəndaş cəmiyyəti təsisatlarını, insan hüquqları institutlarını cəlb etməklə hakimlər üçün seksual qısnama və cinsi zəmində ayrı-seçkilik mövzularında təlimlər təşkil olunsun;

- Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti əməkdaşları üçün seksual qısınama və cinsi zəmində ayrı-seçkilik mövzularında təlimlərin təşkil edilməsi;
- Analoji mövzularda həmçinin vətəndaş cəmiyyəti qurumlarının üzvlərinin və əməkdaşlarının maarifləndirilməsi, o cümlədən, monitorinqlərin həyata keçirilməsi istiqamətində bilik və bacarıqların artırılması zəruridir. Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin bu mövzularda qrant müsabiqəsi elan etməsi və ixtisaslaşmış QHT-lərin seksual qısınama və cinsi zəmində ayrı-seçkiliklə bağlı məlumatlandırma və maarifləndirmə sahəsində layihələrinin dəstəklənməsi məqsədəuyğun olardı;
- Dövlət və qeyri-dövlət tədqiqat (beyin) mərkəzlərinin seksual qısınama və cinsi zəmində digər ayrı-seçkilik halları ilə bağlı mütəmadi olaraq tədqiqatlar aparmaları və ictimai rəyi öyrənmələri məqsədəuyğun olardı.

Erkən nikahların qarşısının alınması ilə bağlı görülən tədbirlər

Erkən nikahların qarşısının alınması istiqamətində dövlət orqanları (qurumları) öz fəaliyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 23 iyul tarixli 213 sayılı Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Gənclər arasında ailə və nikahın əhəmiyyəti, onun qorunması və möhkəmləndirilməsi məqsədilə erkən nikahın və qohumlar arasında nikahın mənfi nəticələrinə dair Qaydası"nda müəyyən edilmiş vəzifələrə uyğun həyata keçirmişlər.

Statistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən 2022-ci ildə respublikada erkən evlilik hallarının göstəricilərində artım müşahidə olunur.

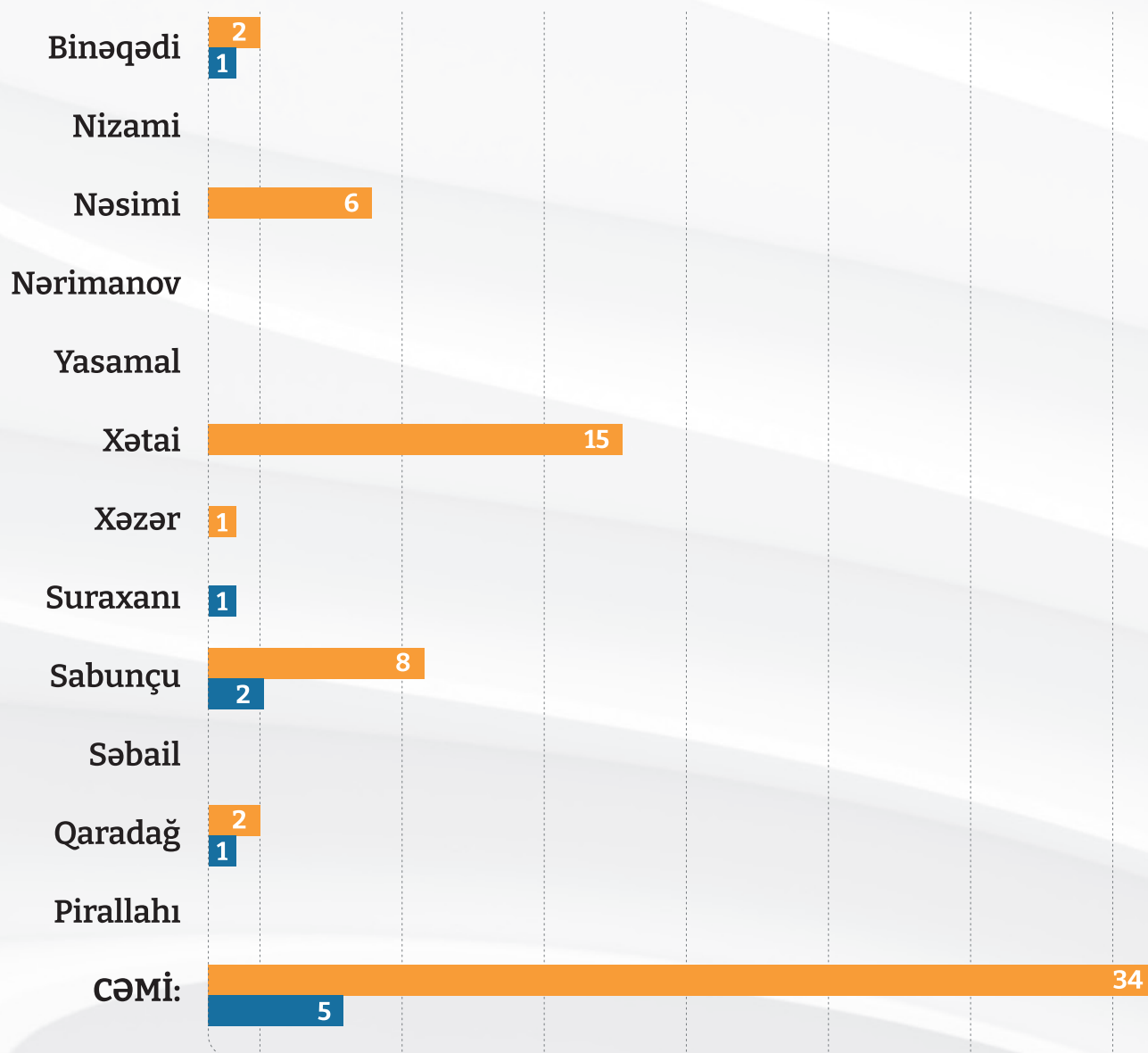
2022-ci ildə 18 yaşadək analar tərəfindən doğulan uşaqların sayı

İqtisadi rayonların adları	Uşaqların sayı, nəfər
Azərbaycan Respublikası	2011
Bakı şəhəri	101
Naxçıvan Muxtar Respublikası	69
Abşeron-Xızı iqtisadi rayonu	31
Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu	111
Gəncə-Daşkəsən iqtisadi rayonu	145
Qarabağ iqtisadi rayonu	240
Qazax-Tovuz iqtisadi rayonu	280
Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu	74
Lənkəran-Astara iqtisadi rayonu	236
Mərkəzi Aran iqtisadi rayonu	245
Mil-Muğan iqtisadi rayonu	223
Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu	81
Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu	58
Şirvan-Salyan iqtisadi rayonu	117

Cədvəldən göründüyü kimi, Azərbaycan üzrə 2022-ci ildə 18 yaşınadək analar tərəfindən doğulan uşaqların sayı 2011 nəfərdir. Bu rəqəm 2021-ci illə müqayisədə 361 nəfər çoxdur. Ən yüksək göstəricilər Qazax-Tovuz (280 nəfər), Mərkəzi Aran (245 nəfər) və Qarabağ (240 nəfər) iqtisadi rayonları üzrə qeydə alınmışdır.

Bakı şəhərinin 12 rayonu üzrə şəhər icra hakimiyyətlərinə erkən evliliklə bağlı 34 müraciət daxil olmuşdur. Müraciətlərlə

Bakı şəhərinin 12 rayon icra hakimiyyətlərinin 2022-ci il üzrə erkən evlilik, nikah yaşının 1 il azaldılması ilə bağlı statistikasi



- **Erkən evliliklərin sayı**
- **Nikah yaşının 1 il azaldılması**

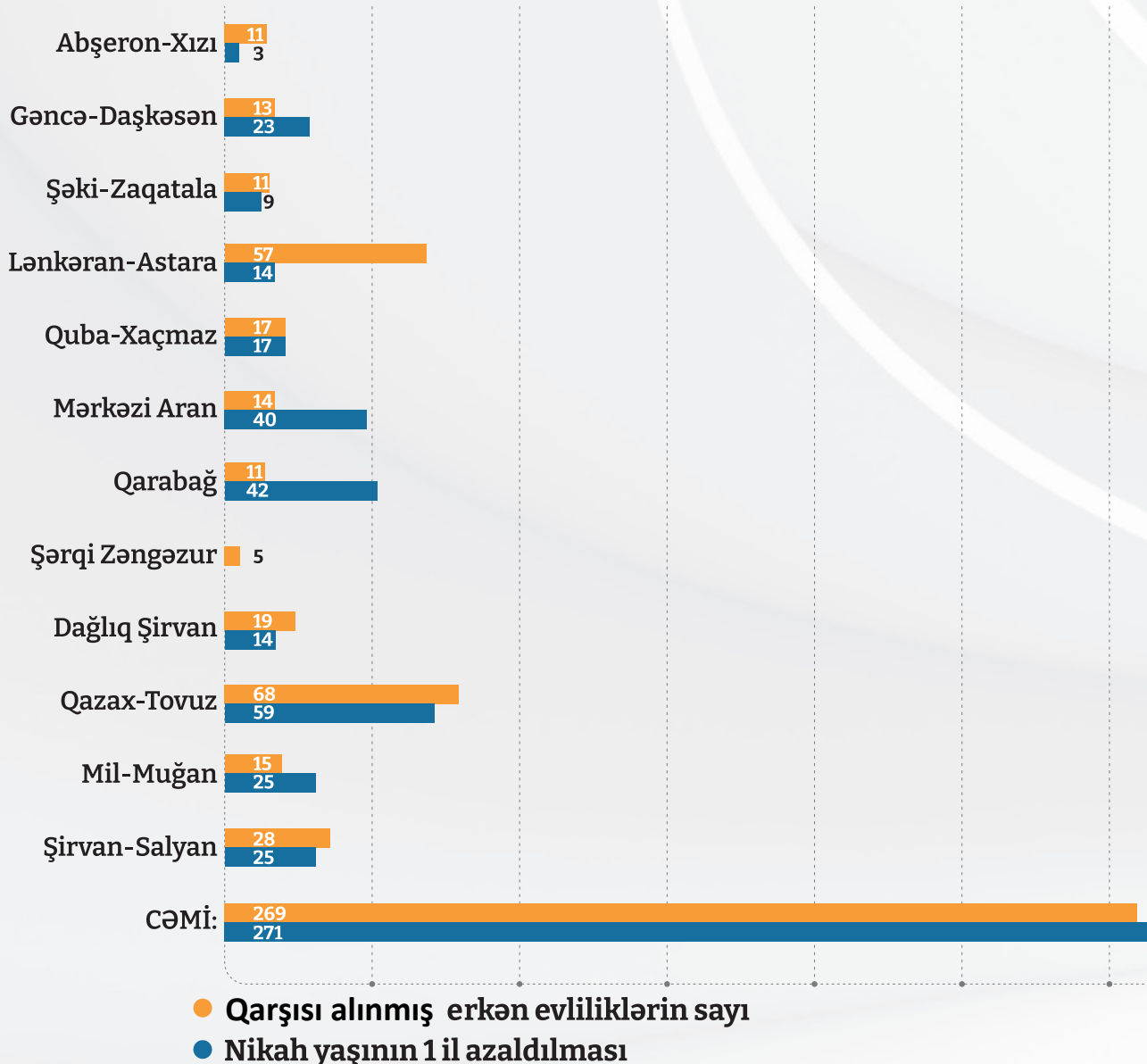
əlaqədar vətəndaşlarla profilaktik söhbətlər aparılmış, ailələr nəzarətə götürülmüş, qanunvericiliyin tələbləri izah edilmiş və erkən evliliyin qarşısı alınmışdır.

Nikah yaşının 1 il azaldılmasına görə 12 rayon üzrə 23 müraciətə baxılmış, hamiləlik, uşağın doğulması və digər üzürlü hesab oluna biləcək səbəblər araşdırılmış,

müvafiq sənədlər tələb olunmuşdur. Araşdırmaların nəticəsi olaraq 5 müraciət üzrə (Qaradağ rayonu-1, Suraxanı rayonu-1, Sabunçu rayonu-2, Binəqədi rayonu-1) nikah yaşının 1 il azaldılmasına sərəncam verilmişdir.

Yerli rayon icra hakimiyyətlərindən aldığımız məlumata görə, Azərbaycanın 12 iqtisadi rayonu üzrə 269 erkən evliliyin

Azərbaycanın iqtisadi rayonlarının 2022-ci il üzrə erkən evlilik, nikah yaşının 1 il azaldılması ilə bağlı statistikası



qarşısı alınmışdır. Qazax-Tovuz (68 erkən evlilik) və Lənkəran-Astara (57 erkən evlilik) iqtisadi rayonlarının göstəricilərinə əsasən, bu ərazilərdə daha çox erkən evlilik faktı müəyyən edilmişdir.

Bununla bərabər 12 iqtisadi rayon üzrə nikah yaşının 1 il azaldılması ilə bağlı daxil olan məlumatlar araşdırılmış, üzürlü səbəblər müəyyən edildikdən sonra 271 yetkinlik yaşına çatmayan şəxsə icra orqanları tərəfindən icazə verilmişdir. Qazax-Tovuz (59) və Mərkəzi Aran (40) rayonları üzrə

göstəricilər bu ərazilərdə erkən evliliyə daha çox meyl olduğunu göstərir.

Hesabat ili ərzində erkən evliliyin qarşısının alınması ilə bağlı mərkəzi və yerli icra orqanları tərəfindən maarifləndirici tədbirlər keçirir.

İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən erkən nikahın, qohumlar arasında nikahın fəsadları barədə gənclərin və valideynlərin məlumatlandırılması təmin edilmiş, eləcə də gender zorakılığına

qarşı mübarizə məqsədilə ümumilikdə 27 sayda postlar hazırlanmış və qurumun 5 sosial media platformasındakı səhifələrində (“Facebook”, “Instagram”, “LinkedIn”, “Telegram”, “Twitter”) paylaşılmışdır.

“Erkən nikahın və qohum evliliyinin ana və uşaq sağlamlığına mənfi təsirləri” mövzusunda 50 000 sayda buklet hazırlanmışdır. Həmçinin 30 000 sayda buklet Bakı şəhəri üzrə dövlət tibb müəssisələrinə, “Medinex” sərgisində iştirakçılara, T. Həsənov adına 23 nömrəli və general-leytenant K. A. Kərimov adına 8 nömrəli tam orta məktəblərə, eyni zamanda maarifləndirilmə tədbirlərində iştirakçılara paylanılmaq üçün Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinə təqdim olunmuşdur.

Ailə, Qadın və Uşaq problemləri üzrə Dövlət Komitəsi (4) **“Uşaq nikahlarının aradan qaldırılması: qanunvericilik və onun tətbiqi praktikası” mövzusunda analitik təhlil** hazırlamışdır.⁹

Təhlildən bu nəticəyə gəlmək olur ki, insanlar erkən evlilik anlayışından məlumatlı olsalar da qanunvericilik aspektindən az xəbərdardırlar.

Erkən evliliklə bağlı məlumatlılıq səviyyəsi hər sosial-demoqrafik qruplarda eyni səviyyədə deyil. Eyni zamanda məlumatlılıq mənbəyi də sosial-demoqrafik qruplara görə dəyişməkdədir.

Təhsil səviyyəsi artdıqca erkən evliliyə mənfi baxış artır, təhsil səviyyəsi azaldıqca erkən evliliyə münasibət daha da loyallaşır.

Tədqiqat onu göstərir ki, övladı erkən nikaha loyall münasibət göstərən

⁹ <http://www.scfwca.gov.az/store/media/kitablar/ERK%C6%8FN%20NIKAHLARIN%20ARADAN%20QALDIRILMASI%20SON%20Cap%20versiya.pdf>

sosialqruplar qeyri-rəsmi nikahda olub sonra rəsmi nikaha daxil olanlar, təhsilsiz şəxslər, təqaüdcülər, kişilər, dul şəxslər, tarixi şəhərlərdə yaşayanlar, kənd sakinləri, natamam orta təhsillilər, subay şəxslər, evdar qadınlar, paytaxt sakinləri, tam orta təhsillilərdir. Qeyd etmək lazımdır ki, övladlarına erkən nikahı məsləhət bilmə meylliliyi yaşayış məntəqəsi, təhsil səviyyəsi, sosial status və s. amillərdən asılıdır.

Təhlildən əldə edilən nəticələrə görə erkən nikaha qarşı mübarizədə aşağıdakı məqamlar nəzərə alınmalıdır:

1. Erkən nikah kompleks tədbirlər tələb edən sosial bir problem olduğu üçün təkbaşına maarifləndirmə aksiyaları ilə qarşısını almaq mümkün deyil. Maarifləndirmə işi davam etdirilməlidir, lakin bu kampaniyalarda əsas hədəf erkən nikaha loyall münasibət göstərən şəxslər olmalıdır.
2. Maarifləndirmə prosesində icmalarda sosial iqtidar diqqətlə təhlil edilməli və maarifləndirmə işi nüfuzlu şəxslərin imkanlarından istifadə edərək həyata keçirilməli, önəmli mesajlar onların vasitəsi ilə çatdırılmalıdır;
3. Maarifləndirmə işində istifadə ediləcək kommunikasiya vasitələri diqqətlə hazırlanmalıdır;
4. Bir çox hallarda erkən nikahın səbəbi sosial-iqtisadi vəziyyətlə bağlı olduğu üçün müvafiq qurumlarla birgə riskli ailələrin sosial təminatının yaxşılaşdırılması, eləcə də qızların keyfiyyətli təhsilə əlçatanlığının artırılması ilə bağlı kompleks tədbirlər görülməlidir;
5. Xüsusilə sosial cəhətdən əlverişsiz ailələrdə qızların təhsilinə dəstək üçün sosial tədbirlər gücləndirilməli, vətəndaş cəmiyyəti və xeyriyyə təşkilatları ilə bərabər ailələrə dəstək göstərilməlidir;

6. Qanunvericiliyin hökmlərində məsuliyyət artırılmalı, cinayət tətbiqi mexanizmləri müvafiq orqanlarla - Daxili İşlər Nazirliyi ilə müzakirələr əsasında təkmilləşdirilməli, ictimai nəzarət gücləndirilməlidir;

7. Erkən nikaha məruz qalan şəxsin valideynlərinin cəzalandırılması ilə yanaşı qanunvericilikdə, cinayət məəcəlləsində 18 yaş altında nikaha daxil olan şəxsin tərəf-müqabilinin də cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi ilə bağlı dəyişikliklərin aparılması tövsiyə olunur.

Sağlam təməllər üzərində qurulan hər bir ailə dövlətin və millətin böyük sərvətidir. Bu sərvətin qorunub saxlanması və artırılması yolunda dövlət qurumları ilə bərabər cəmiyyətin hər bir üzvü aktiv şəkildə iştirak etməlidir.

Uşaqların doğulanadək cins seçiminin (selektiv abortlar) qarşısının alınması ilə bağlı tədbirlər

Ailələrdə hökm sürən cinsi ayrı-seçkiliklə müşayiət olunan digər problemlərdən biri də uşaqların doğulanadək cins seçiminə məruz qalmasıdır.

2022-ci il üzrə doğumu qeydə alınmış 122846 nəfərdən 64940-ı oğlan, 57906-sı isə qızıdır. Cinslər arasındakı fərq 7034 nəfərdir. Cins nisbəti hər 100 qıza 112 oğlan təşkil edir.

2022-ci il ərzində ümumi abortların sayı 57999, 2021-ci ildə bu rəqəm 46877 olmuşdur.

BMT-nin Əhali Fondunun demoqrafik təhlillərinə görə, cinslər arasında bioloji norma hər 100 qıza 102-106 oğlan nisbətindədir. Bioloji normanın pozulması

cəmiyyətdə ciddi təhlükələrə gətirib çıxarır. Bu nöqteyi-nəzərdən selektiv abort fiziki və psixoloji zorakılığın ciddi aspektləri ilə müşayiət olunan ayrı-seçkiliyin bariz nümunəsidir.

Sağlam ailələrin və ailə münasibətlərinin formalaşmasında, ana və uşaq ölumlərinin azaldılmasında, keyfiyyətli tibbi xidmətlərin göstərilməsində, həmçinin reproduktiv sağlamlığın qorunması və ailə planlaşdırılması sahəsində əhalinin məlumatlılığının təmin edilməsində "Reproduktiv sağlamlıq haqqında" Qanunun əhəmiyyəti böyükdür. Qanunun bu vaxtadək qəbul edilməməsi cinsi və reproduktiv sağlamlıq hüququnun həyata keçirilməsi ilə bağlı ölkədə mövcud olan bir çox problemlərin aradan qaldırılmasını ləngidir. Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının qadağan olunmasına dair Konvensiya (CEDAW) da daxil olmaqla insan hüquqlarına dair beynəlxalq müqavilələrlə müdafiə olunan bu hüquqlar yoxsulluqla mübarizədə əhəmiyyətli rol oynayır və Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə (DİM) nail olmaq istiqamətində mərkəzi amil olaraq qəbul edilmişdir.

"Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı"nın icrası məqsədilə

- **Səhiyyə Nazirliyi və Elm və Təhsil Nazirliyi ilə birgə əməkdaşlıq çərçivəsində təhsil müəssisələrində keçirilən maarifləndirmə tədbirlərinin davamı olaraq Lənkəran Dövlət Universitetinin nəzdində Sosial və Aqrar-Texnoloji Kollecin tələbələrinin və müəllim heyətinin iştirakı ilə "Təhlükəsiz reproduktiv sağlamlıq davranışlarının və sağlam həyat**

tərzi vərdişlərinin formalaşdırılması” mövzusunda onlayn tədbir keçirilib.

- Həmçinin “Uşaqların doğulanadək cins seçiminə qarşı mübarizə” mövzusunda Səhiyyə Nazirliyi ilə birgə Siyəzən RİH-in və Gənclərin İnkişaf və Karyera Mərkəzinin Siyəzən rayon nümayəndəliyinin təşkilatçılığı ilə Siyəzən rayon Heydər Əliyev Mərkəzində maarifləndirmə tədbiri keçirilib.
- Elm və Təhsil Nazirliyi və Səhiyyə Nazirliyi ilə birgə “Təhlükəsiz reproduktiv sağlamlıq davranışlarının və sağlam həyat tərzii vərdişlərinin formalaşdırılması” mövzusunda Qazax Dövlət Sosial-İqtisadi Kollecinə onlayn tədbir təşkil edilmişdir.
- Komitə KOİCA ilə birgə layihə çərçivəsində uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınması, gənclərin reproduktiv sağlamlığının qorunması və gənclər arasında gender biliklərinin artırılması istiqamətində tədbirlər keçirib. Tədbirlərdən ümumilikdə 100 nəfər yararlanıb.
- Səhiyyə Nazirliyinin İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi (İSİM) tərəfindən hər il Bakı və regionlarda geniş əhali arasında (poliklinikalar və qadın məsləhətxanalarında) və ali təhsil müəssisələrinin tələbələri arasında açıq dərslər kampaniyası keçirilir, abortun və selektiv abortun fəsadları müzakirə edilir, gender stereotiplərinə dair həm elmi, həm dini məqamlara aydınlıq gətirilir.
- Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Səhiyyə Nazirliyinin İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi

və İsmayılı Uşaq və Ailələrə Dəstək Mərkəzinin birgə əməkdaşlığı ilə “Reproduktiv sağlamlıq və ailə planlaşdırılması. Doğulacaq uşağın cinsinin seçilməsi ilə mübarizə” mövzusunda regional görüş keçirilmiş, iştirakçıları maraqlandıran suallar cavablandırılmış və bukletlər paylanmışdır.

Hesabat ili ərzində “Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı”nın icrasını təmin etmək məqsədi ilə Səhiyyə Nazirliyinin İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi tərəfindən **“Azərbaycanda selektiv abort problemi” mövzusunda sorğu keçirilmişdir**. Sorğu seçilmiş müvafiq tibb müəssisələrində keçirilmişdir; sorğuya həkim mama-ginekoloqlar, şüa-diaqnostika həkimləri və mamalar olmaqla, cəmi 883 nəfər cəlb edilmişdir.

Tədqiqatın əsas məqsədi müvafiq səhiyyə işçilərinin mövcud GƏCS (Gender Əsaslı Cins Seçimi) ilə bağlı abort və gender əsaslı digər problemlərdən nə qədər məlumatlı olduqları, abort sahəsində təcrübələri, fikirləri və vəziyyəti yaxşılaşdırmaq üçün düşüncələri, təklifləri haqqında məlumatların əldə edilməsidir.

Sorğunun nəticəsi göstərir ki:

- Respondentlərin əksəriyyəti selektiv abortla bağlı müraciətlər alırlar.
- Qadınlar medikamentoz abortdan daha çox cərrahi aborta üstünlük verirlər. Bunu respondentlərin cavabları və Dövlət Statistika Komitəsinin göstəriciləri də təsdiqləyir.
- Selektiv abort probleminin həlli üçün respondentlər maarifləndirmə işlərinin daha fəal aparılmasını, selektiv abortun qadağan edilməsini və USM zamanı dölnün cinsiyyətinin gizli saxlanılmasını təklif edirlər.
- selektiv abortların əsas səbəbləri oğlan

uşağına daha çox dəyər verilməsi, onların nəslin davamçısı hesab edilməsidir.

- kontraseptivlərdən istifadənin təbliği məqsədilə cinsi maarifləndirmənin aparılması arzuolunmaz hamiləliyin qarşısının alınmasına və abortların azalmasına səbəb ola bilər.
- kişilər də ailə planlaşdırılması üsullarından istifadə etmək üçün məsuliyyət daşımalıdırlar.

Mütəmadi olaraq İSİM tərəfindən selektiv abortların mənfi nəticələri və fəsadları ilə bağlı maarifləndirici materiallar çap olunaraq aidiyyəti üzrə paylanmış, həmçinin nazirliyin sosial media platformalarında paylaşım edilməmişdir.

Rəqəmlərə istinadən demək olar ki, 2022-ci ildə selektiv abortların sayında azalmalar müşahidə olunur.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən 2021-ci ildə diri doğulanların

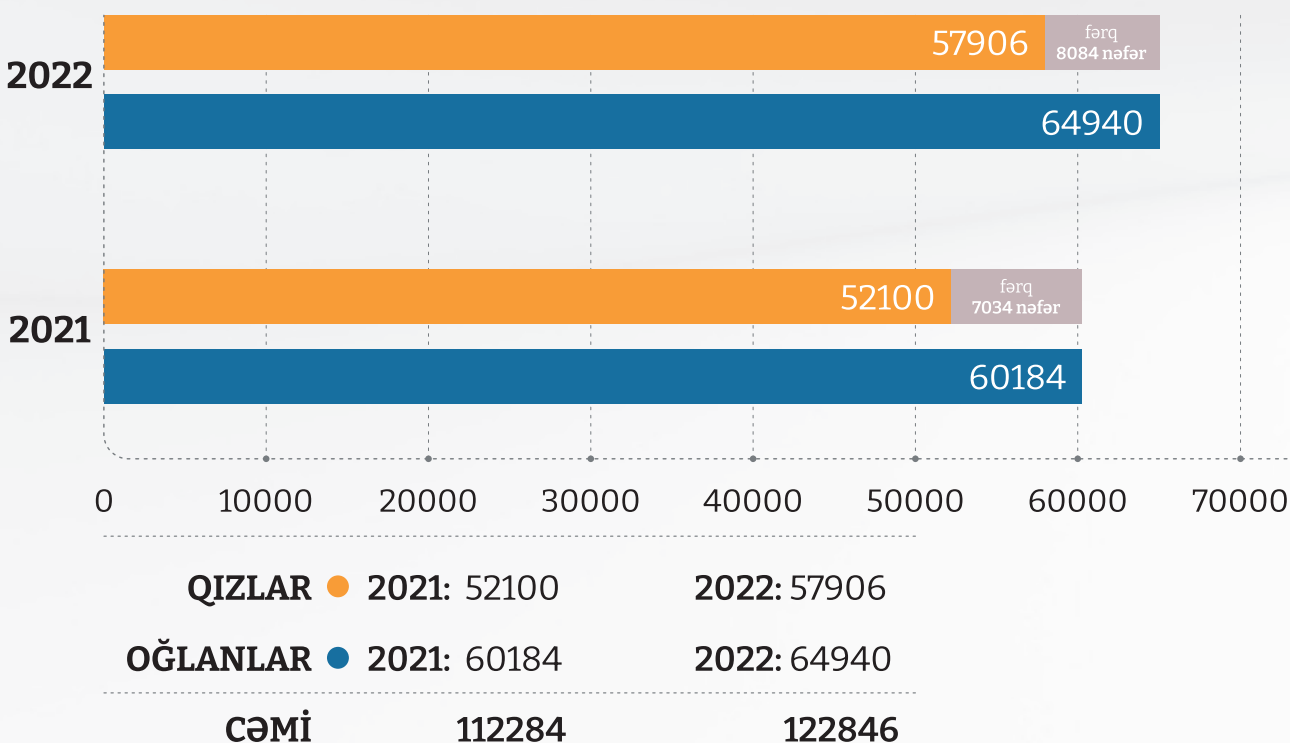
sayı 112284 nəfər, onlardan 60184 nəfəri oğlan, 52100 nəfəri qızdır. Cinslər arasında fərq 8084 nəfər olmuşdur.

2022-ci il üzrə doğumu qeydə alınmış 122846 nəfərdən 64940-ı oğlan, 57906-sı isə qızdır. Cinslər arasındakı fərq 7034 nəfərdir.

Aidiyyəti dövlət qurumları və beynəlxalq təşkilatların əməkdaşlığı ilə həyata keçirilən maarifləndirici tədbirlər problemin həlli yönündə mühüm rol oynayır. Bununla yanaşı "Reproduktiv sağlamlıq haqqında" Qanunun qəbul edilməsi bu sahədə əsaslı dəyişikliklər yarada bilər.

1. 4. Dövlətin idarə olunmasında və qərarların qəbul edilməsində gender bərabərliyinin qorunması

Dövlət orqanlarında və onların sisteminə 2022-ci ildə rəhbər vəzifələrdə çalışan qadınların sayında əhəmiyyətli dəyişiklik baş verməmişdir.



Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı, nəfərlə

	2018	2019	2020	2021	2022
Milli Məclisin sədri			1	1	1
Vitse-prezident	1	1	1	1	1
Ombudsman		1	1	1	2
Nazir	1	1	1	1	1
Nazir müavini	6	8	8	9	8
Dövlət Komitəsi sədri	2	2	2	2	2
Dövlət Komitəsi sədrinin müavini	3	3	3	3	3
Yerli icra hakimiyyəti başçısı	1	1	1	2	1
Yerli icra hakimiyyəti başçısının müavini	79	76	72	72	68
Səfir				2	3

Cədvəldən göründüyü kimi, 2021-ci illə müqayisədə 2022-ci ildə qadın səfirlərin sayında artım müşahidə olunur.

Milli Məclisdə qadın deputatların sayı isə təbii olaraq dəyişməz qalmışdır - 22 nəfər.

Məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanları

Ali Məhkəmənin 38 hakimindən 4-ü, apelyasiya instansiyası məhkəmələrinin 125 hakimindən 18-i, 1-ci instansiya məhkəmələrinin 384 hakimindən 89-u (cəmi hakimlərin sayı 547, o cümlədən qadınlar 111) qadın olmuşdur.

Hal-hazırda prokurorluq orqanlarında çalışanların 22,4% qadındır. Prokuror qadınların sayı 2020-ci ildə 8,8 %, 2021-ci ildə 8,2%, 2022-ci ildə isə 8,7% təşkil etmişdir.

Keçən illə müqayisədə prokuror qadınların sayında artım müşahidə olunur. Prokurorluqda işləyən şəxslərdən 12,1% rəhbər vəzifəli şəxslərdir ki, onlardan 11,7% kişi, 0,4% isə qadındır.

**Ədliyyə və Prokurorluq orqanlarına işə qəbulla bağlı
müraciət edənlərin və işə qəbul olunanların gender təhlili**

PROKURORLUQ

Yaş aralığı	Qeydiyyatdan keçən namizəd sayı - kişi	Qeydiyyatdan keçən namizəd sayı - qadın	İştirak edən namizəd sayı -kişi	İştirak edən namizəd sayı - qadın	Uğur qazanan namizəd sayı - kişi	Uğur qazanan namizəd sayı - qadın
0-24	100	34	90	28	47	16
25-29	121	28	108	25	44	14
30-34	13	3	9	2	2	1

ƏDLİYYƏ ORQANLARI

Yaş aralığı	Qeydiyyatdan keçən namizəd sayı - kişi	Qeydiyyatdan keçən namizəd sayı - qadın	İştirak edən namizəd sayı -kişi	İştirak edən namizəd sayı - qadın	Uğur qazanan namizəd sayı - kişi	Uğur qazanan namizəd sayı - qadın
0-24	20	19	16	18	11	16
25-29	39	10	38	9	21	6
30-34	33	28	27	25	15	11
35-39	41	16	36	15	13	7
40-44	15	11	10	10	1	4
45-49	3	6	2	6	1	3
50-54	6	4	6	4	1	3
55-59	2	0	2	0	1	0

Cədvəldən göründüyü kimi, prokurorluq orqanlarına işə qəbulla bağlı müraciət edənlərin və uğur qazananların arasında kişilər üstünlük təşkil edir. Ədliyyə orqanlarında isə işə qəbulla bağlı uğur qazananlar siyahısında qadınların yüksək təmsilçiliyi göz önündədir. Belə ki, 0-24, 40-44, 45-49 və 50-54 yaş aralığındakı qadınlar, 25-29, 30-34, 35-39, 55-59 yaş aralığında kişilər daha fəaldır.

Müvafiq dövrə olan məlumata əsasən ümumi ədliyyə orqanlarında çalışan 7717 işçidən 1378 nəfərini – 17,9%-ni qadınlar təşkil edir. Rəhbər vəzifələrdə xidmət göstərənlərdən 83 nəfəri qadın, 560 nəfəri isə kişidir.

Həmçinin 149 xüsusi notariusdan 21-i qadındır. Bununla da ədliyyə orqanlarında qadınların ümumi sayı 1399, rəhbər qadınların sayı isə 104 nəfərə çatmışdır.

Penitensiar xidmətdə çalışanlardan 4921 nəfərini kişi, 320 nəfərini qadın, icra və probasiya xidmətlərindəki işçilərdən 560 nəfərini kişi, 132 nəfərini isə qadınlar təşkil etmişdir.

2022-ci ildə **Daxili İşlər Nazirliyi** orqanlarında xidmət edən qadın əməkdaşların sayı 3973 nəfər təşkil etmişdir. Onlardan 63 nəfəri rəhbər vəzifələrdə çalışmışdır.

2021-ci illə müqayisədə 2022-ci ildə ümumi qadın əməkdaşlarının sayında cüzi də olsa artım müşahidə olunur – 0,9% (2021-ci ildə bu rəqəm 3938 olmuşdur).

Daxili İşlər Nazirliyi orqanlarında xidmət edən qadın əməkdaşların sayı



Rəhbər vəzifələrdə isə keçən ilkinə nisbətən azalma özünü göstərir (2021-ci ildə 72 nəfər).

2022-ci ildə polis orqanlarına 1850 nəfər qəbul olunmuşdur, onlardan 1748-i kişi, 102-i qadın olmuşdur.

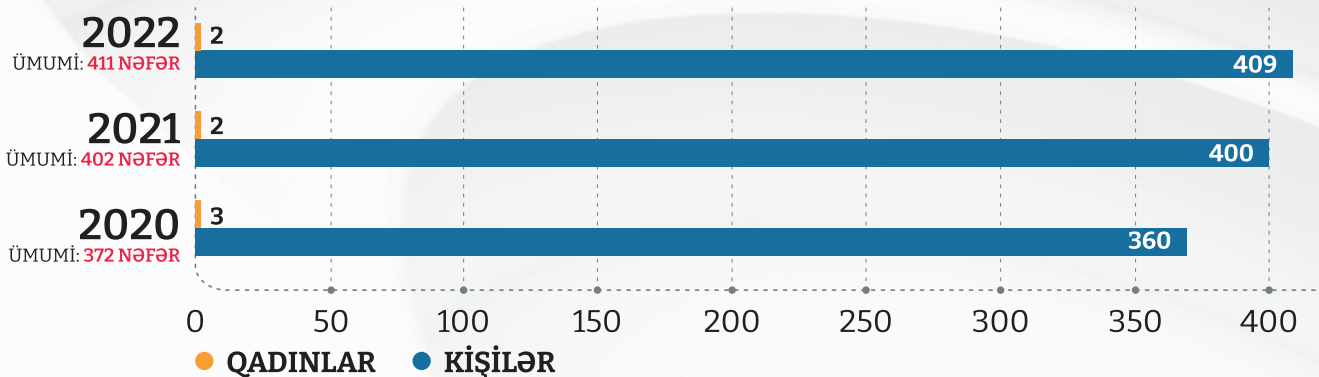
2020, 2021 və 2022-ci illərdə Polis Akademiyasına qəbul olmuş şəxslərin ümumi sayı 1185 (2020-ci ildə 372, 2021-ci ildə 402 və 2022-ci ildə 411) nəfər olmuşdur. Onlardan 1178-ni (2020-ci ildə 369, 2021-ci ildə 400 və 2022-ci ildə 409) kişilər, 7-ni qadınlar (2020-ci ildə 3, 2021-ci ildə 2, 2022-ci ildə 2) təşkil etmişdir.

Rəqəmlərdən göründüyü kimi, prokurorluq, məhkəmə, ədliyyə və daxili işlər orqanlarında çalışanlar arasında kişilərin təmsilçiliyi üstünlük təşkil edir. Bu göstəricilər hüquq-mühafizə orqanlarına kişilərin daha çox cəlb olunması ənənəsindən formalaşmışdır.

Polis orqanlarına qəbul olunmuş şəxslər



2020, 2021 və 2022-ci illərdə Polis Akademiyasına qəbul olmuş şəxslər



Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi

İqtisadiyyat Nazirliyində çalışan işçilər haqqında statistik məlumatlar							
№	Struktur bölmənin adı	İşçilərin ümumi sayı			Rəhbər vəzifədə işləyənlərin sayı		
		Cəmi	Kişi	Qadın	Cəmi	Kişi	Qadın
1	Nazirliyin Aparatı, Regional bölmələri, Çağrı mərkəzi, Ticarət nümayəndələri	485	348	137	150	123	27
2	Dövlət Vergi Xidməti	3609	2828	781	587	531	56
3	Əmlak Məsələləri Dövlət Xidməti	2640	1812	828	387	335	52
4	Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidməti	690	441	249	141	111	30
5	Sahibkarlığın İnkişafı Fondu	77	53	24	15	13	2
6	"Azərbaycan İnvestisiya Şirkəti" ASC	43	34	9	12	12	
7	Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi	231	174	57	54	49	5
8	Azərbaycanda İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondu	62	39	23	23	15	8
9	İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi	160	124	36	28	23	5
10	İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutu	33	16	17	2	1	1
11	"Bakı Biznes Mərkəzi" MMC	14	10	4	1	1	
12	"Tikinti-Təchizat Birliyi" MMC	45	34	11	12	11	1
13	İnformasiya Texnologiyaları və Məlumat İdarəetmə Mərkəzi MMC	118	97	21	14	13	1
14	Dördüncü Sənaye İnqilabının Təhlili və Koordinasiya Mərkəzi	20	14	6	8	5	3
YEKUN		8227	6024	2203	1434	1243	191

Cədvəldən göründüyü kimi, İqtisadiyyat Nazirliyinin aparatında və ümumi strukturunda çalışan işçilər arasında kişilər 71,7%, qadınlar isə 28,3% təşkil edir. Rəhbər vəzifələrdə də qadınlar 18%-lə təmsil olunur. İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat institutunda işçilərin ümumi say bölgüsündə qadınlar 51,5%-lə üstündür. Rəhbər vəzifələri isə kişilərlə bərabər bölüşürlər - 50%.

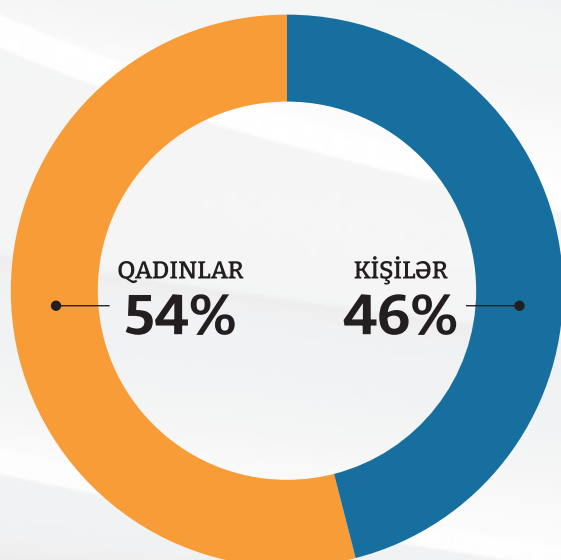
Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi (KOBİA)

Agentlikdə işçilərin ümumi sayı 231 nəfərdir. Onlardan 57-i, yəni 24,7% qadınlardır. Rəhbər vəzifələrdə isə 49 kişi, 5 qadın çalışır.

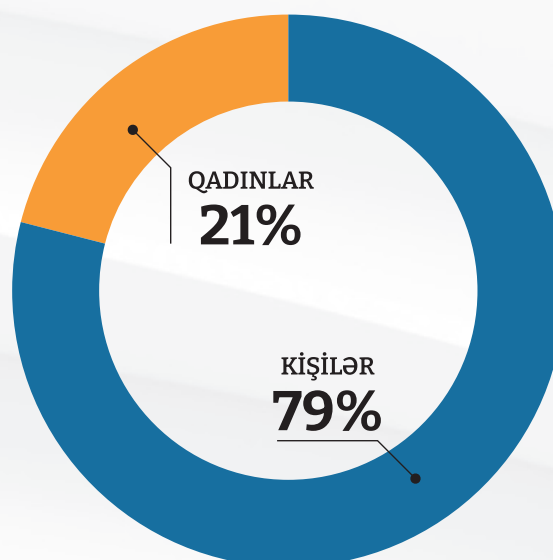
Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi sistemi üzrə 01. 03. 2023-cü il tarixinə 7967 nəfər işçi çalışır, onlardan 4321 nəfərini (54%) qadın, 3646 nəfərini (46%) isə kişi əməkdaşları təşkil edir. Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı 217 nəfər (21%), kişilərin sayı isə 793 nəfərdir (79%).

İşçilərin gender bölgüsü (faizlə)



Rəhbər vəzifədə çalışan işçilərin gender bölgüsü (faizlə)



Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi

Təşkilatın adı	Ümumi işçi sayı (nəfərlə və faizlə)		Rəhbər vəzifədə çalışanlar (nəfərlə və faizlə)	
	Kişi	Qadın	Kişi	Qadın
Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tabeliyində Sosial Xidmətlər Agentliyi	475 (24,9%)	1434 (75,1%)	69 (73,4%)	25 (26,6%)

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və nazirliyin tabeliyində Sosial Xidmətlər Agentliyində rəhbər vəzifələrdə kişilər, ümumi işçi sayında isə qadınlar üstünlük təşkil edir.

Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat Agentliyi (DOST)

Hazırda DOST Agentliyinin Aparatı və DOST mərkəzlərində çalışan əməkdaşların ümumi sayı 805 nəfərdir. Onlardan 369 nəfəri (46%) kişi, 436 nəfəri (54%) isə qadınlar-dan ibarətdir. Əməkdaşların 105 nəfəri rəhbər vəzifələrdə çalışır ki, onların 77 nəfərini (73%) kişilər, 28 nəfərini (27%) qadınlar təşkil edir. O cümlədən Agentliyin Aparatında qərarvermədə xüsusi çəkisi olan rəhbər vəzifələrin 73%-də kişilər, 27%-də isə qadınlar çalışır.

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyinin aparatında faktiki işçi sayı 176 nəfərdir. Əməkdaşlardan 82-si qadın (46,59%), 94-ü kişidir. Rəhbər vəzifədə 10 qadın, 51 kişi əməkdaş çalışır.

2022-2023-cü tədris ili üzrə dövlət və özəl ali təhsil müəssisələrində çalışan professor-müəllim heyətinin sayı (qadınlar və kişilər) və analitik təhlili

Ali təhsil müəssisələrinin professor-müəllim heyətinin sayı haqqında məlumat			
Təbəçilik	Professor-müəllim heyətinin sayı	onlardan	
		Kişi	Qadın
Dövlət Qurumları tabeliyində	11088	4127	6961
Özəllər	1109	435	674
Cəmi	12197	4562 (37%)	7635 (63%)

Ali təhsil müəssisələrinin professor-müəllim heyətinin say bölgüsünün təhlili onu göstərir ki, dövlət və özəl ali təhsil müəssisələrində qadınlar kişilərə nisbətən 63%-lə üstünlük təşkil edir.



Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi

Səhiyyə Nazirliyinin Aparatında 73 işçidən 49 nəfərini, yəni 66,2% qadınlar təşkil edir. Rəhbər vəzifələrdə 10 kişi və 3 qadın çalışır.

2022-ci il üzrə dövlət tibb müəssisələrinin tibbi kadrlarının gender statistikası

№	Adları	Cəmi	Həkimlərin ümumi sayından											
			Qadınlar	Onlardan şəhər yerlərində	Onlardan qadınlar	65 yaşında və yuxarı	İşləyirlər		İxtisas dərəcəsi vardır			Müəssisələrdə işləyənlər		
							Kadr hazırlayan müəssisələrdə, elmi-tədqiqat institutlarında, idarəetmə orqanlarının aparatında	stasionarda	ali	I	II	I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə
A	B	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	İlin əvvəlinə həkimlərin sayı (fiziki şəxslər), cəmi	24529	17208	23484	16635	2712	3407	5174	20	7	1	3498	11798	9233
2	onlardan: qadınlar	17208	17208	16635	16635	1274	2338	3160	17	7	1	2927	7767	6514
3	Həkimlərin ümumi sayından (fiziki şəxslər): Sosial gigiyenə və səhiyyənin təşkili, cəmi	924	453	915	452	160	42	61	3			1	501	422
4	O cümlədən: rəhbərlər və onların müavinləri	726	296	717	295	138	37	50	3			1	418	307

№	Adları	Cəmi	Orta tibb işçilərinin ümumi sayından											
			Qadınlar	Onlardan şəhər yerlərində	Onlardan qadınlar	65 yaşında və ə yuxarı	İşləyirlər		İxtisas dərəcəsi vardır			Müəssisələrdə işləyənlər		
							Kadr hazırlayan müəssisələrdə, elmi-tədqiqat institutlarında, idarəetmə orqanlarının aparatında	stasionarda	ali	I	II	I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə
A	B	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	İlin əvvəlinə orta tibb işçilərinin sayı (fiziki şəxslər), cəmi	47398	45277	39563	37998	383	118	14887				10905	27081	9412
2	Onlardan: qadınlar	45277	45277	37998	37998	261	108	12103				10464	25800	9013

Dövlət tibb müəssisələrinin tibbi kadrlarının gender təhlilinə əsasən 24529 nəfər həkim personalından 17208-i, yəni 70,1% qadınlardır.

Rəhbər vəzifələri 59,3%-lə kişilər, 40,7%-lə qadınlar bölüşür. Stasionardakı 5174 həkimdən 3160-ı (61%) qadındır.

Orta tibb işçiləri arasında da qadınlar üstünlük təşkil edir.

Belə ki, ümumi 47398 nəfərdən 45277 –i (95,5%) qadındır. 14887 nəfərlik stasionar heyətində 12103 (81,3%) qadın çalışır.

2022-ci il üzrə özəl tibb müəssisələrinin tibbi kadrlarının gender statistikası

№	Adları	Cəmi	Həkimlərin ümumi sayından											
			Qadınlar	Onlardan şəhər yerlərində	Onlardan qadınlar	65 yaşında və yuxarı	İşləyirlər		İxtisas dərəcəsi vardır			Müəssisələrdə işləyənlər		
							Kadr hazırlayan müəssisələrdə, elmi-tədqiqat institutlarında, idarəetmə orqanlarının aparatında	stasionarda	ali	I	II	I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə
A	B	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	İlin əvvəlinə həkimlərin sayı (fiziki şəxslər),cəmi	3024	1709	3024	1709	148	1	543	1					88
2	onlardan: qadınlar	1709	1709	1709	1709	66		253						32
3	Həkimlərin ümumi sayından (fiziki şəxslər): Sosial gigiyena və səhiyyənin təşkili, cəmi	193	80	193	80	29	1	2						4
4	o cümlədən: rəhbərlər və onların müavinləri	181	68	181	68	29	1	2						4

№	Adları	Cəmi	Orta tibb işçilərinin ümumi sayından											
			Qadınlar	Onlardan şəhər yerlərində	Onlardan qadınlar	65 yaşında və yuxarı	İşləyirlər		İxtisas dərəcəsi vardır			Müəssisələrdə işləyənlər		
							Kadr hazırlayan müəssisələrdə, elmi-tədqiqat institutlarında, idarəetmə orqanlarının aparatında	stasionarda	ali	I	II	I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə
A	B	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	İlin əvvəlinə orta tibb işçilərinin sayı (fiziki şəxslər), cəmi	2923	2811	2923	2811	27		777					98	32
2	onlardan: qadınlar	2811	2811	2811	2811	26		614					90	31

Cədvəldən göründüyü kimi, **özəl sektorda çalışan tibb heyətində də qadınların təmsilçiliyi yüksəkdir.**

Ümumi işçilər arasında qadın həkimlərin payı 56,5%, rəhbərlikdə isə 37,5% -dir.

Stasionarda çalışan kişi həkimlər 53,4%-lə qadınlardan öndədir.

Həmçinin orta tibb işçilərinin 96,2% və stasionarda çalışanların 79%-i qadınlardır.

Nº	2022 ci il üçün hesabat verən özəl tibb müəssisələri (şəhər və rayonlar üzrə)	Həkimlərin sayı	Onlardan qadınlar	O cümlədən: rəhbərlər və onların müavinləri	Onlardan qadınlar
1	Naxçıvan Muxtar Respublikası	88	32	4	1
2	Bakı	2582	1516	145	59
3	Gəncə	98	43	6	2
4	Mingəçevir	32	13	4	1
5	Sumqayıt	87	43	6	1
6	Azərbaycanın rayonları	83	36	12	4
7	Stomatoloji kabinetlər	46	22	5	1
	YEKUN:	3016	1705	182	69

Səhiyyə Nazirliyinin təqdim etdiyi rəqəmlərə əsasən özəl tibb müəssisələrində çalışan həkim qadınlar Naxçıvan MR üzrə 36,4%, Bakı şəhəri üzrə 58,7%, Gəncə şəhəri üzrə 43,9%, Mingəçevir üzrə 40,6%, Sumqayıt üzrə 49,4%, Azərbaycanın rayonlarında isə 43,4 % təşkil edir.

Stomatoloji kabinetlərdə isə 47,8% həkim qadın fəaliyyət göstərir.

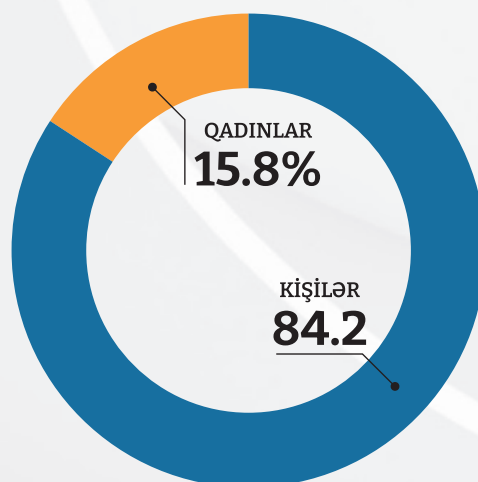
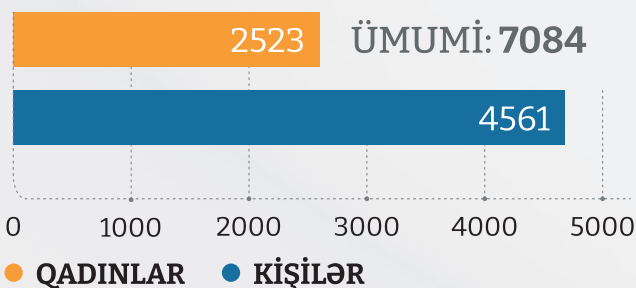
İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi

İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin 2022-ci il üzrə mərkəzi və yerli bölmələrində çalışan ümumi işçilərin sayı 416 nəfərdir. Onlardan 195- i qadın (46,8%) 221- i kişidir (53,2%). Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı 9, kişilərin sayı isə 37 nəfər təşkil edir.

Qeyd edək ki, 2021-ci illə müqayisədə 2022-ci ildə İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin mərkəzi və yerli bölmələrində çalışan ümumi işçilərin, o cümlədən kişilərin sayında artım (ümumi 411 nəfər, kişilər 211 nəfər), qadınların sayında isə azalma müşahidə olunur (200 nəfər). Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı da 2021-ci ildəkinə nisbətən 3 nəfər azalmış, kişilərin sayı isə 9 nəfər artmışdır.

Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi

Nazirliyin aparatında, strukturuna daxil olan qurumlar və strukturuna daxil olmayan tabeliyindəki digər qurumlarda çalışan işçilərin ümumi sayı 7084 nəfərdir. Bunlardan 2523 nəfərini – 35,6%-ni qadınlar təşkil edir. O cümlədən nazirliyin aparatında çalışan ümumi 192 nəfərdən 63-ü – 32,8% qadınlardır.



Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin aparatı, strukturuna daxil olan qurumlar və strukturuna daxil olmayan tabeliyindəki digər qurumlarda rəhbər vəzifədə çalışan kişilərin sayı 996 nəfər, qadınların sayı isə 187 nəfərdir – 15,8%.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi üzrə rəhbər vəzifədə çalışan qadınlar haqqında məlumat

№	Struktur bölmənin adı	Vəzifələr (nəfər)						
		Nazir müavini	Şöbə müdiri	Direktor	Direktor müavini	Baş mühasib	Sədr müavini	Kafedra müdiri
1	Nazirliyin Aparatı	1	2					
2	Respublika Elmi Kənd Təsərrüfatı kitabxanası			1				
3	Aqrar İnnovasiya Mərkəzi		2			1		
4	Baytarlıq ETİ		4	1				
5	Aqroservis ASC		4					
6	Azərbaycan Dövlət Kənd Təsərrüfatı Muzeyi		2			1		
7	Aqrar Tədarük və Təchizat ASC		1					
8	Bitki Mühafizə və Texniki Bitkilər ETİ		7		1			
9	Meyvəçilik və Çayçılıq ETİ		3		1			
10	Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi						1	
11	Əkinçilik ETİ		4		1			
12	Heyvandarlıq ETİ		2		1	2		
13	Azəraqrar Dövlət İstehsalat və Emal Birliyi		2					
14	Aqrar Xidmətlər Agentliyi		23	1	2			
15	Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti		6					7
16	Respublika Süni Mayalanma Mərkəzi		1			1		
17	Üzümçülük və Şərabçılıq ETİ		4			1		

Azərbaycan Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi

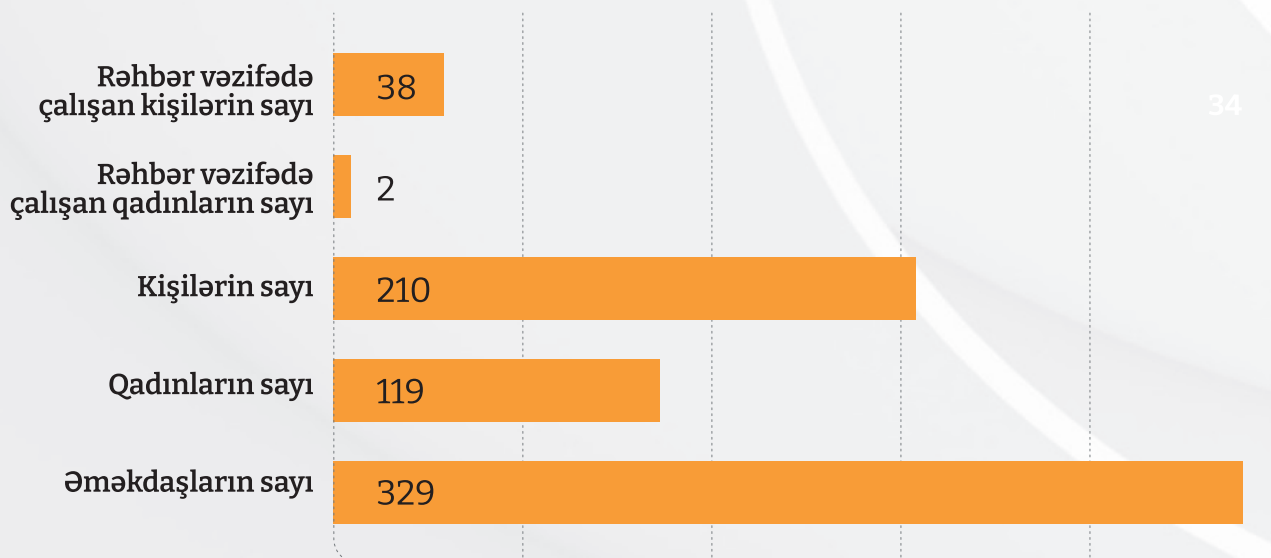
Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyində çalışan işçilərin sayı	İşçilərin ümumi sayı(nəfərlə)	Kişilər (nəfərlə və faizlə)	Qadınlar (nəfərlə və faizlə)
Nazirliyin strukturu üzrə ümumi işçi sayı	16117	10579 (65,6%)	5538 (34,4%)
Nazirlik üzrə rəhbər vəzifələrdə çalışan işçi sayı	2261	1598 (70,7%)	663 (29,3%)

Cədvəldən görünür ki, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin strukturu üzrə ümumi işçi sayında və rəhbər vəzifələrdə kişilər üstünlük təşkil edir.



Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi

Xarici İşlər Nazirliyində çalışan işçilər haqqında statistik məlumat



Xarici İşlər Nazirliyi əməkdaşlarının ümumi sayında qadınlar 36,7% təşkil edir, rəhbər vəzifələrdə isə qadınların payı 5,26%-dir.

Diplomatik xidmət orqanlarında çalışan işçilər haqqında statistik məlumat

Əməkdaşların sayı	Qadınların sayı	Kişilərin sayı
375	59	316

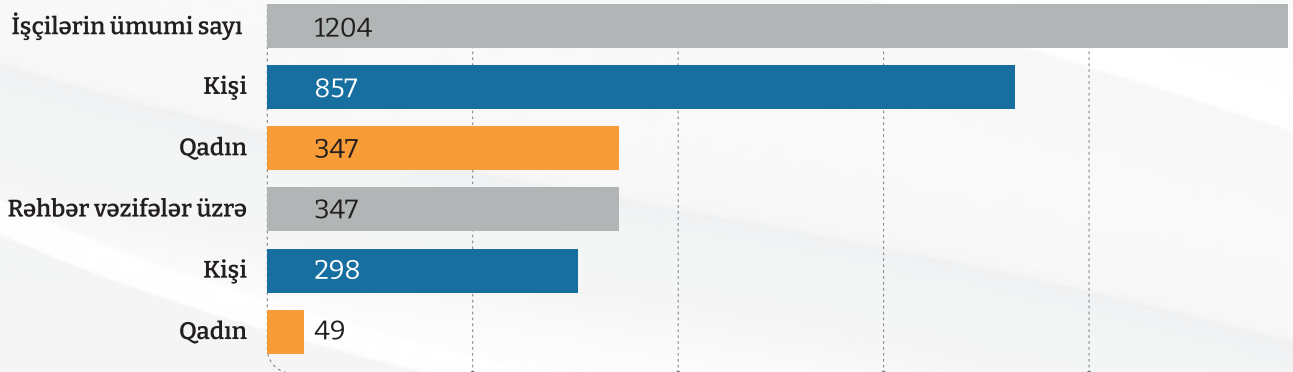
Vəzifə	Qadın	Kişi
Səfir	3	56
Daimi nümayəndə	-	5
Daimi nümayəndənin müavini	-	5
Baş konsul	1	5
Müşavir	10	66
Konsul	2	12

2022 il ildə Diplomatik xidmət orqanlarında çalışan işçilər arasında kişilər üstünlük təşkil etsə də 2021-ci illə müqayisədə bəzi vəzifələrdə qadınların artımı müşahidə olunur.

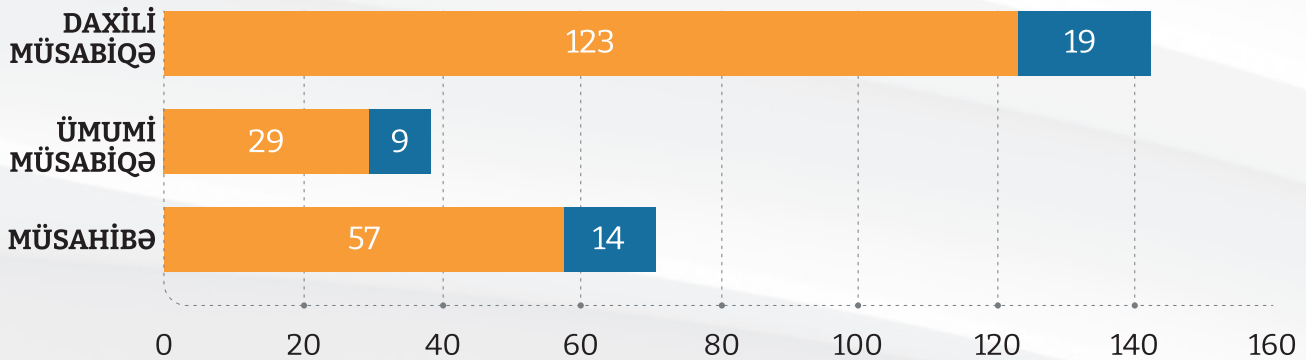
Belə ki, 2022-ci ildə səfir (2021-ci ildə 2), müşavir (2021-ci ildə 8) və konsul (2021-ci ildə 1) qadınlara etimad yüksək olub.

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi

Maliyyə Nazirliyi strukturunda çalışan dövlət qulluqçuları barədə məlumat



Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyində keçirilmiş müsahibələrdə uğur əldə edərək 2020- 2022-ci illər ərzində inzibati vəzifələrə təyin edilmiş şəxslər haqqında



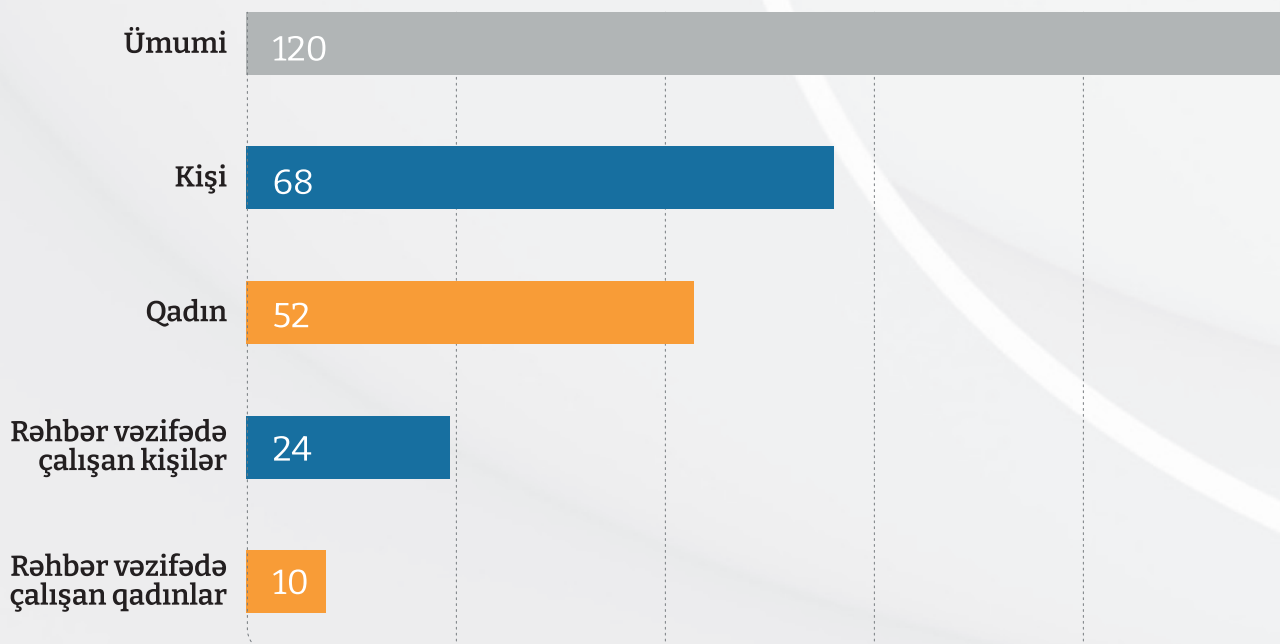
Ümumi işçi sayında qadınlar 28,8%, rəhbər vəzifələrdə isə 14,1% təşkil edir.

Lakin 2020-2022-ci illər ərzində işə qəbulla bağlı müsahibə, ümumi müsabiqə və daxili müsabiqələrdə qadınlar daha çox uğur əldə edərək inzibati vəzifələrə təyin edilmişlər. Bu da müsbət dinamikadan xəbər verir.

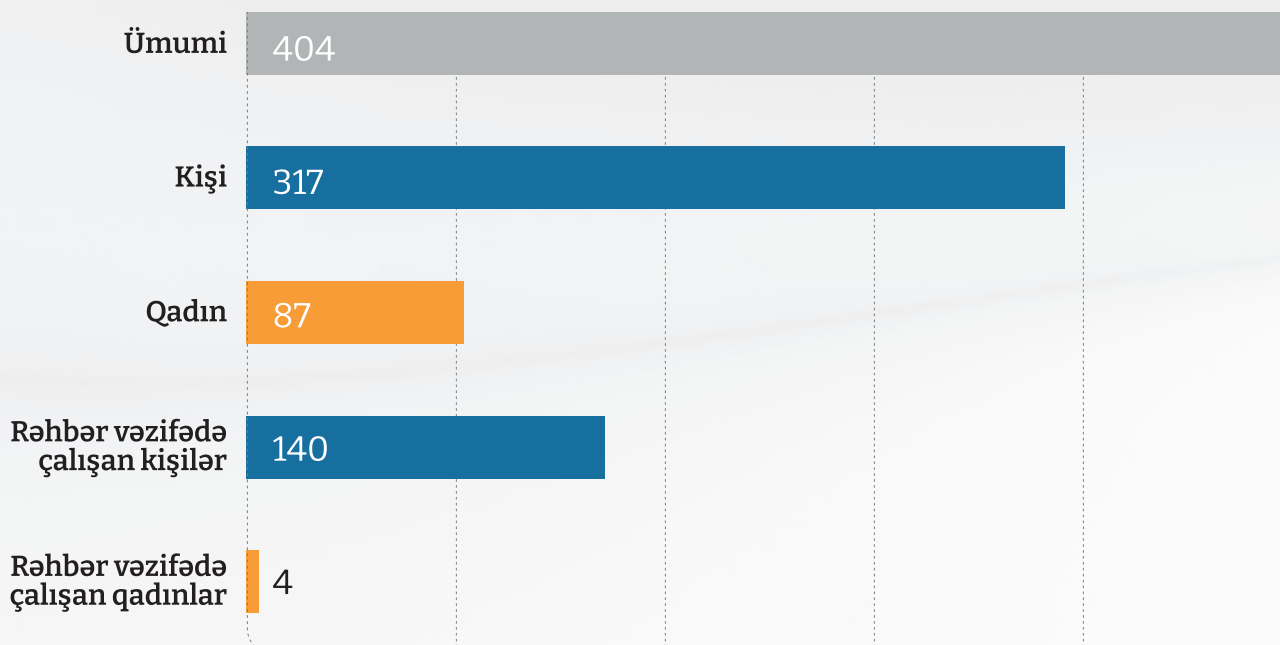


Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyi

Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyinin mərkəzi aparatında çalışan dövlət qulluqçularının say tərkibi barədə məlumat



Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyinin mərkəzi aparatı və strukturuna daxil olan təşkilatlarda çalışan dövlət qulluqçularının say tərkibi barədə məlumat



Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyinin mərkəzi aparatı və strukturuna daxil olan təşkilatlarda çalışanların 56,6% kişilər, 43,34% isə qadınlardır.

Nazirliyin mərkəzi aparatında çalışanların ümumi işçi sayında və rəhbər vəzifələrdə gender fərqi cüzdür və qadınların təmsilçiliyi qənaətbəxşdir.

**Respublika İdman Federasiyalarına daxil olan
idman növləri üzrə məşğul olanlar haqqında
MƏLUMAT**

Federasiyanın adı	Növlər	Məşğul olanların sayı	
		Kişi (nəfər)	Qadın (nəfər)
Olimpiya proqramı üzrə			
Azərbaycan Ağır atletika Federasiyası	Ağır atletika	260	40
Azərbaycan Atıcılıq Federasiyası	Konkur Polo Cıdır	510	106
Azərbaycan Atıcılıq Federasiyası	Güllə atıcılığı	43	49
	Stend atıcılığı	75	
	Sportinq	11	41
Azərbaycan Atletika Federasiyası	Atletika	865	325
Azərbaycan Kanoe və Avarçəkmə Federasiyası	Akademik qayıqlarında avarçəkmə	43	1
	Kanoe və kayaq qayıqlarında avarçəkmə	45	6
Azərbaycan Badminton Federasiyası	Badminton	413	263
Azərbaycan Basketbol Federasiyası	Basketbol 3x3 basketbol	1817	983
Azərbaycan Boks Federasiyası	Boks	1750	70
Azərbaycan Cüdo Federasiyası	Cüdo	15815	1066
Azərbaycan Futbol Federasiyaları Assosiasiyası	Futbol Qadın futbolu Futzal Çimərlik futbolu Əlillər futbolu	30360	11985
Azərbaycan Gimnastika Federasiyası	Bədii gimnastika		1299
	Kişi idman gimnastikası	212	
	Qadın idman gimnastikası		69
	Batut gimnastikası və tamblinq	131	123
	Akrobatika gimnastikası	40	279
	Aerobika gimnastikası	4	97
	Gimnastika hamı üçün	44	240
	Team Cym	2	10
	Parkur	2	1

Federasiyanın adı	Növlər	Məşğul olanların sayı	
		Kişi (nəfər)	Qadın (nəfər)
Azərbaycan Güləş Federasiyası	Sərbəst güləş Yunan-Roma güləşi Qadın güləşi	4500 5750	80
Azərbaycan Həndbol Federasiyası	Həndbol	586	30
Azərbaycan Kamandan Oxatma Federasiyası	Kamandan oxatma	28	39
Azərbaycan Qılıncoynatma Federasiyası	Qılıncoynatma	224	255
Azərbaycan Stolüstü tennis Federasiyası	Stolüstü tennis	291	256
Azərbaycan Üzgüçülük Federasiyası	Üzgüçülük	2400	800
	Su polosu	490	2
	Suya tullanma Sinxron üzgüçülük	4	40
Azərbaycan Taekvondo Federasiyası	Taekvondo	2000	800
Azərbaycan Tennis Federasiyası	Tennis	81	82
Azərbaycan Velosiped Federasiyası	Velosiped	280	7
Azərbaycan Voleybol Federasiyası	Voleybol	315	277
Azərbaycan Yelkən Federasiyası	Yelkən	25	14
Azərbaycan Triatlon Federasiyası	Triatlon	13	2
Azərbaycan Qış İdman növləri Federasiyası	Fıqurlu konkisürmə Dağ xizəyi	3	3
		6	2
Azərbaycan Qolf Federasiyası	Qolf	127	15
		CƏMİ:	
		69565	19757

Federasiyanın adı	Növlər	Məşğul olanların sayı	
		Kişi (nəfər)	Qadın (nəfər)
Paralimpiya proqramı üzrə			
Milli Paraolimpiya Komitəsi	Paraatletika	26	9
	Paracüdo	56	16
	Paraüzgüçülük	27	3
	Parapauerlifting	15	8
	Paraatıcılıq	7	4
	Paraoxatma	8	
	Qolbol	20	2
	Parataekvondo	31	5
	Parastolüstü tennis	36	16
	Boccia	13	11
	Paravelosiped	5	
	Oturaq voleybol	14	
	Parabadminton	3	3
	Paraqılıncoynatma	8	
	Paranordinq	1	
Para dağ xizəyi	1	1	
		CƏMİ:	
		69565	19757
Qeyri-olimpiya proqramı üzrə			
Azərbaycan Sambo Federasiyası	Sambo	2382	44
Azərbaycan Şahmat Federasiyası	Şahmat	29669	16126
Azərbaycan Karate Federasiyaları Assosiasiyası		7000	1000
Azərbaycan Savat Federasiyası	Savat	1950	180
Azərbaycan Avtomobil Federasiyası	Avtoyürüş Kartinq Drifting	80	10
Azərbaycan Kapoeyra Federasiyası	Kapoeyra	360	195
Azərbaycan Bodibildinq və Fitnes Federasiyası	Bodibildinq	130	6

Federasiyanın adı	Növlər	Məşğul olanların sayı	
		Kişi (nəfər)	Qadın (nəfər)
Azərbaycan Milli İdman Növləri Assosiasiyası	Zorxana	50	
	Milli güləş	350	
	Kəmərlə güləşi	105	55
	Nərd	50	20
	Mas-reslinq	170	50
	Kürəş, kuraş və aba güləşi	100	60
	Kəndirlə mübarizə	70	30
	Alpaqut	230	
	Qalaqapı	10	30
	Kabaddi	20	10
Yapon Döyüş növləri və Mədəniyyəti Assosiasiyası	Ciu-citsu	850	150
	Sumo	500	50
	Aykido	185	25
Azərbaycan Mini-futbol Federasiyası		2000	
Azərbaycan Bilyard Federasiyası	Bilyard	140	10
Azərbaycan Kikboksinq Federasiyası	Kikboksinq	9600	400
Azərbaycan Alpinizm Federasiyası	Alpinizm	80	25
Azərbaycan MMA və Qraplinq Federasiyası	MMA və pankration Graplinq	1300	50
		700	30
Azərbaycan Elektron idman növləri Federasiyası		400	10
		CƏMİ:	
		69565	19757

Respublika üzrə 40 idman federasiyasında 128317 kişi, 38401 qadın idmançı fəaliyyət göstərir. Müxtəlif idman növləri ilə məşğul olanlar arasında kişilərin təmsilçiliyi üstün olsa da bədii gimnastika, qılıncoynatma, oxatma, güllə atıcılığı, tennis və qalaqapı idman növləri üzrə qadınlar çoxluq təşkil edir.

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin strukturunda çalışan işçilərin statistik məlumatı

Təşkilatın adı	Ümumi işçi sayı		Rəhbər vəzifədə çalışanlar	
	Kişi	Qadın	Kişi	Qadın
Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi	62	61	111	12
Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidməti	140	84	220	4
Cəmi:	202	145	331	16

Cədvəldən göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin strukturunda çalışan işçilərin 58,2% kişilər, 41,8% isə qadınlardır. Aparatda gender balansı qorunsa da, Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidmətində kişilərin təmsilçiliyi daha yüksəkdir.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi

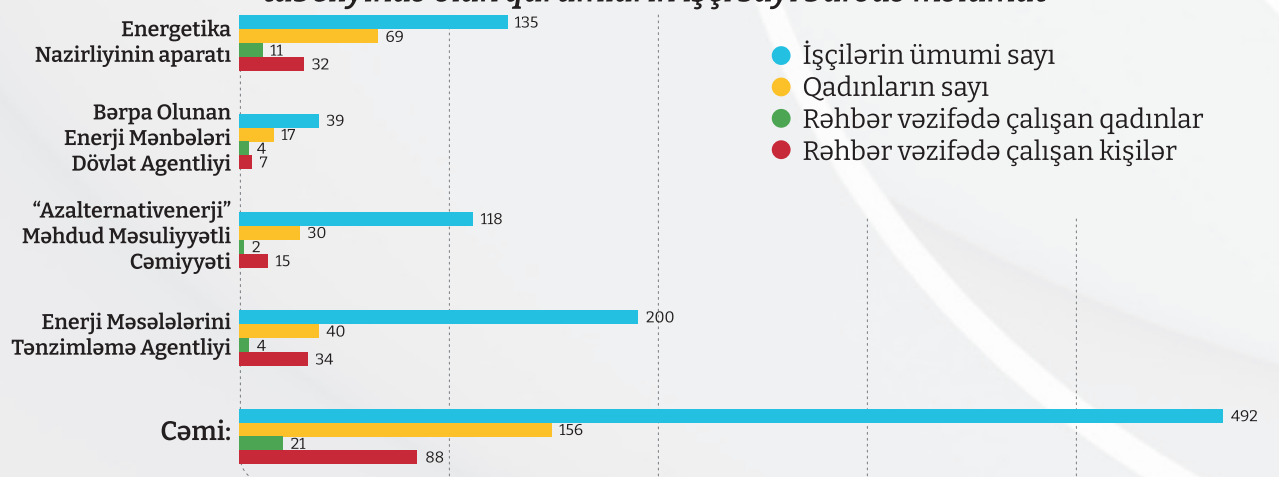
Ümumi işçilərinin sayı 56 nəfər olan agentliyin 24 qadın əməkdaşı var. Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı 11, kişilərin sayı isə 12 nəfərdən ibarətdir. Agentlik daxilində yaradılan komissiyaların əksəriyyətinə qadınlar rəhbərlik edir. Agentliyin tabeliyində olan təşkilatlarda nomenklatur vəzifələr üzrə 8 nəfər qadın rəhbər vəzifədə çalışır.

Ümumilikdə təbə qurumlarda ştat cədvəli üzrə çalışan əməkdaşların çox hissəsini qadınlar təşkil edir. Verilən statistikaya əsasən Agentliyin təbə qurumlarında çalışan 1506 əməkdaşdan 630-u qadınlardır (41,8%). Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı 43 nəfər (28,6%), kişilərin sayı isə 107 nəfərdir.



Azərbaycan Respublikası Energetika Nazirliyi

Energetika Nazirliyinin aparatında və tabeliyində olan qurumların işçi sayı barədə məlumat



Energetika Nazirliyinin aparatında və tabeliyində olan qurumların işçi sayında qadınlara nisbətən kişilərin üstünlüyü daha çoxdur.

"AzərEnerji" ASC

Elektroenergetika sahəsində idarəetmənin müxtəlif səviyyələrində qadınların kişilərlə bərabər təmsilçiliyi tam təmin olunmasa da, son illərdə bu sahədə müəyyən inkişaf dinamikası mövcuddur.

Səhmdar Cəmiyyətdə gender məsələlərinə həssaslığın artırılması məqsədilə həmkarlar ittifaqı komitəsi tərəfindən qadınların əmək hüquqlarının qorunması, onlara iş yerlərində lazımi şərait yaradılması istiqamətində müvafiq işlər görülür. Gender bərabərliyi mədəniyyətinin təbliği istiqamətində maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirilir.

"AzərEnerji" ASC strukturunda çalışan işçilər haqqında statistik məlumat

	2021-ci il	2022-ci il
1. İşçilərin ümumi sayı	6242 nəfər	6514 nəfər
onlardan:		
qadınların sayı	820 nəfər	865 nəfər
2. Rəhbər vəzifədə çalışan işçilərin sayı	495 nəfər	799 nəfər
onlardan:		
qadınların sayı	26 nəfər	53 nəfər
kışilərin sayı	469 nəfər	746 nəfər

2021-ci illə müqayisədə 2022-ci ildə qadın əməkdaşların sayı 45 nəfər artmışdır.

İdarəçilikdə isə 53 qadına etimad göstərilmişdir. Bu da keçən illə müqayisədə iki dəfə çoxdur.

Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi

Nazirliyin aparat və tabeli qurumlarında çalışan ümumi 6061 əməkdaşın 1371-i, yəni 22,62%-i qadınlardır. İşə qəbul zamanı qadın əməkdaşların sayında 2021-ci ilə nisbətən Nazirliyin aparatında 2,22%, Geodeziya və Kartoqrafiya MMC-də 0,39%, Meşələrin İnkişafı Xidmətində 3,84%, AzeLab MMC-də 6,81% artım müşahidə olunmuşdur.

Ümumi mənzərə onu deməyə əsas verir ki, nazirliyin aparatında və tabeli qurumlarında çalışanlar arasında kişilərin təmsilçiliyi üstündür.

Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyi

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin fəaliyyət istiqamətləri hərbi və fəvqəladə hallar orqanlarında xidmətkeçmənin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla həyata keçirilir. Bu baxımdan qadınlar bir qayda olaraq ekstremal və səhra rejimində fəaliyyət göstərməyən, eləcə də müntəzəm fiziki güc tətbiqi ilə bağlı olmayan sahələrdə xidmət keçirlər. Hazırda şəxsi heyətin 2309 (2021-ci il üzrə - 2367) nəfərini qadınlar təşkil edir. 2022-ci ildə rəhbər vəzifələrdə çalışan qadınların sayı 2021-ci ilə nisbətən 43 nəfər artaraq 218 nəfərə çatmışdır.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi

Dövlət Statistika Komitəsinin aparatında çalışan 278 əməkdaşdan 150-ni, (53,9%) rəhbər vəzifədə çalışan 41 nəfərdən 12-ni (29,2%) qadınlar təşkil edir.

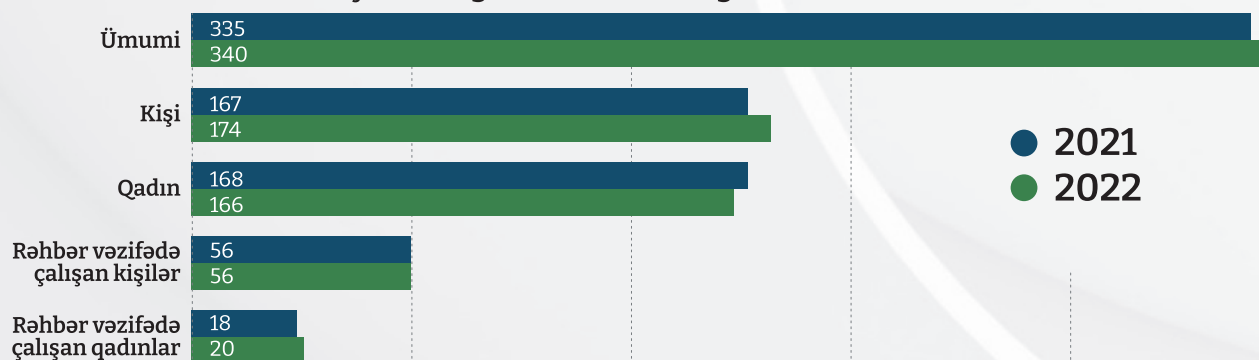
Yerli statistika orqanları üzrə ümumi 942 nəfərdən 386 nəfəri, (40,9%) 129 rəhbər işçidən 16 nəfəri (12,4%) qadınlardır.

Göründüyü kimi, rəhbər vəzifələrdə kişilər öndə olsa da komitənin aparatında qadın əməkdaşlara daha çox üstünlük verilir.



Azərbaycan Respublikası Dövlət İmtahan Mərkəzi

Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzinin əməkdaşlarının gender əsaslı bölgüsü (2021-2022-ci illər)

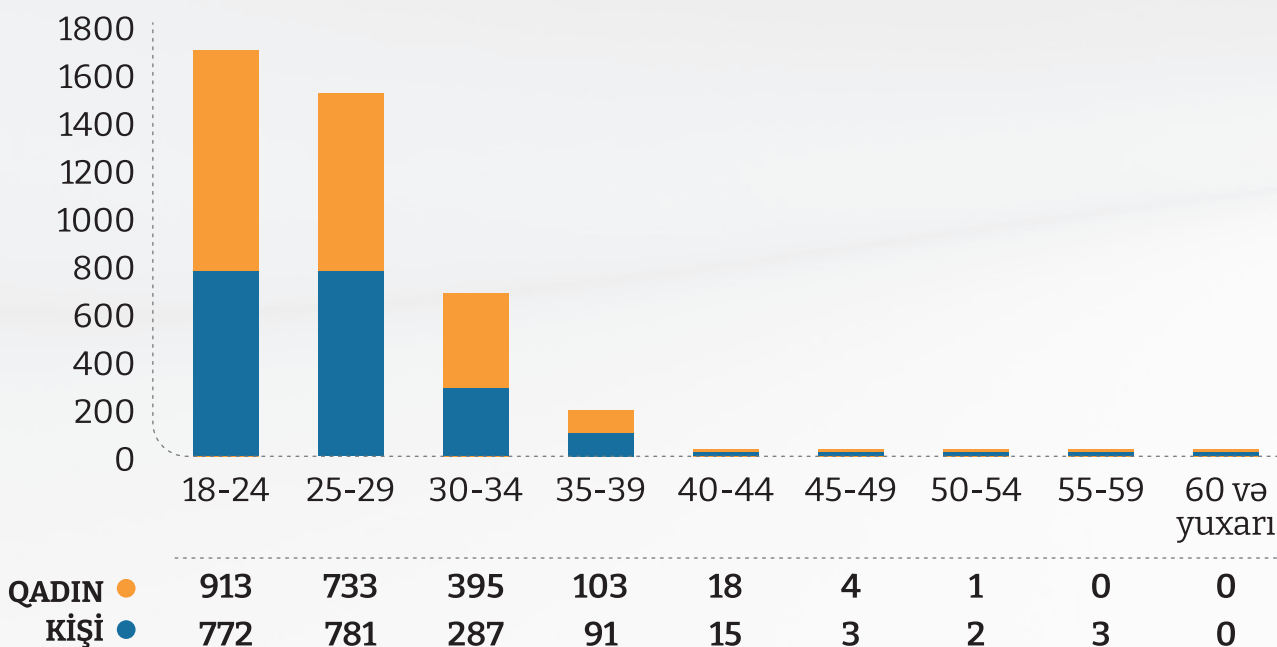


Təqdim olunan statistikaya əsasən Dövlət İmtahan Mərkəzində əməkdaşların say bölgüsündə gender balansı qorunur. Keçən ilə nisbətən 2022-ci ildə rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayında artım müşahidə olunur.

Dövlət qulluğuna qəbula dair məlumat

Dövlət İmtahan Mərkəzi istər mü sahibələrə qeydiyyat, istərsə də mü sahibələr zamanı, eyni zamanda dövlət orqanları tərəfindən vəzifəyə təyinat aparılarkən cinsi ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi, gender bərabərliyinin təmin edilməsi istiqamətində mümkün tədbirlər həyata keçirir.

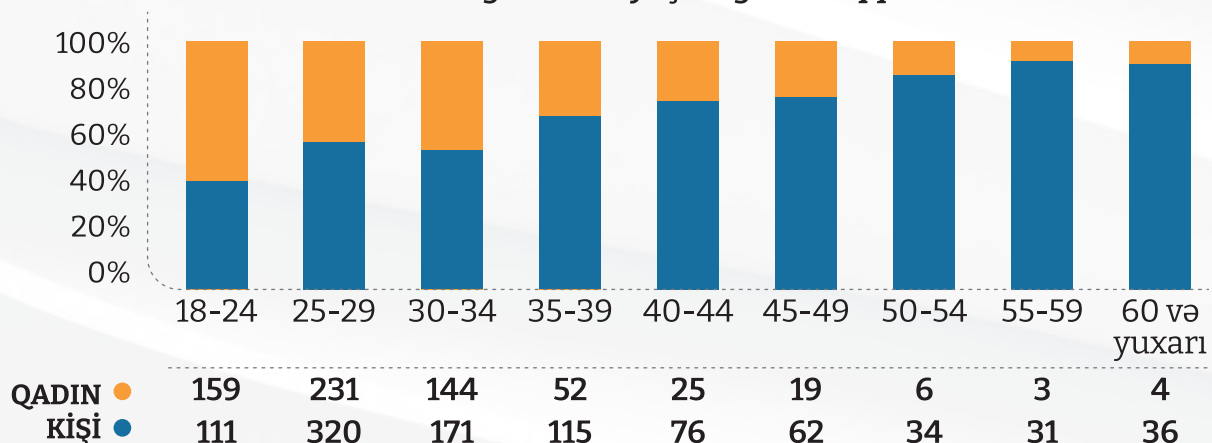
Dövlət qulluğuna qəbul üzrə 2022-ci il ərzində keçirilmiş test imtahanında uğur əldə edən namizədlərin yaş və gender bölgüsü haqqında



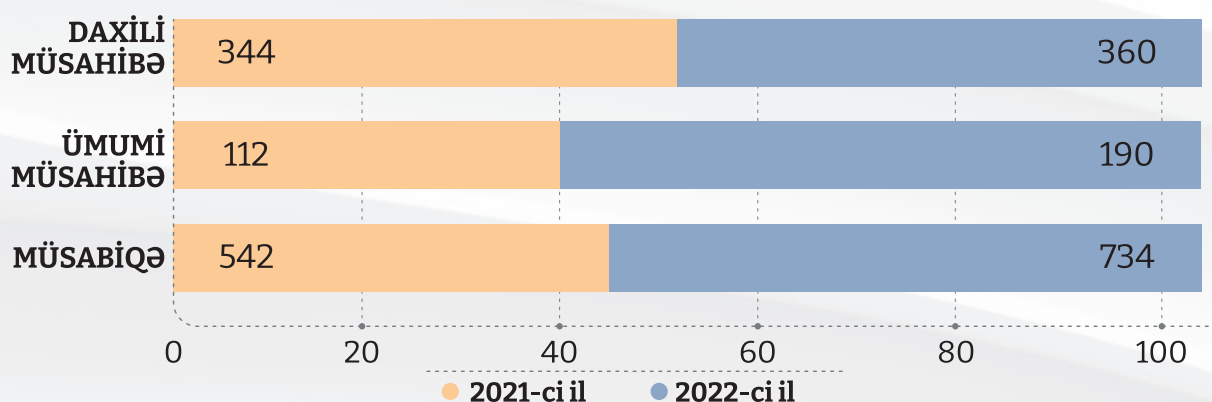
Test imtahanlarında uğur əldə edən şəxslərin yaş qrupu üzrə bölgüsünə əsasən qadın namizədlərin 18-24, 30-34, 35-39, 40-44, 45-49 yaş qrupları üzrə yüksək nəticə əldə etdikləri müşahidə olunur. Ən yüksək göstərici isə 18-24 yaş qrupuna aiddir – 54,18%.

Kişilər yalnız 25-29, 50-54, 55-59 yaş qruplarında fərqlənmişlər.

2022-ci ildə müsahibələrdə uğur qazanan
namizədlərin gender və yaş bölgüsü haqqında



Müsahibələrdə uğur əldə edərək 2021 və 2022-ci illər
ərzində inzibati vəzifələrə təyin edilmiş şəxslər haqqında



Elanın növü	Yaş bölgüsü																		Cinsi		Sayı
	18-24		25-29		30-34		35-39		40-44		45-49		50-54		55-59		60-70		Kişi	Qadn	
	K	Q	K	Q	K	Q	K	Q	K	Q	K	Q	K	Q	K	Q	K	Q			
Müsabiqə	79	99	232	142	67	68	20	11	3	4	1	3	1	0	1	0	0	0	404	327	
Ümumi müsahibə	0	1	12	3	18	7	32	7	25	3	20	8	14	2	18	0	16	3	155	34	189
Daxili müsahibə	0	0	31	17	44	27	50	29	37	18	35	9	19	3	10	3	23	2	249	108	357
Cəmi:	79	100	275	162	129	102	102	47	65	25	56	20	34	5	29	3	39	5	808	469	1277

Dövlət İmtahan Mərkəzinin təqdim etdiyi məlumatlara görə müsahibə, ümumi müsahibə və daxili müsahibə üzrə müvəffəqiyyət qazanaraq vakant vəzifələrə təyin edilənlər arasında kişilər öndədir. Bütün yaş qrupları üzrə kişilər, 18-24 yaş qrupu üzrə işə qəbul olunanlar arasında qadınlar (100 nəfər – 55,87%) üstünlük təşkil edir.

Təyinat alanlardan müsahibə üzrə 25-29 yaş qrupu (374 nəfər), ümumi müsahibə üzrə 35-39 yaş qrupu (39 nəfər), daxili müsahibə üzrə 35-39 yaş qrupuna (79 nəfər) aid şəxslər üstünlük təşkil edir.

2021-2022-ci illər statistikasının gender təhlilindən məlum olur ki, 2022-ci ildə vakant vəzifələrə təyinat sayında artım var. Belə ki, 2021-ci ildə 997 nəfər vakant inzibati vəzifələrə təyin edilmişdirsə, 2022-ci ildə bu say 300 nəfər - 23,5% artaraq 1277-yə çatmışdır.

Azərbaycan Respublikası Əqli Mülkiyyət Agentliyi

Əqli Mülkiyyət Agentliyinin aparatının və agentliyin tabeliyində olan qurumların işçi sayının təhlili göstərir ki, agentlik sistemində işləyən 254 nəfərdən 174 nəfərini (68,5%-ni) qadınlar təşkil edir. Bu göstərici gender bərabərliyi təminatının təzahürüdür.

Əqli Mülkiyyət Agentliyinin Aparatında və Agentliyin tabeliyində olan qurumlarda çalışan işçilərin statistikası

Təşkilatın adı	Cəmi:	O cümlədən:				
		Agentliyin Aparatı üzrə:	Patent Əmtəə Nişanlarının Ekspertizası Mərkəzi üzrə:	Əqli Mülkiyyət Hüquqlarının Təminatı Mərkəzi üzrə:	Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası üzrə:	Texnologiyaların Kommersiyalaşdırılması və Transferi üzrə:
Əqli mülkiyyət Agentliyi sistemində işçilərin ümumi sayı, nəfər	254	63	65	34	87	5
onlardan:						
kişilər	80	29	20	22	6	3
qadınlar	174	34	45	12	81	2
İşçilərin ümumi sayına nisbətən qadınlar, faizlə	68,5%	53,9%	69,2%	35,3%	93,1%	40,0%
Rəhbər vəzifədə çalışanların sayı, nəfər	81	31	15	13	20	2
onlardan:						
kişilər	40	16	9	11	3	1
qadınlar	41	15	6	2	17	1
Rəhbər vəzifədə çalışanların sayına nisbətən qadınlar, faizlə	50,6%	48,3%	40,0%	15,4%	85,0%	50,0%

Əqli Mülkiyyət Agentliyinin Aparatında və tabeliyində olan qurumlarda rəhbər vəzifədə çalışan kişilərin sayı 40, qadınların sayı isə 41-dir.

Agentliyin aparatında dövlət qulluğunun inzibati və yardımçı vəzifələrində çalışan 58 əməkdaşı arasında qadınlar 58,6% (34 nəfər), kişilər 41,4% (24 nəfər) təşkil edir.

Agentliyin Aparatında 9 şöbə və 12 sektor fəaliyyət göstərir. Şöbə müdirlərindən 3-ü, müdir müavinlərindən 3-ü, sektor müdirlərindən 8-i qadındır. Aparatda ümumilikdə rəhbər vəzifələrdə 16 kişi və 15 qadın çalışır.

Agentliyin İdarə Heyətinin sədrinin 3 müşavirindən 1-i qadındır.

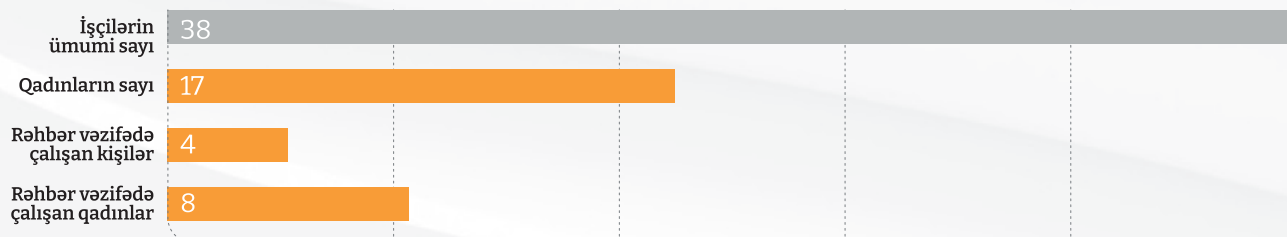
Agentliyin Həmkarlar İttifaqına da qadın rəhbərlik edir.

2022-ci il ərzində qeydiyyatla alınan 108 ixtiradan 2-nin müəllifi, 49-nun isə şərik müəllifi, 22 sənaye nümunəsindən 2-nin müəllifi, 31 faydalı modeldən 4-nün şərik müəllifi qadın olmuşdur. Bu statistika texniki və yaradıcı fəaliyyətlərin, ixtiraların yalnız kişilərə aid olması stereotipini alt-üst edərək Azərbaycan qadınının uğurundan xəbər verir.

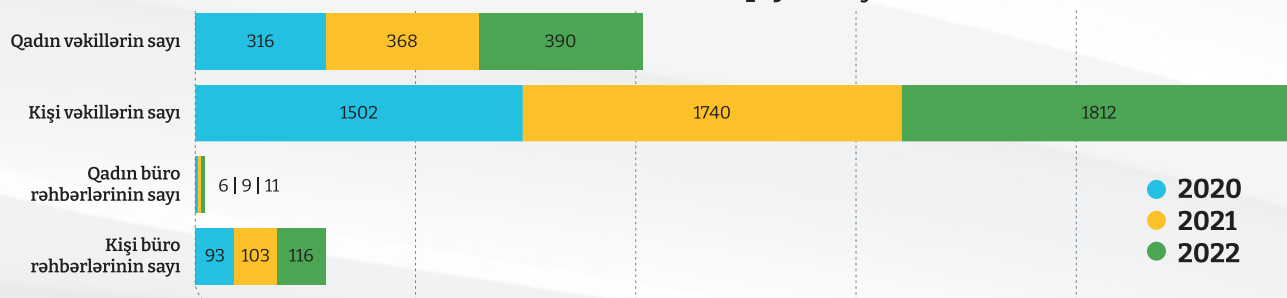
Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyası

Vəkillər Kollegiyasının Aparatında həm rəhbər vəzifədə, həm də ümumi əməkdaşlar arasında gender balansı diqqət mərkəzindədir.

Vəkillər Kollegiyasının strukturunda çalışan işçilər haqqında statistik məlumatlar (işçilərin ümumi sayı, qadınların sayı, rəhbər vəzifədə çalışan kişi və qadınların sayı)



Vəkillərin cins bölgüsü (2020-2022-ci illər üzrə müqayisəli şəkildə)



Vəkilliyə qəbul üzrə imtahanlarda iştirak edənlərin cins bölgüsü (2020-2022-ci illər üzrə müqayisəli şəkildə)



2020-2022-ci illərin müqayisəli təhlilinə əsasən Vəkillər Kollegiyasının qadın vəkillərinin, həmçinin qadın büro rəhbərlərinin sayında kifayət qədər artım müşahidə olunur.

Həmçinin vəkilliyə qəbul üzrə imtahanlarda da qadınlar fəal iştirak edir, hər il onların sayında yetərli artım özünü göstərir.

Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının təqdim etdiyi məlumatlara əsasən aparılan təhlil onu göstərir ki, ümumiyyətlə dövlət qurumlarında gender balansının qorunması istiqamətində müsbət dinamika mövcuddur. Əvvəlki illərə nisbətən dövlətin idarə olunmasında və qərarların qəbul edilməsində qadınların rolu və iştirakında artım müşahidə olunur.

Əksər mərkəzi icra orqanlarının strukturunda ümumi işçi sayında və rəhbər işçilər sırasında kişilər öndə olsalar da, bəzi qurumların işçi bölgüsündə qadınlara daha çox etimad göstərilir. Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı global trendlərə uyğun olaraq 2021-ci illə müqayisədə artmışdır.

1. 5. Şəhər və rayon icra hakimiyyətləri tərəfindən gender bərabərliyinin təmin edilməsi

Bakı Şəhər İcra hakimiyyəti başçısı Aparatında çalışan işçilər haqqında statistik məlumatlar
(2020-2022-ci illərlə müqayisəli şəkildə)

Şəhər icra hakimiyyətinin adı	İLLƏR								
	2020-ci il			2021-ci il			2022-ci il		
	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)
Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının Aparatı	120	44	5	119	41	4	120	45	4

Bakı şəhəri üzrə icra hakimiyyətlərinin strukturunda çalışan işçilərin statistikasi
(2020-2022-ci illər üzrə müqayisəli şəkildə)

Şəhər icra hakimiyyətinin adı	İLLƏR								
	2020-ci il			2021-ci il			2022-ci il		
	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)
Nizami	69	28	2	69	27	2	69	26	3
Nəsimi	64	20	2	64	19	2	64	20	2
Yasamal	69	23	4	70	23	4	70	24	4
Səbail	68	24	3	69	24	3	69	24	3
Pirallahı	57	13	1	57	14	2	57	13	1
Qaradağ	71	21	3	74	22	3	76	24	3

Şəhər icra hakimiyyətinin adı	İLLƏR								
	2020-ci il			2021-ci il			2022-ci il		
	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)
Xəzər	88	32	3	88	32	3	88	32	3
Suraxanı	74	32	4	74	35	5	75	33	5
Sabunçu	97	44	3	97	44	4	96	42	4
Xətai	98	22	2	98	22	2	98	22	2
Nərimanov	44	12	1	44	12	1	41	10	1
Binəqədi	73	24	4	69	23	4	73	23	4
Cəmi:	872	295	32	873	297	35	876	293	35

Yerli icra hakimiyyətlərindən aldığımız məlumatlara görə, 2022-ci ildə Bakının 12 rayonu üzrə yerli icra hakimiyyətlərinin strukturunda ümumilikdə 876 nəfər, o cümlədən 293 qadın çalışır. Rəhbər vəzifələri icra edənlərdən 45 nəfəri qadındır

Son 3 ilin (2020, 2021, 2022-ci illər) statistikasına nəzər yetirdikdə işçilərin gender bölgüsündə müsbət dinamikanın şahidi oluruq. Belə ki, bu illər ərzində həm ümumi işçi sayında, həm də rəhbər vəzifələrdə çalışan qadınların sayında artım müşahidə olunur.

2020-ci ildə 12 şəhər icra hakimiyyəti üzrə 295 nəfər, 2021-ci ildə 297 nəfər, 2022-ci ildə isə 293 nəfər qadın fəaliyyət göstərib. Həmçinin 2020-ci ildə 32 nəfər,

2021 və 2022-ci illərdə isə 35 nəfər qadın rəhbər vəzifələrə yüksəlib.

İdarəçilikdə qadınların ən çox təmsil olunduğu Suraxanı rayon İcra Hakimiyyəti (5 nəfər- 1 icra başçısının müavini, 2 şöbə müdiri, 2 sektor müdiri), ən az təmsil olunduğu Nərimanov (1 icra başçısının müavini) və Pirallahı rayon İcra Hakimiyyətləridir (1 sektor müdiri).

Azərbaycanın 12 iqtisadi rayonu – Abşeron-Xızı, Gəncə-Daşkəsən, Şəki-Zaqatala, Lənkəran-Astara, Quba-Xaçmaz, Mərkəzi Aran, Qarabağ, Şərqi Zəngəzur, Dağlıq Şirvan, Qazax-Tovuz, Mil-Muğan və Şirvan-Salyan rayonları üzrə icra hakimiyyətlərinin strukturunda gender bölgüsünə nəzər yetirək.

**Azərbaycanın iqtisadi rayonlarının strukturunda çalışan işçilərin statistikasi
(2020-2022-ci illər üzrə müqayisəli şəkildə)**

İqtisadi rayonların adı	İLLƏR								
	2020-ci il			2021-ci il			2022-ci il		
	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)	Ümumi işçilərin sayı (nəfər)	Qadınların sayı (nəfər)	Rəhbər vəzifədə çalışan qadınların sayı (nəfər)
Abşeron-Xızı	93	17	4	98	16	3	99	19	3
Gəncə-Daşkəsən	475	87	10	470	86	8	487	92	8
Şəki-Zaqatala	625	174	18	626	169	17	626	169	16
Lənkəran-Astara	876	193	15	870	191	14	864	185	12
Quba-Xaçmaz	310	73	9	442	88	13	443	87	11
Mərkəzi Aran	615	124	12	657	130	17	661	128	15
Qarabağ	1119	250	21	1141	257	23	1165	250	17
Şərqi Zəngəzur	702	161	13	697	161	13	697	165	15
Dağlıq Şirvan	400	89	26	395	89	26	513	97	27
Mil-Muğan	530	90	8	533	92	8	521	93	8
Qazax-Tovuz	574	171	11	743	219	12	734	182	13
Şirvan-Salyan	431	62	12	426	63	11	546	88	14
Cəmi:	6750	1491	159	7098	1561	165	7356	1555	159

2020-2022-ci illərin müqayisəli təhlilinə əsasən, qadınlar üçün ən uğurlu göstərici 2021-ci ilə aiddir. 2022-ci ildə icra orqanlarının ümumi işçi sayında və rəhbər vəzifələrdə çalışan qadınların sayında cüzi də olsa azalmalar müşahidə olunur.



**Gender
bərabərliyinin
müxtəlif sahələr üzrə
təminatı
(Maddə 7-16)**

2.1. Əmək hüquqlarının həyata keçirilməsində gender bərabərliyinin təmin edilməsi

Beynəlxalq ictimaiyyət bəşəriyyətin inkişaf məqsədlərini müəyyənləşdirərkən demokratiyanın inkişafının, sosial ədalət və tolerantlığın əldə olunmasının gender bərabərliyindən asılı olduğunu bəyan etmişdir. Bu baxımdan ölkəmizdə insan hüquqlarının ayrılmaz hissəsi olan qadın hüquqlarının müdafiəsi və təbliği, gender bərabərliyinin təmin olunması, qadınların pozulmuş hüquqlarının bərpası və təmini daim diqqət mərkəzində saxlanılır.

Azərbaycanda bütün sahələrdə olduğu kimi, əmək bazarında da qadınların rolu getdikcə artır. Onlar respublikamızın sosial-iqtisadi, ictimai-mədəni inkişafına öz dəyərli töhfələrini verirlər.

Bunun nəticəsi olaraq Dünya İqtisadi Forumunun Gender Fərqliliyi İndeksi (GFI) və BMT-nin Gender Bərabərsizliyi İndeksi (GBI) təhlillərinə əsasən Azərbaycan dünya üzrə iqtisadi fəallıq və imkanlar sahəsində 2017-ci illə müqayisədə 2022-ci ildə 45-ci yerdən 36-cı yerə yüksəlmişdir.

“DİF-in Qlobal Gender Fərqliliyi hesabatı”nda Azərbaycanın göstəriciləri

Ölkə	İllər	İqtisadi fəallıq və imkanlar			Təhsil			Sağlamlıq və ömrün uzunluğu			Siyasi fəaliyyət		
		qiymət	reytingdə yeri	MDB üzrə yer	qiymət	reytingdə yeri	MDB üzrə yer	qiymət	reytingdə yeri	MDB üzrə yer	qiymət	reytingdə yeri	MDB üzrə yer
Moldova	2016	0.795	15	2	0.996	52	5	0.979	40	2	0.196	58	1
	2022	0.766	25	2	0.996	52	5	0.980	1	1	0.412	29	1
Belarus	2016	0.823	5	1	1.000	29	3	0.979	40	2	0.146	80	3
	2022	0.818	4	1	0.990	77	8	0.977	44	3	0.216	69	3
Qazaxıstan	2016	0.745	31	3	0.995	58	6	0.980	1	1	0.153	77	2
	2022	0.756	29	3	1.000	27	1	0.977	44	3	0.143	103	6
Ukrayna	2016	0.722	40	5	1.000	26	1	0.979	40	2	0.098	107	6
	2022	0.710	62	5	0.995	53	7	0.978	37	2	0.145	100	5
Rusiya	2016	0.722	41	6	0.997	45	4	0.979	40	2	0.066	129	10
	2022	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Qırğızıstan	2016	0.651	83	10	0.991	72	7	0.973	76	3	0.132	87	4
	2022	0.702	68	6	0.996	50	4	0.980	1	1	0.124	111	8
Azərbaycan	2016	0.728	38	4	0.988	83	9	0.950	138	6	0.069	124	8
	2022	0.744	36	4	0.995	55	6	0.941	144	6	0.069	135	9
Gürcüstan	2016	0.679	61	8	0.989	78	8	0.967	119	4	0.089	114	7
	2022	0.697	72	7	1.000	29	3	0.978	37	2	0.248	57	2
Tacikistan	2016	0.711	47	7	0.937	118	10	0.966	126	5	0.104	102	5
	2022	0.609	107	9	0.942	117	9	0.969	84	4	0.130	109	7
Ermənistan	2016	0.671	69	9	1.000	27	2	0.939	143	7	0.068	125	9
	2022	0.669	84	8	1.000	28	2	0.954	139	5	0.170	89	4

GBİ-nin gender bərabərliyi üzrə yekun indeksi insan inkişafı indeksini müəyyən edən metodikaya uyğundur və burada indeks 0 olduğu halda tam bərabərlik, 1 olduğu halda isə tam bərabərsizlik nəzərdə tutulur. 2021-2022-ci illərə aid olan Hesabatda 191 ölkə arasında Azərbaycan 0,294 balla 91-ci yerdədir.

**“DİF-in Qlobal Gender Fərqliliyi Hesabatı”nda Azərbaycanın göstəriciləri
(MDB ilə müqayisədə)**

İllər	Yer	İndeksin qiyməti	İqtisadi fəallıq və imkanlar		Təhsil		Siyasi fəaliyyət		Sağlamlıq və ömrün uzunluğu	
			yer	qiymət	yer	qiymət	yer	qiymət	yer	qiymət
2017	96	0.676	45	0.717	91	0.984	131	0.063	142	0.941
		67.6%		71.7%		98.4%		6.3%		94.1%
2022	101	0.687	36	0.744	55	0.995	135	0.069	144	0.941
		68.7%		74.4%		99.5%		6.9%		94.1%

MDB məkanındakı dövlətlərlə müqayisədə Azərbaycan həmçinin “İqtisadi fəallıq və imkanlar” (4-cü yer) və “Sağlamlıq və ömrün uzunluğu” (6-cı yer) altindeksləri üzrə mövqeyini qorumuş, “Təhsil” altindeksi üzrə 9-cu yerdən 6-cı yerə yüksəlmişdir. Azərbaycan dünya üzrə 101-ci yerdə, MDB məkanında 10 ölkə arasında 8-ci yerdədir.

Peterson İnstitutunun məlumatına əsasən, qadın əməyini və biliyini istifadə edən şirkətlər əmək bazarındakı payın 45%-ni, yeni bazarlara çıxışın isə 70%-ni artıq əldə etməyə qadirdirlər. Rentabelli şirkətlər rəhbər vəzifələrdə qadın əməyini 30% artırmaqla təmiz gəlirin 15% yüksəlməsini təmin edirlər.

Qadınların əmək münasibətləri “Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında” Azərbaycan Respublikası qanununun 7-13-cü maddələri ilə tənzimlənir.



Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinin verdiyi məlumata əsasən 2023-cü ilin əvvəlinə ölkə əhəlinin sayı 10127145 (on milyon yüz iyirmi yeddi min yüz qırx beş) nəfər təşkil edir ki, onlardan 50,2 %-i qadınların payına düşür.

2021-2022-ci illərdə məşğulluq və işsizlik	2021	2022
	Qadınlar (min nəfər, faizlə)	Qadınlar (min nəfər, faizlə)
Məşğul əhəlinin sayı	2408,1 48,3%	2344,6 47,8%
İşsiz əhəlinin sayı	1821 57,7%	164,1 55,9%
İqtisadi fəal əhəlinin sayı	2590,2 48,8%	2508,7 48,3%
İşsizliyin səviyyəsi	7%	6,5%

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Məşğulluq Agentliyinin regional məşğulluq filiallarında	2021		2022	
	qadınlar	kişilər	qadınlar	kişilər
İşsiz kimi qeydiyyatda alınanlar	22309	88266	21572	32014
İşlə təmin edilənlər	20659	56981	16252	
Kvota yerləri üzrə işlə təmin olunanlar	99	400	193	683
Özünüməşğulluq proqramlarına cəlb olunanlar	4408	11824	3883	12214

2022-ci ildə işçi qüvvəsinin (iqtisadi fəal əhali) tərkibində qadınlar 48,3% (2508,7 min nəfər), məşğul əhalinin arasında 47,8% (2344,6 min nəfər) təşkil etmişdir. Məşğul qadınların 14,8%-i ali, 14,3%-i orta ixtisas, 3,6%-i peşə, 58,8%-i tam orta, 7,1%-i ümumi orta, 1,3%-i ibtidai təhsilli və 0,1%-i təhsili olmayanlardır.

Muzdlı çalışan qadınlar kişilərlə müqayisədə daha çox səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi (77,3%), təhsil (73,0%) və istirahət, əyləncə və incəsənət (61,0%) sahələrində çalışmışlar.

2022-ci ildə işsizlərin ümumi sayının 55,9%-ni qadınlar (164,1min nəfər) təşkil etmişdir. Eyni zamanda ölkə üzrə işsizlik səviyyəsi qadınlar arasında 6,5%, kişilər arasında 4,8% müşahidə edilmişdir.

2021-ci ilin məlumatına əsasən işsizlərin ümumi sayının 57,7%-ni qadınlar (1821 min nəfər) təşkil etmişdir. Eyni zamanda qadınlar arasında işsizlik səviyyəsi ümumi respublika üzrə 7% (kişilər arasında-4,9%) müşahidə edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Mərkəzləşdirilmiş elektron informasiya sisteminin "Əmək Müqaviləsi Bildirəsi" alt-sisteminin (ƏMBAS) məlumatına əsasən 2023-cü ilin 1 mart tarixinə muzdlı çalışanlar arasında qadınların xüsusi çəkisi

44,2 % olmuşdur. Ümumilikdə 778,5 min nəfər qadınla əmək müqaviləsi bağlanmışdır. Onlardan 508,7 min nəfər (65,3%), dövlət sektoruna, 270,8 min nəfər (34,7%) isə qeyri-dövlət sektoruna aiddir.

2022-ci ildə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Məşğulluq Agentliyinin regional məşğulluq filiallarında işsiz şəxs kimi qeydiyyatda alınan 53586 nəfərdən 21572 -ni qadınlar, 32014-nü isə kişilər təşkil etmişdir. 2021-ci ildə isə işsiz şəxs kimi 108575 nəfər qeydiyyatda alınmış, onlardan 22309 nəfəri qadın, 86266 nəfəri isə kişi olmuşdur.

2022-ci ildə Agentliyin regional məşğulluq filialları tərəfindən qeydiyyatda alınmış 39248 nəfər, o cümlədən 16252 nəfər qadın işlə təmin edilmişdir. 2021-ci ildə isə işə götürülən 77640 nəfərdən 20659 nəfəri qadın, 56981 nəfəri kişi olmuşdur.

Bununla yanaşı 2022-ci ildə 4575 nəfər peşə hazırlığına cəlb olunmuşdur ki, onlardan 2374 nəfərini qadınlar, 2201 nəfərini kişilər təşkil etmişdir.

2022-ci ildə 193 nəfəri qadın, 683 nəfəri kişi olmaqla 876 nəfər, 2021-ci ildə isə 99 nəfəri qadın, 400 nəfəri kişi olmaqla 499 nəfər kvota yerləri üzrə işlə təmin olunmuşdur. Həmçinin 2022-ci ildə 3883 nəfər qadın, 12214 nəfər kişi olmaqla

16097 nəfər, 2021-ci ildə isə 4408 nəfəri qadın, 11824 nəfəri kişi olmaqla 16232 nəfər özünüməşğulluq proqramına cəlb olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üzrə orta aylıq əməkhaqqı 839,4 manat olmuşdur. İlk məlumatlara görə qadınların orta aylıq əməkhaqqı (558,0 manat) kişilərin orta aylıq əməkhaqqının (962,7 manat) 68,1% təşkil etmişdir. Müqayisə üçün bildirək ki, 2015-ci ildə bu nisbət 53,9% (müvafiq olaraq 310,5 manat və 576,0 manat), 2021-ci ildə isə 64,8% (müvafiq olaraq 552,2 manat və 851,7 manat) təşkil etmişdir. Gender bərabərliyinin təminatı baxımından bu sahədə də müsbət dinamika müşahidə olunur.

Rəsmi statistik məlumatlara əsasən 2022-ci ildə qadınların orta aylıq əməkhaqqı dövlət sektorunda 646,5 manat, qeyri-dövlət sektorunda isə 674,8 manat olmuşdur ki, bu da kişilərin həmin sektorlarda orta aylıq əməkhaqlarının (958,9 manat və 965,5 manat) müvafiq olaraq 67,4% və 70,0 % təşkil edir.

2021-ci ildə bu rəqəm dövlət sektorunda çalışan qadınlar üçün 532,2 manat, qeyri-dövlət sektorunda çalışanlar üçün 601,2 manat olmuşdur.

2022-ci il ərzində əmək hüquqlarının pozulması ilə əlaqədar Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidmətinə 15479 vətəndaş müraciəti daxil olmuşdur, onlardan 11044 -ü(71%) kişilərə, 4435-i (29%) qadınlara aiddir. Müraciətlər əmək hüquqlarının pozulması və son haqq-hesabın ödənilməməsi (37,9%), əmək müqaviləsi bildirişlərinin ləğv edilməsi (13,7%), iş bərpa (12,5%) və digər (35,9%) hallarla bağlı olmuşdur.

2. 2. Təhsil hüquqlarının həyata keçirilməsində bərabər imkanların təmin edilməsi

2022-ci il ölkəmizdə elm və təhsil ictimaiyyəti üçün əlamətdar bir hadisə ilə yadda qaldı. Belə ki, respublika Prezidenti İlham Əliyevin 28 iyul 2022-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi yaradıldı. Bu nazirliyin yaradılması məhz elm və təhsilin integrasiyası baxımından atılmış islahatyönlü çox mühüm bir addımdır.

Fərmandan irəli gələn elm və təhsilin integrasiyası dünyada qəbul edilmiş Davamlı İnkişaf Məqsədlərinə (DİM) doğru addımladığımız bir zamanda XXI əsrin təhsil düşüncələrinin reallığa çevrilməsinə, intellektual potensialın artırılmasına və insan kapitalının inkişafına güclü təkan verəcək.

Gender bərabərliyinin mühüm istiqamətlərindən biri məhz təhsillə bağlıdır. Eyni zamanda qadın və kişilərin bərabər təhsil almaları ölkədə hüquq bərabərliyinin fundamental əsaslarından biridir.

Qanunun 13-cü maddəsinə görə dövlət kişi və qadınların təhsil hüququnun həyata keçirilməsi üçün bərabər imkanların yaradılmasını təmin edir.

Ən nüfuzlu beynəlxalq iqtisadi toplantı sayılan Dünya İqtisadi Forumunun Gender Fərqliliyi İndeksi (GFİ) və BMT-nin Gender Bərabərsizliyi İndeksinin (GBİ) təhlillərinə əsasən Azərbaycan dünya üzrə bərabər təhsil sahəsində 2017-ci illə müqayisədə 2022-ci ildə 91-ci yerdən 55-ci yerə yüksəlib.

2022-2023-cü tədris ili üzrə orta məktəblərdə siniflər üzrə təhsil alan şagirdlərin sayı (oğlan və qızlar) və analitik təhlili

<i>Respublikanın ümumtəhsil müəssisələrində təhsil alan şagirdlərin siniflər üzrə bölgüsü</i>			
Sinif	Cəmi	Oğlan	Qız
Məktəbəhazırlıq	90983	48499	42484
1	151726	80669	71057
2	158050	83855	74195
3	159002	85115	73887
4	160634	85601	75033
5	161629	86664	74965
6	162759	87320	75439
7	161520	86521	74999
8	152929	82318	70611
9	145802	77935	67867
10	105719	56391	49328
11	98749	52828	45921
12	69	43	26
Cəmi	1709571	913759 (53%)	795812 (47%)

Azərbaycanın ümumtəhsil məktəblərində təhsil alan şagirdlərin ümumi sayı 1 709 571 (bir milyon yeddi yüz doqquz min beş yüz yetmiş bir) nəfərdir. Onlardan 913759 (doqquz yüz on üç min yeddi yüz əlli doqquz) nəfəri – 53%-i oğlan, 795812 (yeddi yüz doxsan beş min səkkiz yüz on iki) nəfəri-47%-i isə qızlardır.

Cədvəldən göründüyü kimi, cins bölgüsü arasındakı fərq 117947 nəfər, yəni 6%-dir. Bu fərq 2021-ci illə müqayisədə 2109 nəfər azdır.

Yuxarı siniflərə qalxdıqca şagirdlərin sayında azalma müşahidə olunmur. 1993-2021-ci illəri əhatə edən statistik təhlil göstərir ki, Azərbaycan və rus bölmələri üzrə bütövlükdə götürdükdə ali təhsil müəssisələrinə ərizə verən abituriyentlər içərisində qızların sayı oğlanların sayından üstündür. Yüksək bal intervallarında (600-700 və 500-599 bal aralığı) qızlar üstünlük təşkil edir.

2022-ci ildə keçirilmiş qəbul imtahanlarında 600-700 bal intervalında nəticə göstərən abituriyentlərin 53,4%-i qızlar, 46,6%-i isə oğlanlar olmuşdur. Həmçinin 500-599 bal intervalında nəticə göstərənlərin 55,1% qızlar olmuşdur.

**2022-2023-cü tədris ili üzrə orta məktəblərdə siniflər üzrə
təhsil alan şagirdlərin sayı (oğlan və qızlar) və analitik təhlili**

Peşə təhsili müəssisələrində təhsil alan tələbələrin sayı haqqında məlumat		
Cəmi	onlardan	
	Qız	Oğlan
26026	7552 (29%)	18474 (71%)

Peşə təhsili müəssisələrində təhsil alan tələbələrin sayı haqqında məlumat			
Tabeçilik	Cəmi	onlardan	
		Qız	Oğlan
Dövlət Qurumları tabeliyində	58620	36203	22417
Özəllər	5486	3511	1975
Cəmi	64106	39714 (62%)	24392 (38%)

Orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində təhsil alan tələbələrin müqayisəli statistikasının təhlili onu göstərir ki, qadınlar (62%) daha çox orta ixtisas təhsilinə, kişilər isə (71%) peşəyönümü təhsilə üstünlük verirlər. Bu göstəricilər həm özəl, həm də dövlət tabeliyində olan təhsil müəssisələrinə aiddir.

Ali təhsil müəssisələrində təhsil alan tələbələrin sayı haqqında məlumat						
Tabeçilik	Bakalavriat			Magistratura		
	Cəmi	onlardan		Cəmi	onlardan	
		Qadın	Kişi		Qadın	Kişi
Dövlət Qurumları tabeliyində	169990	85121	84869	20088	9871	10217
Özəllər	24021	14708	9313	2341	1098	1243
Cəmi	194011	99829 (51%)	94182 (49%)	22429	10969 (49%)	11460 (51%)

Ali təhsil müəssisələrində təhsil alan tələbələrin say bölgüsünün təhlili onu deməyə əsas verir ki, ölkədə ali təhsilə daha çox önəm verilir. Təhsilin bakalavr dərəcəsinə təhsil alanların arasında qadınlar (51%) üstünlük təşkil edir, magistr dərəcəsinə təhsil alanların sayında isə qadınların payı 49%-dir.

Sağlamlıq imkanları məhdud, həmçinin sosial durumu həssas olan tələbələr daim dövlət diqqəti və qayğısı ilə əhatə olunmuşdur.

Belə ki, I və II dərəcə əlilliyi olan şəxslərin, habelə sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşınadək uşaqların təhsil haqqı xərclərinin ödənilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 03 may 2019-cu il tarixli Sərəncamının icrası nəticəsində 2019-2022-ci illər ərzində 824 nəfər I və II dərəcə əlilliyi olan qızın (774 nəfər bakalavr pilləsi üzrə, 50 nəfər magistr pilləsi üzrə) təhsil haqqı dövlət vəsaiti hesabına ödənilmişdir.

Bununla yanaşı, "Validəynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən 2019-2022-ci illər ərzində 1149 nəfər valideyn himayəsindən məhrum olmuş tələbə qızın (1050 nəfər bakalavr, 99 nəfər isə magistr pilləsində) təhsil haqqı dövlət vəsaiti hesabına ödənilmişdir.

2021-2022-ci tədris ilində məcburi köçkün ailələrin övladları olan 6657 nəfər qızın (6008 nəfər bakalavr, 649 nəfər magistr pilləsi üzrə) təhsil haqqını da dövlət öz üzərinə götürmüşdür.

"2018-2024-cü illərdə Azərbaycan Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nın icrası olaraq 2021-2022-ci tədris ilində 135 nəfər şagird inklüziv təhsilə cəlb olunmuşdur ki, onlardan 68 nəfəri qız, 67 nəfəri oğlandır. Ümumilikdə ölkə üzrə sağlamlıq imkanları məhdud şagirdlərin sayı 11686 nəfərdir və onlardan 4186 nəfərini qızlar, 7500 nəfərini oğlanlar təşkil edir. Həmçinin xüsusi təhsil proqramına cəlb olunan şagirdlərin sayı 6104 nəfərdir və onlardan 2018 nəfəri qızlar, 4086 nəfəri oğlanlardır.

Analitik təhlil göstərir ki, son illərdə icbari təhsilə cəlb olunmuş qızların ümumi orta təhsil pilləsini bitirməsində və onların dərəcə davamiyyətində əsaslı problemlər mövcud deyil.

Yerli icra hakimiyyəti, yerli təhsili idarəetmə və hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən qızların icbari təhsillə tam təmin edilməsi məqsədi ilə davamlı olaraq zəruri tədbirlər həyata keçirilir. Eyni zamanda ibtidai təhsil səviyyəsində qızların təhsildən yayınması kimi halların qarşısı alınır.

Son illər aparılan maarifləndirmə tədbirləri, yerli icra strukturları və hüquq-mühafizə orqanlarının birgə fəaliyyəti nəticəsində təhsildən yayınma halları minimuma enmişdir.

Bakı şəhərinin 12 rayonu üzrə 29 təhsildən yayınma halı qeydə alınmışdır – Nəsimi rayonu üzrə 8 nəfər (6 oğlan, 2 qız), Pirallahı rayonu üzrə 21 nəfər (12 oğlan, 9 qız).

Azərbaycanın 12 iqtisadi rayonu üzrə 605 təhsildən yayınma halı diqqət mərkəzində olmuşdur. Bu rayonlar arasında cənub bölgəsinin məktəblərində təhsil davamiyyəti aşağı olmuşdur. Belə ki, Lənkəran-Astara iqtisadi rayonu üzrə 141 nəfər (54 qız, 87 oğlan) təhsildən yayınmışdır.

Əkinçilik və maldarlıqla məşğul olan ailələrdə təhsildən yayınma halları daha çox müşahidə olunur. Bəzi hallarda isə baxımsız və valideyn nəzarətindən kənarda qalan uşaqlar təhsil davamiyyətinə riayət etmir. Aidiyyəti orqanların müdaxiləsi nəticəsində valideynlərlə profilaktik söhbətlər aparılır, şagirdlərin yenidən təhsilə qayıtması təmin edilir.

Ümumtəhsil fənn proqramlarına qadın hüquqları, gender bərabərliyi üzrə mövzular daxil edilir, dərsliklərin genderə həssas hazırlanması ilə bağlı tədbirlər görülür. Ümumi təhsil pilləsində tədris olunan

müvafiq fənn və dərscənkənar məşğələlərin məzmununa təhsiləlanların yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla gender əsaslı cinsi seçimin qarşısının alınması və aradan qaldırılması, gender stereotiplərinin

dəyişilməsi ilə bağlı mesajların verilməsi, cinsi ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması, qadınların da rəhbər vəzifədə təsvirinin əks olunmasına dair mövzuların daxil edilməsi diqqətdə saxlanılır.

Ali təhsil müəssisələrinin professor-müəllim heyətinin sayı haqqında məlumat			
Tabəçilik	Professor-müəllim heyətinin sayı	onlardan	
		Qadın	Kişi
Dövlət Qurumları tabeliyində	11088	6961	4127
Özəllər	1109	674	435
Cəmi	12197	7635 (63%)	4562 (37%)

Dövlət və özəl ali təhsil müəssisələrində çalışan professor-müəllim heyətinin say tərkibinə əsasən qadınlar 63%-lə öndədir. Bu sahə üzrə gender balansının qadınların xeyrinə pozulduğunu müşahidə edirik.

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi (5) **“Təhsil müəssisələrində rəhbər vəzifələrdə gender bərabərsizliyinə dair” analitik Hesabat** hazırlamışdır.¹⁰

Dövlət Komitəsinin 2021-ci il üzrə Hesabatında qeyd olunan statistik göstəricilərə əsasən ali təhsil müəssisələri, orta ixtisas təhsili müəssisələri və ilk peşə-ixtisas təhsili müəssisələrinin işçiləri arasında qadınlar üstünlük təşkil edir. Lakin buna baxmayaraq bütün təhsil səviyyələri üzrə rəhbər vəzifələrdə qadınların təmsilçilik göstəriciləri çox aşağıdır.

Problemin səbəbinin öyrənilməsi məqsədilə həyata keçirilən bu araşdırmada müxtəlif yanaşma və metodlardan

¹⁰ [http://www.scfwca.gov.az/store/media/kitablar/T%-C6%8FHS%C4%BOL%20M%C3%9C%C6%8FSS%-C4%BOS%C6%8FL%C6%8FR%C4%BOND%C6%8F%20R%C6%8FHB%C6%8FR%20V%C6%8FZ%C4%-BOF%C6%8FL%C6%8FRD%C6%8F%20GENDER%20B%C6%8FRAB%C6%8FRS%C4%BOZL%C4%BOY%-C4%BON%C6%8F%20DA%C4%BOR%20ANAL%C4%BOT%C4%BOK%20HESABAT%20\(1\).pdf](http://www.scfwca.gov.az/store/media/kitablar/T%-C6%8FHS%C4%BOL%20M%C3%9C%C6%8FSS%-C4%BOS%C6%8FL%C6%8FR%C4%BOND%C6%8F%20R%C6%8FHB%C6%8FR%20V%C6%8FZ%C4%-BOF%C6%8FL%C6%8FRD%C6%8F%20GENDER%20B%C6%8FRAB%C6%8FRS%C4%BOZL%C4%BOY%-C4%BON%C6%8F%20DA%C4%BOR%20ANAL%C4%BOT%C4%BOK%20HESABAT%20(1).pdf)

istifadə olunmuşdur. Kəmiyyət və keyfiyyət göstəriciləri, həmçinin müxtəlif mənbələrdən əldə edilmiş məlumatlar istifadə edilərək təhlillər aparılmış və hesabatın məqsədinə uyğun tövsiyələr edilmişdir.

Araşdırmaya görə gender bərabərliyinin təmin olunması üzrə Azərbaycan Respublikasında fundamental qanunların və müddəaların həyata keçirildiyi müşahidə edilir, lakin dəyişən dünyadakı çağdaş tələblərə cavab vermək məqsədilə bir sıra normativ, normativ-xarakterli və qeyri-normativ aktların qəbulu və səmərəli icrasına ehtiyac duyulur.

Araşdırma zamanı, həmçinin rəsmi statistik məlumatlara istinad edilmişdir. Dövlət Statistika Komitəsindən verilən məlumatlara əsasən, 2021-ci ildə ümumi orta təhsil müəssisələrinə 1331 qadın, 2320 kişi rəhbərlik etmişdir. Yəni orta ümumtəhsil məktəblərinin 36,5%-nin direktoru qadınlardır. Direktor müavinlərində isə qadınlar

üstünlük təşkil edir. Belə ki, 2657 (58,4%) qadın direktor müavini olduğu halda, kişilərdə bu göstərici 1897-dir (41,6%).

Təhsil pillələri arasında qadınların rəhbər heyətində təmsil olunması baxımından ən qeyri-bərabər vəziyyət peşə təhsilindədir. Rəsmi məlumatlara əsasən, 2021-ci ildə 91 peşə təhsili müəssisəsindən yalnız 7-nin direktoru qadındır. Bu da direktorların yalnız 7,7%-ni təşkil edir.

Orta texniki təhsil pilləsində də rəhbərlikdə təmsil olunanlar arasında gender bərabərsizliyini müşahidə edirik. Bütün orta ixtisas təhsili müəssisələrinin yalnız 28,8%-i qadın direktorlar tərəfindən idarə olunur. Direktor müavinlərinin isə 38,6%-ni qadınlar təşkil edir.

Ali təhsil müəssisələrində bütün vəzifələr üzrə qadınların pay bölgüsü kişilərə nisbətən çox aşağıdır. Burada ən yüksək fərq ali təhsil müəssisələrinin rəhbər heyətindədir.

Beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi də bu araşdırmanın tərkib hissəsi olmuşdur. Statistik məlumatlar və elmi məqalələr göstərir ki, təhsil sektoru dünya miqyasında əsasən qadınlardan ibarət olsa da, rəhbər vəzifələr kişi dominantlığına meyllidir. Qeyd edək ki, 2022-ci ilin təhlili göstərir ki, Dünya Universiteti Reyting cədvəlində ilk 200 universitetdən 43-nün rəhbəri qadındır.

Orta təhsil səviyyəsində qadınların rəhbər vəzifə tutması ölkələr üzrə fərqlidir. Belə ki, Latviya, Bolqarıstan, İsveç, İtaliya, Slovakiya və Macarıstanda orta məktəb direktorlarının 60%-dən çoxu qadınlar olduğu halda, Danimarka, Niderland və Fransa kimi ölkələrdə qadın rəhbərlərin təmsilçilik göstəriciləri 40%-dən aşağıdır.

Ekspertlərin fikrincə, gender bərabərliyinin təmin olunmasında dövlətlə yanaşı, cəmiyyətin də üzərinə böyük məsuliyyət düşür.

Hərtərəfli və çoxkriteriyalı təhlillər göstərir ki, vəzifə tutmada genderlə bağlı problemlər kompleks məsələ olmaqla müxtəlif səviyyələrdə qısa, orta və uzunmüddətli fəaliyyətlərin həyata keçirilməsini zəruri edir.

1. Gender bərabərliyi ilə bağlı qanunların yenilənməsi, əlavə işlək mexanizmlərin hazırlanması;
2. Beynəlxalq təşkilatlar və maliyyə qurumları ilə sıx əməkdaşlıq;
3. Orta təhsildən başlayaraq qızların liderlik xüsusiyyətlərinin inkişaf etdirilməsi üçün Elm və Təhsil Nazirliyi, həmçinin qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq halında davamlı və məqsədyönlü tədbirlərin keçirilməsi;
4. Ölkə üzrə gender fəaliyyət planının hazırlanması və icrası;
5. Dövlət təşkilatlarındakı gender üzrə məsul şəxslərin bilik və bacarıqlarının artırılması məqsədilə onların yerli və xarici təlimlərə cəlb edilməsi, praktiki həll mexanizmlərinin qurulmasında onların fikirlərinin nəzərə alınması;
6. Gender əsaslı büdcələşdirmə (gender-responsive budgeting) aparılması və praktikasının formalaşdırılması;
7. Elm və təhsil müəssisələrində gender-həssas (gender-sensitive) şikayətlərin baxılması prosesinin qurulması;
8. Elm və təhsil müəssisələrinin gender siyasətlərinin və fəaliyyət planının hazırlanmasına və icrasına dəstək;
9. Ali təhsil müəssisələrində liderlik, idarəetmə, qərarvermə, sağlam, yaradıcı, sərbəst düşünmə, düşüncələri ifadəetmə bacarıqlarının inkişafı üzrə fənlərin tədris olunması;
10. Müvafiq olaraq məzunlar arasında əvvəlcədən müəyyən olunmuş

indikatorlar əsasında mütəmadi monitorinqlərin aparılması. Məsələn, son 5-10 il ərzində məzun olmuş qızların rəhbər vəzifələrdə çalışma nisbəti;

11. Elm və təhsil müəssisələrində çalışan qadın əməkdaşların mütəmadi olaraq özünəinam, iş və idarəetmə qabiliyyətlərinin, ruh yüksəkliyinin artırılması məqsədilə psixoloji seminarların və tədbirlərin təşkili;
12. Təhsil müəssisələrində direktorların işə qəbulu zamanı müsahibə götürən komissiyalarda gender bərabərliyinin təmin olunması;
13. İşə qəbul, vəzifə bölgüsü və iş əsnası münasibətlərdə diskriminasiya halları ilə üzləşən qadınlar üçün anonimliyin qorunması şərti ilə qaynar xəttin yaradılması və şikayətlərə şəffaf şəkildə baxılması mexanizminin təşkil edilməsi;
14. Özəl elm və təhsil müəssisələrinin lisenziyalandırılması və akkreditasiyası zamanı gender siyasətinin mövcudluğu tələbinin qoyulması;
15. Qız uşaqlarının təhsildən yayınması ilə bağlı monitorinqlərin gücləndirilməsi;
16. Təhsilin bütün pillələrinə aid tədris resursları üzrə gender ekspertizasının keçirilməsi;
17. Müvafiq olaraq təhsilin bütün pillələrində fənn proqramlarına qadın hüquqları, gender bərabərliyi üzrə mövzuların daxil edilməsi;
18. Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən Gender Siyasəti sənədinin nümunə

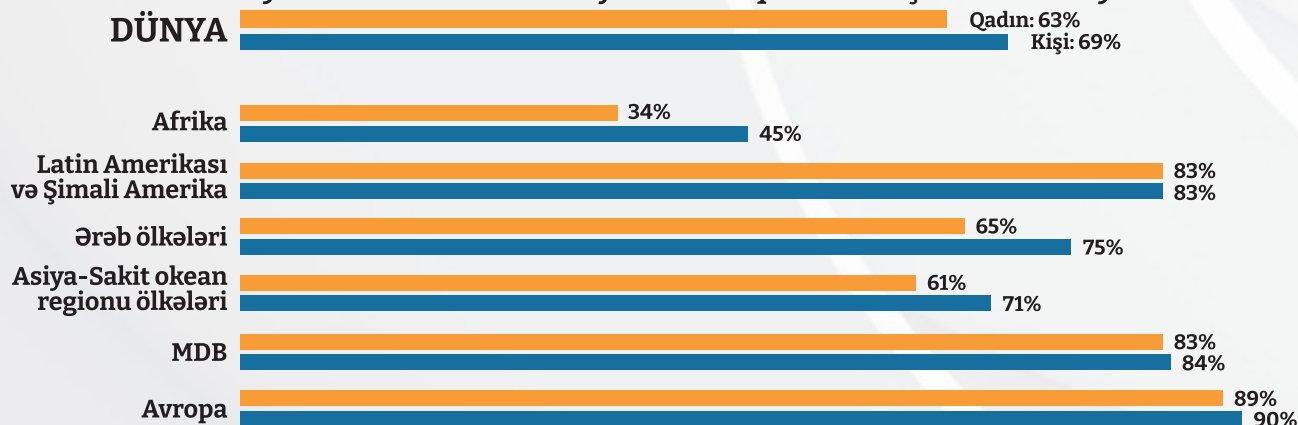
formasının hazırlanması və təlimat xarakterli əlavəsi ilə birlikdə elm və təhsil müəssisələrinə təqdim olunması;

19. Elm və təhsil müəssisələrinin illik hesabatlarında gender əsaslı indikatorların müəyyənləşdirilməsi və əks etdirilməsi;
20. Təhsil sahəsinə kişilərin cəlb edilməsini stimullaşdıran tədbirlərin müəyyən olunması;
21. Müəllim heyətində kişi-qadın bərabərliyinə nail olunması.

2. 3. İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları sahəsində gender bərabərliyinin təmin edilməsi

Müasir dövrümüzdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının təsir dairəsi genişlənərək dövlət strukturlarını, vətəndaş cəmiyyəti institutlarını, iqtisadi və sosial sahələri, elm və təhsili, mədəniyyəti, bütövlükdə cəmiyyəti əhatə edir. Elə buna görə də informasiya texnologiyalarının daha geniş yayıldığı ölkələr dünyanın ən qabaqcıl cəmiyyətləri sayılır. Belə cəmiyyətlərin əsas üstün cəhətləri İKT-nin kütləvi istifadəsi, qlobal informasiya mühitinin yaradılması və digər bu kimi amillərdir. Artıq dünyanı İKT-nin bəxş etdiyi yeniliklərsiz, o cümlədən internetsiz təsəvvür etmək qeyri-mümkündür.

Dünya üzrə internetdən istifadə edən qadın və kişi əhalinin sayı



Beynəlxalq Elektrorabitə İttifaqının (BEİ) "Rəqəmli inkişafın ölçülməsi: faktlar və rəqəmlər-2022" adlı sənədində kişi və qadın internet istifadəçiləri arasındakı orta hesabla fərqlilik 2022-ci ildə dünya üzrə 6 % təşkil edir (Avropa 1%, Şimali və Cənubi Amerika 0%, Ərəb ölkələri 10%, Afrika 11%, Asiya-Sakit okeanı regionu 6%, MDB 1%).

2016-cı ildə bu rəqəm 12% olub.

Mobil telefon sahibliyi üzrə gender pariteti, 2019- 2022-ci illər

	2019	2022
DÜNYA	0.90	0.92
Afrika	0.75	0.75
Latin Amerikası və Şimali Amerika	0.99	1.00
Ərəb ölkələri	0.81	0.87
Asiya-Sakit okean regionu ölkələri	0.88	0.90
MDB	0.97	0.97
Avropa	0.95	0.98
Aşağı gəlirli ölkələr	0.66	0.65
Aşağı-orta gəlirli ölkələr	0.79	0.84
Yuxarı-orta gəlirli ölkələr	0.97	0.99
Yüksək gəlirli ölkələr	0.97	0.99
Ən az inkişaf etmiş ölkələr	0.69	0.69
Dənizə çıxışı olmayan ölkələr	0.82	0.82
Kiçik ada dövlətləri	1.02	1.00
Gender Pariteti	0.98–1.02	

Ölkəmizdəki qadınların 85,5%-i internet, 79,4%-i kompüter, 77,7%-i mobil telefon istifadəçisidir. Bu göstərici 2021-ci illə müqayisədə müvafiq olaraq 2,2% və 2,6% qalxmışdır.

İnformasiya və rabitə sahəsində çalışan qadınların sayı 2021-ci illə müqayisədə 264 nəfər artaraq 8994 nəfərə çatmışdır.

Nəqliyyat sahəsində çalışan qadınların sayı isə 2022-ci ildə 12082 nəfər təşkil etmişdir.

2022-ci ildən UNESCO-nun maliyyə dəstəyi, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə **“Gənc IT peşəkarlar”** layihəsinə start verilmişdir. Layihənin məqsədi Bakıda, eləcə də regionlarda əhalinin, xüsusən də qadınların IT bilik və bacarıqlarının artırılmasıdır. Layihə çərçivəsində Bakıda “Qadınlar üçün IT əsasları” təlimi və 5 regionda (Gəncə, Mingəçevir, Zaqatala, Şəki, Şamaxı) isə “Regionlarda IT təlimlər” adlı təqaüd proqramı üzrə təlimlər keçirilmişdir. “Qadınlar üçün IT əsasları” təlimində ümumilikdə 75 nəfər (26 nəfər sinif, 49 nəfər onlayn), “Regionlarda IT təlimlər”də isə ümumilikdə 70 nəfər (Şəki - 16 nəfər, Gəncə - 22 nəfər, Zaqatala - 13 nəfər, Şamaxı - 7 nəfər, Mingəçevir - 12 nəfər) iştirak etmişdir.

Eyni zamanda İnnovasiya və Rəqəmsal İnkişaf Agentliyinin “Technest” təqaüd proqramı çərçivəsində 2021-2022-ci illər ərzində 618 tələbə (onlardan 47%-i qadındır) təqaüdlə təmin olunmuşdur. Həmin təqaüddçülərdən 250 nəfəri (onlardan 35%-i qadındır) işə götürülmüşdür.

“Rəqəmsal Azərbaycana doğru” layihəsi çərçivəsində 13 regiona səfər olunmuş, ümumilikdə 521 nəfər təlimlərdə iştirak etmişdir. İştirakçıların 40%-i qadınlardan ibarət olmuşdur. Həmçinin 2022-ci ilin dekabr ayından etibarən İKT sahəsində gender balansının qorunması məqsədilə sözügedən təqaüd proqramı çərçivəsində

2 regionda yalnız qadınlardan ibarət “FullStack” proqramlaşdırma kurslarına başlanılmışdır.

Bundan əlavə, “Technest” təqaüd proqramı və İKT Lab-ın dəstəyi ilə 200-dən çox qadına İKT yönümlü təlimlər keçirilmişdir.

Nazirlik keçən ilin may və dekabr aylarında Lənkəran və İsmayilli şəhərlərində “Texnologiyalar sahəsində qadınlara dəstək” (FemmesDigitales) İctimai Birliyinin keçirdiyi Regional İKT tədbirlərinə dəstək göstərmişdir. Bu tədbirlərin keçirilməsində məqsəd regionlardan olan azərbaycanlı qızların informasiya-kommunikasiya texnologiyaları sahəsinə cəlb edilməsi və onların sayının artırılmasından ibarətdir. Belə tədbirlər xeyriyyəçilik məqsədi daşıyır və artıq Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən olan 700-dən çox qızı əhatə edir.

2.4. İqtisadi və sosial münasibətlərdə gender bərabərliyinin təminatları

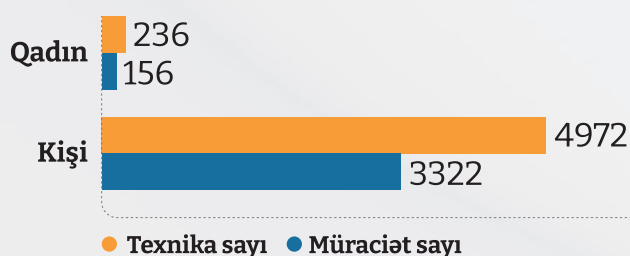
Qanunun 15-ci maddəsi kişi və qadınların mülkiyyət hüququnun həyata keçirilməsinə və sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün bərabər imkanların yaradılmasına, onların sosial təminat hüququnun həyata keçirilməsində, ünvanlı dövlət sosial yardımını və digər sosial güzəştlərin alınmasında bərabər imkanların yaradılmasına təminat verir.

2.4.1 Qadın sahibkarlığının dəstəklənməsi

2022-ci ildə də qadın sahibkarların və kənd yerlərində aqrobizneslə məşğul olan fermer qadınların iqtisadi resurslara çıxış imkanlarının təmin edilməsi istiqamətində fəaliyyət davam etdirilmişdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin

2018-ci il 19 dekabr tarixli 413 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyinin vəsaitindən istifadə Qaydaları”na əsasən Nazirlik tərəfindən 2022-ci il ərzində 156 qadın fermerə 236 ədəd kənd təsərrüfatı texnikasının alışı, 6 qadın fermerə 115 baş damazlıq heyvanın alışı maliyyələşdirilməsi məqsədilə **güzəştli vəsait ayrılmışdır**.

Kənd təsərrüfatı texnikasının alışının maliyyələşdirilməsi barədə məlumat



Damazlıq heyvanın alışının maliyyələşdirilməsi barədə məlumat



Eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi tərəfindən müvəkkil kredit təşkilatları vasitəsilə aqrar sahədə çalışan qadın fermerlərə 210 müraciət üzrə 2176150 manat məbləğində güzəştli kredit (o cümlədən 209 müraciət üzrə 2146150 manat məbləğində mikrokredit) verilmişdir.

Güzəştli kreditin növü	Cins	Müraciət sayı	Məbləğ
Mikrokredit (12%)	Kişi	2653	28747780
	Qadın	209	2146150
Aşağı faizli güzəştli kredit (7%)	Kişi	6	640000
	Qadın	1	30000

2022-ci il 31 dekabr tarixinədək “Elektron Kənd Təsərrüfatı” informasiya sistemində qeydiyyatdan keçmiş fermerlərin ümumi sayı 519117 nəfər olmuşdur ki, onlardan da 126179 nəfəri qadın fermerlərdir.

Həmçinin EKTİS-də qeydiyyatdan keçmiş torpaq mülkiyyətçilərinin 225231 nəfəri kişi və 70707 nəfəri isə qadın fermerlərdir. Onlar hər il müvafiq məlumatları sistemə daxil edərək, avtomatlaşdırılmış qaydada formalaşan elektron bəyannaməni təsdiq edir və subsidiya almaq üçün müraciət edirlər.

**2022-ci ildə subsidiya almaq
üçün müraciət edən fermerlərin statistikasi**

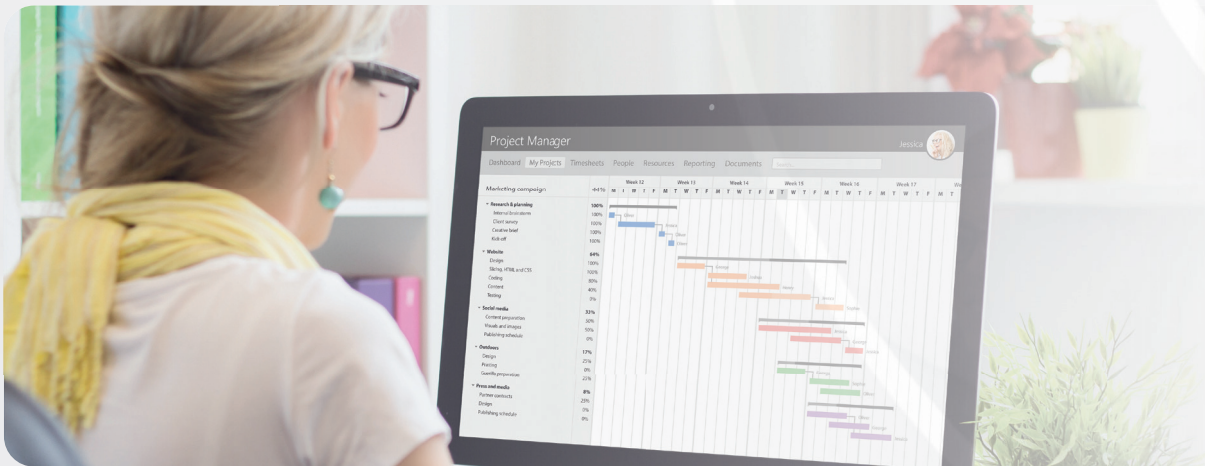
	Qadın fermer sayı	Kişi fermer sayı
Əkin bəyanı etmiş	92926	286201
Heyvan subsidiyasına müraciət etmiş	5228	43485
Arı subsidiyasına müraciət etmiş	1934	26435
Barama subsidiyasına müraciət etmiş	430	3299
Məhsul subsidiyasına müraciət etmiş	1522	16977

Hesabat ilində ümumilikdə 90753 sayda qadın fermerə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına əkin üzrə subsidiya ödənilmişdir.

Hesabat ilində kənd təsərrüfatında istehsal resurslarından səmərəli istifadə, çevik idarəetmə və inklüziv inkişafın təmin edilməsi baxımından mühüm rol oynayan kənd təsərrüfatı kooperativləri, assosiasiyaları və birliklərinin yaradılması istiqamətində də işlər davam etdirilmiş və 9 yeni qadın kooperativi yaradılmışdır.

**Aqrar sektoru üzrə yeni yaradılan
qadın kooperativləri barədə məlumat**

Kooperativin adı	Kooperativin yerləşdiyi ünvan	Ailələrin sayı	Fərdlərin sayı (nəfər)	Kooperativdə birləşən torpaq sahəsi (ha)	Yaranma tarixləri
"Novruz" İstehsal-İstehlak Qadın kooperativi	Balakən rayonu, Qaysa kəndi	13	14	30	15.12.2022
"Çinar" İstehsal-İstehlak Qadın kooperativi	Zaqatala rayonu, Yuxarı Tala kəndi	11	12	15	02.12.2022
"Nərgiz" İstehsal-İstehlak Qadın kooperativi	Zaqatala rayonu, Muxax kəndi	12	13	8.48	19.12.2022
"Yasəmən" İstehsal-İstehlak Qadın kooperativi	Qax rayonu, Ləkit kəndi	17	17	26	12.12.2022
"Asil" İstehsal-İstehlak Qadın kooperativi	Balakən rayonu, Hənifə kəndi	11	11	15	14.12.2022
"Zərif əllər" İstehsal-İstehlak Qadın kooperativi	Balakən rayonu, Hənifə kəndi	10	36	20	08.12.2022
"Akasiya" kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və istehlakı kooperativi	Qax rayonu, Qax şəhəri	10	20	20	07.12.2022
"Arzu" kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və istehlakı kooperativi	İsmayilli rayonu, Sumağallı kəndi	10	25	7	15.12.2022
"Qərb yenilikləri" kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və istehlakı kooperativi	Tovuz rayonu, Qaraxanlı kəndi	20	50	70	16.12.2022



2022-ci ildə ölkəmizdə qadın sahibkarlığının dəstəklənməsi Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi (KOBİA) tərəfindən davam etdirilmişdir. 2021-ci ildən etibarən KOB subyektlərinin təhsil, elm, tədqiqat və dəstək layihələrinin maliyyələşdirilməsinə start verilmişdir. Bu istiqamətdə 2022-ci ilin əvvəlində II müsabiqə keçirilmiş və təqdim olunmuş layihələrdən 12-si maliyyələşdirilmişdir ki, onların 3-ü qadın sahibkar olmuşdur.

Ötən il ərzində "Startap" şəhadətnaməsi əldə etmiş 54 KOB subyektindən 7-si qadın sahibkar olmuşdur. Bugünədək 86 KOB subyekti "Startap" şəhadətnaməsi əldə etmişdir ki, onlardan 11-i qadın sahibkardır.

KOBİA tərəfindən "Azərbaycanın biznes ictimaiyyətində menecerlərin ixtisasının artırılması üzrə Almaniya-Azərbaycan birgə Proqramı" çərçivəsində 46 sahibkar və menecer seçilmişdir ki, onlardan 14-ü qadındır. Ümumilikdə proqramın icrasına başlanılan tarixdən bu günədək 526 nəfər sahibkar və menecer iştirak etmişdir ki, bunun 113 nəfəri qadın olmuşdur.

18 oktyabr 2022-ci ildə FAO, KOBİA, AKİA nümayəndələrinin və Qadın İnkişaf Qruplarının, o cümlədən "ARZU" Qrupunun iştirakı ilə "Kooperativlərin yaradılmasına dəstək" layihəsi çərçivəsində onlayn görüş keçirilmişdir. Görüşün keçirilməsində əsas məqsəd Kooperativ əməkdaşlıq yanaşmasına maraq göstərən layihə

benefisiarları/fermerlərin (İsmayılı, Qax, Tovuz, Gədəbəy) suallarının cavablandırılması və digər zəruri məsələlər üzrə müzakirələr aparılmışdır.

2022-ci ilin oktyabr ayında KOBİA və Rabitəbank ASC-nin birgə təşkilatçılığı, Azərbaycan Respublikası Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyası (ASK) və Azərbaycanda Qadın Sahibkarlığının İnkişafı Assosiasiyasının (AQŞİA) tərəfdaşlığı ilə "Biznesdə qadınların gücü" adlı layihə start götürmüşdür. Layihənin məqsədi qadın sahibkarların ölkə iqtisadiyyatındakı rolunun artırılmasına dəstək göstərmək, onların işgüzar fəallığının artırılması, maarifləndirmə və güzəştli maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının genişləndirilməsi istiqamətində əlaqələrin qurulmasına şərait yaradılmasıdır.

Ötən il ərzində Azərbaycanda Qadın Sahibkarlığının İnkişafı Assosiasiyası (AQŞİA) tərəfindən qadınların sahibkarlıq fəaliyyətlərinə dəstək məqsədilə 2 yerli, 3 beynəlxalq grant layihəsi reallaşdırılmış, Bakıda və regionlarda 20-dən artıq maarifləndirmə tədbirləri, 1000 sahibkar qadını əhatə edən 73 təlim və seminar təşkil edilmişdir. Həmçinin 5-ci forum çərçivəsində "Üfüqdə yeni fərsətlər: qadın sahibkarlara yaşıl işıq" mövzusunda 2000 iştirakçı və 60 xarici ekspertin qatıldığı tədbir həyata keçirilmişdir. 2022-ci ildə ümumilikdə AQŞİA üzvlərinin sayı 2500-ə çatmışdır.

01. 01. 2023-cü il vəziyyətinə Statistik vahidlərin Dövlət reyestrində qeydiyyatda olan (mikro, kiçik, orta və iri) fərdi sahibkarların fəaliyyət növləri və cins bölgüsü

Fəaliyyət növləri	Fərdi sahibkarların sayı	Ondan:									
		QADIN					KİŞİ				
		cəmi	mikro	kiçik	orta	iri	cəmi	mikro	kiçik	orta	iri
CƏMİ	1222859	269320	268641	637	42	–	953539	948707	4473	344	15
<i>O cümlədən:</i>											
Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq	430222	105890	105886	23	1	–	324332	324168	152	12	–
Mədən çıxarmasənayesi	1143	60	57	3	–	–	1083	1062	20	–	1
Emalsənayesi	25663	4885	4858	26	1	–	20778	20479	279	19	1
Elektrik enerjisi,qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizati	89	7	6	1	–	–	82	77	5	–	–
Su təchizati; tullantıların təmizlənməsi və emalı	1095	76	73	2	1	–	1019	1008	11	–	–
Tikinti	25415	826	825	1	–	–	24589	24480	104	5	–
Ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri	245868	51988	51589	370	29	–	193880	190844	2785	242	9
Nəqliyyat və anbar təsərrüfatı	135862	3426	3415	10	1	–	132436	132319	111	6	–
Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə	46423	7345	7243	96	6	–	39078	38327	696	53	2
İnformasiya və rabitə	12898	2628	2625	3	–	–	10270	10251	19	–	–
Maliyyə və sığorta fəaliyyəti	3585	907	906	1	–	–	2678	2672	6	–	–
Daşınmaz əmlakla əlaqədar əməliyyatlar	15702	4584	4569	13	2	–	11118	11051	63	2	2
Peşə, elmi və texniki fəaliyyət	28286	9344	9341	3	–	–	18942	18920	21	1	–
İnzibati və yardımçı xidmətlərin göstərilməsi	25039	8945	8942	3	–	–	16094	16057	36	1	–
Təhsil	14413	9274	9249	24	1	–	5139	5088	50	1	–
Əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi	7801	2908	2908	–	–	–	4893	4890	3	–	–
İstirahət, əyləncə və incəsənət sahəsində fəaliyyət	15176	2068	2065	3	–	–	13108	13085	23	–	–
Digər sahələrdə xidmətlərin göstərilməsi	115364	38436	38386	50	–	–	76928	76859	68	1	–
Ev təsərrüfatlarının fəaliyyəti; fərdi istehlak üçün ev təsərrüfatlarının istehsal etdiyi mal və xidmətlərə dair fəaliyyət	72815	15723	15718	5	–	–	57092	57070	21	1	–

Cədvəldən göründüyü kimi, Statistik vahidlərin Dövlət reyestrində qeydiyyatda olan 1,222,859 (bir milyon iki yüz iyirmi iki min səkkiz yüz əlli doqquz) fərdi sahibkardan 269320 (iki yüz altmış doqquz min üç yüz iyirmi) nəfəri -22 % qadın, 953539 (doqquz yüz əlli üç min beş yüz otuz doqquz) nəfəri – 78% isə kişidir.

Müxtəlif fəaliyyət növləri üzrə fərdi sahibkarların gender bölgüsündən məlum olur ki, bütün fəaliyyət sahələrində sahibkar kişilər üstünlük təşkil edir. İri sahibkarlıq növündə isə qadınların ümumiyyətlə payı yoxdur.

2021-ci illə müqayisədə 2022-ci ildə mikro və orta sahibkarlıq növündə qadınların say göstəricisi artıb. Hətta 2021-ci ildə qadınlar orta sahibkarlığın 4 sahəsi üzrə (Emal sənayesi-1, Su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı – 1, Ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri-16, Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai işə -4) fəaliyyət göstərirdilərsə, 2022-ci ildə fəaliyyət sahələri 8-ə çatmışdır.

**Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsində və icarəyə götürülməsində
iştirak edən qadın və kişilərin sayı (2020-2022-ci illər üzrə müqayisəli şəkildə)**

		2021		2022	
		Qadınların sayı	Kişilərin sayı	Qadınların sayı	Kişilərin sayı
I	Dövlət əmlakına dair icarə müqaviləsi bağlayan icarəçilərin sayı				
1	Qeyri-yaşayış sahəsi üzrə	108	476	120	335
2	Torpaq sahələri üzrə	333	1176	604	1983
	Cəmi:	441	1652	724	2318
II	Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsində iştirak etmiş alıcıların sayı	85	244	150	357

Azərbaycan Dövlət İqtisadiyyat Nazirliyinin təqdim etdiyi statistikaya əsasən dövlət əmlakının özəlləşdirilməsində və icarəyə götürülməsində qadınlar 2021-ci illə müqayisədə 2022-ci ildə daha fəal iştirak etmişlər.

Qeyri-yaşayış sahələri üzrə müqavilə bağlayan icarəçi qadınlar 2022-ci ildə 12 nəfər, torpaq sahələri üzrə müqavilə bağlayan icarəçi qadınlar 271 nəfər çox olmuşdur.

Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsində iştirak edən qadınların sayı da 2021-ci ilə nisbətən 65 nəfər artmışdır.

**2021-2022-ci illər üzrə daşınmaz əmlak sahibi olan qadın və
kişilərin sayı (həmçinin birgə mülkiyyət) (2021-2022-ci illər üzrə müqayisəli şəkildə)**

Xidmətin adı	Mülkiyyətçi qadınlar olan daşınmaz əmlakların sayı	Mülkiyyətçi kişilər olan daşınmaz əmlakların sayı	Daşınmaz əmlak üzərində birgə mülkiyyət sahibi olanların sayı
2021-ci il üzrə			
Daşınmaz əmlak üzərində mülkiyyət hüququ tanınıb	64 861	109 246	62 193
2022-ci il üzrə			
Daşınmaz əmlak üzərində mülkiyyət hüququ tanınıb	57 340	93 350	28 015

İqtisadiyyat Nazirliyinin verdiyi məlumata əsasən 2021-2022-ci illər üzrə daşınmaz əmlak sahibi olan qadın və kişilərin müqayisəli təhlilindən belə qənaətə gəlmək olur ki, 2022-ci ildə daşınmaz əmlak üzərində mülkiyyət hüququ olan həm kişilərin, həm də qadınların sayında azalma var.

Birgə mülkiyyət sahibi olanlar da 2021-ci ildə daha çoxdur.

2.4.2 Bank sektorunda gender bərabərliyinin təmin edilməsi

Dövlətin maliyyə və iqtisadi inkişafını gücləndirən bank sektorunda da 2022-ci ildə gender bərabərliyinin təmini istiqamətində fəaliyyət davam etdirilmiş, işə qəbul zamanı gender balansının qorunması diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

2022-ci ilin sonuna bank sektorunda çalışan işçilərin 60%-i (13775 nəfər) kişi, 40%-i (9370) qadın olmuşdur.

2022-ci il tarixinə işçilər barədə statistik MƏLUMAT

Bankın adı	Ümumi işçilərin sayı		
	Cəmi, o cümlədən	Kişi	Qadın
Cəmi	23145	13775	9370
Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı	784	452	332
XalqBank ASC	833	513	320
AFB Bank ASC	268	173	95
Yelo Bank ASC	1,021	672	349
Rabitəbank ASC	1,041	611	430
YapıKredi Bank Azərbaycan	254	175	79
Muğanbank ASC	605	377	228
Bank of Baku ASC	835	541	294
TuranBank ASC	746	470	276
Bank Avrasiya ASC	102	56	46
ASB ASC	161	95	66
Bank BTB ASC	263	141	122
Günay Bank ASC	230	136	94
Ziraat Bank	154	86	68
Express Bank	709	409	300
VTB Bank	384	240	144
Premium Bank	165	102	63
Naxçıvanbank ASC	175	133	42
Bank Respublika ASC	1,476	428	1,048
AccessBank QSC	1,320	884	436
AccessBank QSC	1,320	884	436
Unibank	2,008	1,220	788
Kapital Bank ASC	4,828	3,021	1,807
PAŞA Bank	1,150	687	463
Bank Melli İran Bakı filialı	24	15	9
Azərbaycan Beynəlxalq Bankı	3,096	1,836	1,260
Azər-Türk Bank ASC	513	302	211

O cümlədən rəhbər vəzifədə çalışan işçilərin 78%-i (2825 nəfər) kişi, 22%-i (781 nəfər) qadınlardır.

Bankın adı	Rəhbər işçilərin sayı		
	Cəmi, o cümlədən	Kişi	Qadın
Cəmi	3606	2825	781
Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı	149	121	28
XalqBankASC	146	107	39
AFB Bank ASC	61	50	11
Yelo Bank ASC	175	145	30
Rabitəbank"ASC	99	81	18
Yapı Kredi Bank Azərbaycan	50	37	13
Muğanbank ASC	196	159	37
Bank of Baku ASC	200	161	39
TuranBank ASC	194	146	48
Bank Avrasiya ASC	29	21	8
ASB ASC	43	29	14
Bank BTB ASC	79	59	20
Günay Bank ASC	67	46	21
Ziraat Bank	27	5	22
Express Bank	96	74	22
VTB Bank	84	58	26
Premium Bank	44	29	15
Naxçıvanbank ASC	34	24	10
Bank Respublika ASC	192	168	24
AccessBank QSC	180	138	42
Unibank	291	219	72
Kapital Bank ASC	463	391	72
PAŞA Bank	143	103	40
Bank Melli İran Bakı filialı	8	7	1
Azərbaycan Beynəlxalq Bankı	420	344	76
Azər-Türk Bank ASC	136	103	33

**2022-ci il tarixinə bank məhsullarından istifadə edən
müşətilərin gender meyarı üzrə bölgüsü barədə
MƏLUMAT**

Banklar üzrə	Əmanətçi sayı (cari hesablar, müddətli depozitlər)			o cümlədən sığorta olunan əmanətçilərin sayı (qorunan əmanətçilər)			Kredit götürənlərin sayı		
	Cəmi, o cümlədən	Kişi	Qadın	Cəmi, o cümlədən	Kişi	Qadın	Cəmi, o cümlədən	Kişi	Qadın
Cəmi	12,501,802	7,445,107	5,056,694	9,715,094	5,917,712	3,797,382	2,607,05	1,569,432	1,038,373

Banklardan alınan məlumatlara əsasən **bank əmanətçilərinin** 60%-i (7,5 mln. nəfər) kişi, 40%-i (5 mln. nəfər) qadınlardır (2021-ci ildə müvafiq olaraq 63% və 37%).

Həmçinin 2022-ci ilin sonuna qorunan əmanətçilərin 61%-i (5,9 mln. nəfər) kişi, 39%-i (3,8 mln. nəfər) qadın əmanətçilər olmuşdur (2021-ci ilin sonuna müvafiq olaraq 63% və 37%).

Bundan əlavə ölkədə **kredit götürənlərin** 60%-i (1,6 mln. nəfər) kişi, 40%-i (1,4 mln nəfər) isə qadınlardır. 2021-ci ilin sonuna kredit götürənlərin 41%-ni (930 min nəfər) qadınlar təşkil etmişdir (ötən ilin əvvəlindən kredit götürən qadın borcalanlar üzrə 110 min nəfər artım olmuşdur)

2022-ci il ərzində banklar tərəfindən gender bərabərliyinin təminatı sahəsində müxtəlif tədbirlər həyata keçirilmişdir.

- Bank Respublika ASC-də qadın sahibkarlar üçün *“Biznesin incəlikləri”* adlı layihə reallaşdırılmışdır.
- Access Bank QSC may-iyul aylarında qadın sahibkarlar üçün *“Access2Success”* təlim layihəsi hazırlamışdır. 5 həftə davam edən təlimdə qadın sahibkarlara

biznesin strateji inkişafı, marketing, elektron ticarət, kadrların idarə edilməsi, biznesə nəzarət və s. mövzularda 40 saatdan çox dərslər keçilib.

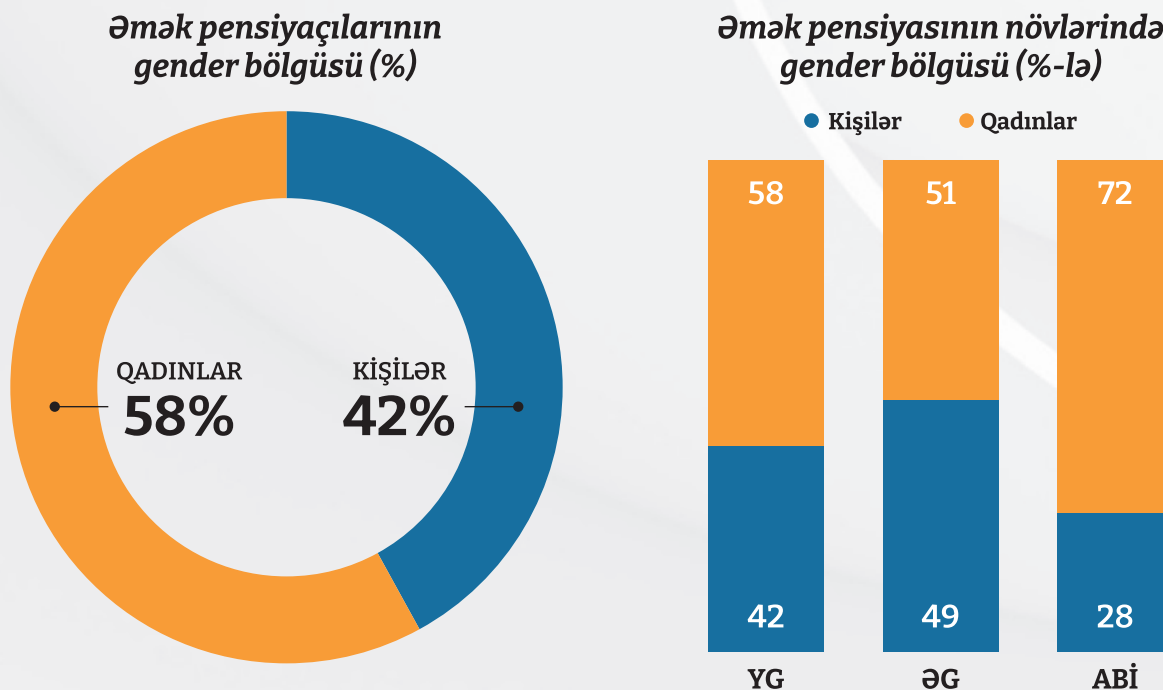
- Access Bank 2022-ci ildə BMT-nin “Qadınların səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi” prinsiplərinə qoşulmuş, növbəti illər üçün yol xəritəsi razılaşdırılmışdır.
- PAŞA Bank ASC tərəfindən beynəlxalq “SHE” konqresində “ironwoman” adını qazanmış ilk azərbaycanlı xanım Rəbiyyə Orucovaya 10 min AZN dəyərində mükafat təqdim edilmişdir.
- Yelo Bank ASC-nin dəstəyilə bankın baş ofisində *“WomenBankers’ Club”-ın “Rəqəmsal eranın liderləri”* mövzusunda tədbiri və 2 görüş keçirilmişdir.

Özünüməşğulluq layihəsi çərçivəsində qadınlara bizneslərini qurmaq və inkişaf etdirmək üçün banklar tərəfindən dəstək olunur.

Məlumat topladığımız 26 bank üzrə gender məsələləri üzrə məsul şəxslər fəaliyyət göstərir.

2.4.3. Sosial təminat hüquqlarının həyata keçirilməsində gender bərabərliyi

Ölkə üzrə əmək pensiyaçıların sayı 01.01.2023-cü il tarixinə 1 milyon 114 min nəfər və ya ölkə əhalisinin 11%-ni təşkil edir. Əmək pensiyaçıların 62,5%-i yaşa görə, 24,5% əliliyə görə, 13%-i isə ailə başçısını itirməyə görə pensiya alır.



Qrafiklərdən göründüyü kimi əmək pensiyaçıları arasında qadınların payı 58%, kişilərin payı isə 42% təşkil edir. Yaşa görə və ailə başçısını itirməyə görə əmək pensiyaçıların arasında qadınlar üstünlük təşkil edir. Belə ki, yaşa görə əmək pensiyaçıların 58%-i qadın, 42%-i kişi, əlilliyə görə əmək pensiyaçıların 49%-i qadın, 51%-i kişi, ailə başçısını itirməyə görə əmək pensiyaçıların 72%-i qadın, 28%-i kişidir.

Hazırda “**Əmək pensiyaları haqqında**” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 7-ci maddəsinə əsasən 2023-cü il üzrə kişilərin pensiya yaşı 65, qadınların isə (01.07.2022-ci il tarixdən) 63 yaşıdır. Qeyd edək ki, qadınların yaş həddi 2017-ci il iyulun 1-dən başlayaraq 2027-ci il iyulun 1-dək hər il 6 ay artırılır. Bu proses bitdikdən sonra fərq aradan qalxacaq və həm qadınlar, həm də kişilər üçün pensiya yaşı 65 olacaq.

Eyni zamanda 29 iyun 2022-ci il tarixində “**Əmək pensiyaları haqqında**” Azərbaycan Respublikasının Qanununa edilmiş dəyişikliklərə əsasən, Qanunun 8-ci və 9-cu

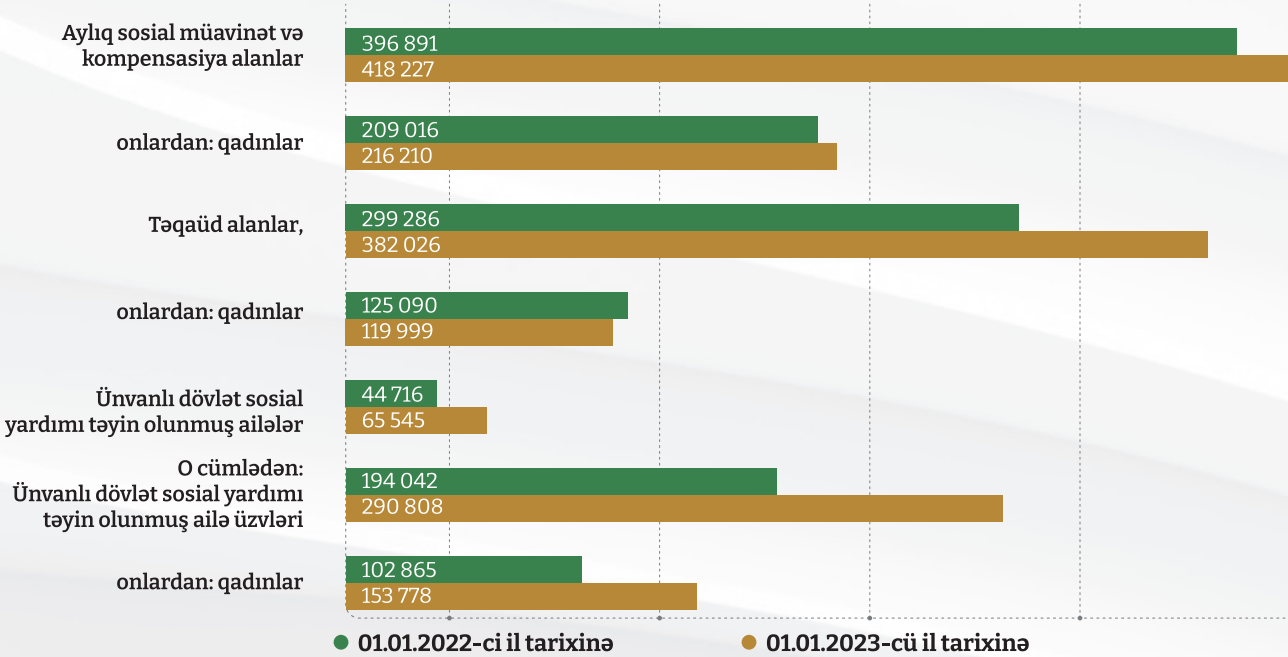
maddələri üzrə qadın və kişilərə verilən güzəştlər bərabərləşdirilmişdir. Belə ki, Qanunun 8.3-cü maddəsi üzrə yalnız çoxuşaqlı və əlilliyi müəyyən edilmiş uşağı olan qadınlara şamil edilən güzəşt artıq həm də ana vəfat etdiyinə və ya ana ilə nikaha xitam verildiyinə, yaxud ana valideynlik hüququndan məhrum edildikdən sonra növbəti nikah bağlamadan təkbaşına səkkiz yaşınadək uşaq böyüdən kişilərə də şamil edilir.

Ünvanlı dövlət sosial yardımının təyin edilməsi məqsədilə 2023-cü il üçün ehtiyac meyarının həddi 2022-ci ildəki 200 manatdan 23% və ya 46 manat

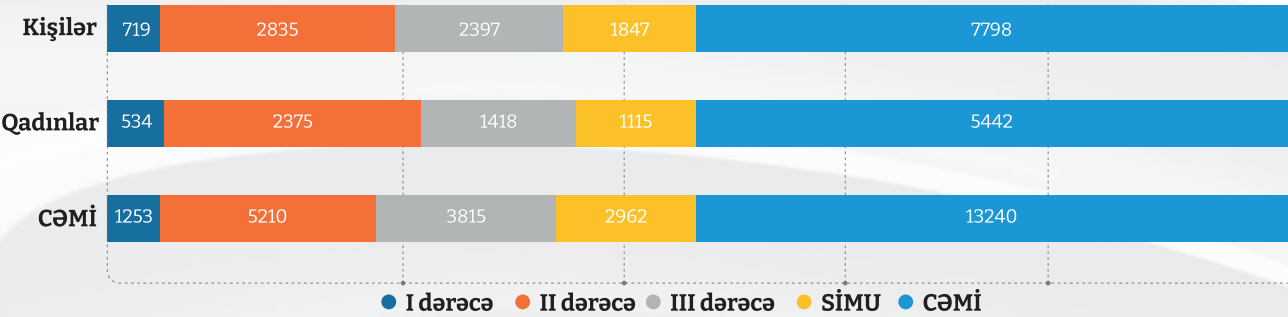
artırılaraq 246 manat məbləğində müəyyən edilmiş, ilk dəfə ölkə üzrə yaşayış minimumuna (246 manat) bərabər səviyyəyə çatdırılmışdır.

Görülmüş işlərin nəticəsi olaraq, ötən illə müqayisədə ÜDSY alan ailələrin sayı 46,7% artaraq 44,7 min ailədən 65,5 min ailəyə və ya 194 min ailə üzvündən 290,8 min ailə üzvünə çatmışdır.

Sosial müavinətlər, kompensasiyalar, təqaüdlər və ünvanlı dövlət sosial yardımı üzrə gender təhlili



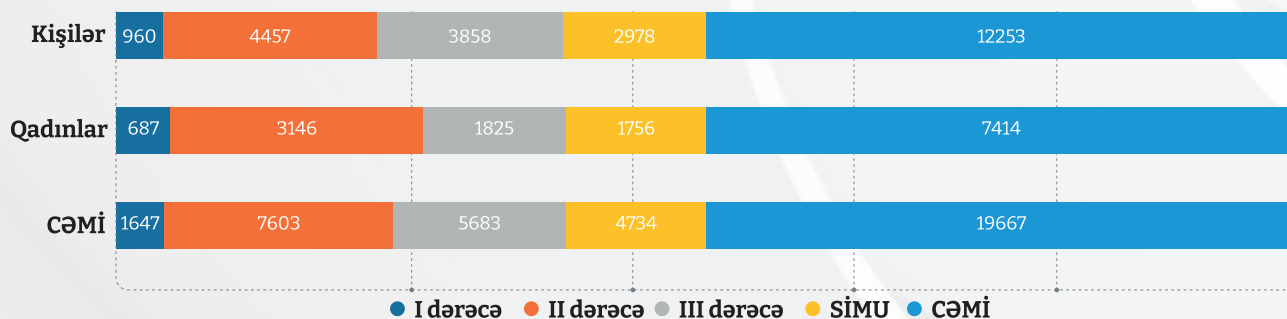
Əlilliyi olan şəxslərlə bağlı gender təhlili 2022-ci ilin I yarısı:



2022-ci ilin II yarısı (Yeni meyarlar əsasında orqanizmin funksiyalarının pozulması (OFP) faizi ilə):

OFP faizi:	100%	95%	90%	85%	80%	75%	70%	65%	60%	55%	50%	45%	40%	35%	Cəmi:
kişi	258	117	267	145	441	318	337	196	345	82	718	61	449	93	3827
qadın	197	87	248	88	536	207	200	120	234	69	601	34	223	24	2868
cəmi:	455	204	515	233	977	525	537	316	579	151	1319	95	672	117	6695

2021-ci il



2022-ci ildə 1017 nəfəri qadın olmaqla ümumi 3073 nəfər əlilliyi olan şəxs qeydiyyatda alınmışdır. Bundan əlavə, hesabat dövrü ərzində 493 nəfər əlilliyi olan şəxs, o cümlədən 121 nəfər qadın işlə təmin olunmuşdur.

Eyni zamanda 185 nəfər əlilliyi olan şəxs peşə hazırlığı və əlavə təhsilə cəlb edilmişdir ki, onlardan 87 nəfəri qadınlardır. 432 nəfər əlilliyi olan şəxs, o cümlədən 87 nəfər qadın kvota yerləri üzrə işlə təmin olunmuş, 1590 nəfər, o cümlədən 308 qadın özünüməşğulluq proqramına cəlb edilmişdir.

2.5. Qeyri-hökumət təşkilatlarının, həmkarlar ittifaqlarının və siyasi partiyaların fəaliyyətində genderbərabərliyinin təmin edilməsi

Siyasi Partiyalar

2023-cü il yanvarın əvvəlinə ölkəmizdə Ədliyyə Nazirliyində dövlət qeydiyyatından keçmiş 48 Siyasi Partiya fəaliyyət göstərir. Onlardan birinin rəhbəri qadındır.

Siyasi müstəvini formalaşdıran digər institusional komponentlərdən biri də Mərkəzi Seçki Komissiyasıdır.

Mərkəzi Seçki Komissiyası Azərbaycan Respublikası Prezidentinin seçkilərinin və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatlarının seçkilərinin, həmçinin referendumların (ümumxalq səsvermələrin), bələdiyyələrə seçkilərin hazırlanmasını və keçirilməsini təmin edir.

Mərkəzi Seçki Komissiyasının Katibliyində 69 kişi, 59 qadın olmaqla, cəmi 128 işçi fəaliyyət göstərir. Onlardan 16 kişi və 5

qadın müxtəlif rəhbər vəzifələrdə çalışır.

Dairə seçki komissiyalarının katibliklərində ümumilikdə 747 işçi fəaliyyət göstərir. Onlardan 448-i kişi (60%), 299-u isə qadındır (40%).

Mərkəzi Seçki Komissiyasının hal-hazırda fəaliyyətdə olan 18 üzvündən 14-ü kişi, 4-ü qadındır. Onlardan 3 kişi (sədr, sədr müavini və katib) və 1 qadın (katib) rəhbər vəzifədə təmsil olunur.

125 dairə seçki komissiyasının 1121 üzvündən 907-si (80,91%) kişi, 214-ü (19,09%) qadındır. 122 DSK sədri (97,60%) kişi, 3 DSK sədri (2,40%) qadındır. Dairə seçki komissiyalarının 250 katibindən 200-ü (80,00%) kişi, 50-si (20,00%) isə qadındır.

6274 məntəqə seçki komissiyasının 37644 üzvündən 22236-sı (59,07%) kişi, 15408-i (40,93%) qadındır. 4304 (68,60%) kişi, 1970 (31,40%) qadın məntəqə seçki komissiyası sədridir. Məntəqə seçki komissiyalarında fəaliyyət göstərən katiblərin 7234-ü (57,65%) kişi, 5314-ü (42,35%) qadındır.

Qeyri-hökumət təşkilatları

Vətəndaş cəmiyyəti institutlarının fəaliyyəti ilə bağlı Ədliyyə Nazirliyindən verilən məlumata görə, 2023-cü ilədək dövlət qeydiyyatına alınmış qeyri-hökumət təşkilatlarının sayı 3680-dir. Onlardan 450 təşkilatın sədri qadındır. Qadın və gender məsələləri sahəsində 161 təşkilat fəaliyyət göstərir. Həmin təşkilatlardan 155-nə qadınlar rəhbərlik edir.

Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin strukturunda çalışan işçilərin 6 nəfərini qadınlar, 13 nəfərini isə kişilər təşkil edir. Rəhbər vəzifədə çalışan qadın və kişilərin sayı isə bərabərdir - 3 nəfər.

Ümumilikdə 2022-ci il üzrə keçirilən grant müsabiqələrinin qalibi olmuş qeyri-hökumət təşkilatı rəhbərlərindən 188 nəfəri qadın, 345 nəfəri isə kişi olmuşdur.

Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyi tərəfindən gender bərabərliyinin təmin edilməsi istiqamətində 2022-ci ildə bir sıra tədbirlər keçirilmişdir.

İl ərzində Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyində "Gender əsaslı zorakılıqlara qarşı mübarizədə QHT-lərin rolu" mövzusunda görüş, 2022-ci il kiçik grant müsabiqəsinin "Ailə, qadın, uşaq və gender məsələləri" istiqaməti üzrə qalib olan təşkilatları ilə onlayn görüş keçirilib.

Həmçinin Agentlik, Sosial Tədqiqatlar Mərkəzi və Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən "Azərbaycanda uşaqların ailə-cəmiyyət münasibətlərində yeri və rolu" adlı tədbir təşkil olunub.

2022-ci ildə qadın hüquqlarının müdafiəsi, məişət zorakılığı və gender siyasətinin həyata keçirilməsi mövzularında iki

grant müsabiqəsi elan olunub. Kiçik grant müsabiqəsi çərçivəsində ailə, qadın, uşaq və gender məsələləri istiqaməti üzrə 44 layihə maliyyələşib. Həmin layihələrin icrasına ümumilikdə 362000 (üç yüz altmış iki min) manat vəsait ayrılıb. Bunlardan 4 layihə qadın hüquqlarının müdafiəsi, 5 layihə məişət zorakılığı, 3 layihə isə gender siyasətinin həyata keçirilməsi istiqamətindədir.

Mövzular üzrə Bakıda və regionlarda (Sumqayıt, Tovuz, Ağstafa, Göyçay, İsmayilli, Ağdam, Mingəçevir, Gəncə, Qazax, Zaqatala, Masallı, Cəlilabad, Yevlax, Tərtər, Lənkəran, Saatlı, Sabirabad) onlarla tədbir keçirilmiş və çap materialları hazırlanmışdır.

Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası (AHİK)

Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası (AHİK) gender bərabərliyi ilə bağlı məsələləri daim diqqət mərkəzində saxlayır, bu istiqamətdə mühüm tədbirlər görür.

Qeyd edək ki, 2022-ci il üçün Hİ-nin seçkiləri orqanlarında (İcraiyyə Komitəsi, Rəyasət Heyəti, Həmkarlar İttifaqı Komitəsi və s.) kişilərin sayı 82672 nəfər - 67,6% qadınların sayı isə 39582 nəfər - 32,4% təşkil edir.

Həmkarlar ittifaqları üzvlərinin 20,1% gənclərdir, onlardan 114407-si kişi və 107589-u qadınlardır. Gənc qadın sədrlərin sayı 24,5 %, onlardan ödənişli vəzifə tutan gənc qadınların sayı isə - 12,8 % olmuşdur.

Ötən il sahə həmkarlar ittifaqı orqanları və onların üzv təşkilatlarının səyi nəticəsində gender və qadın problemlərinə həsr olunmuş 219 seminar, dəyirmi masa və s. tədbirlər keçirilmişdir. O cümlədən

beynəlxalq səviyyəli təşkilatların iştirakı ilə keçirilmiş 44 tədbirdə isə 1351 nəfər qadın iştirak etmişdir.

Gender problemlərinə həsr olunmuş və xarici ölkələrdə (Belçika, Türkiyə, Avstraliya, Qazaxıstan, Gürcüstan, İsveçrə, İspaniya və s.) keçirilmiş tədbirlərdə həmkarlar ittifaqlarının 75 nəfər nümayəndəsi iştirak etmişdir ki, onlardan 35 nəfəri qadındır.

İş yerlərinin yaradılması və qadınların məşğulluğunun həlli sahəsində həmkarlar ittifaqları ilə işəgötürənlər arasında səmərəli əməkdaşlıq qurulub.

AHİK-in üzv və tabeliyindəki təşkilatlarda işəgötürənlə bağlanan Kollektiv Müqavilələrə qanunvericilikdə nəzərdə tutulan hallardan başqa, işçilərə daha əlverişli iş şəraitinin yaradılmasına dair müddəalar salınmışdır. Bəzi müəssisə və təşkilatlarda işçilərin (kişi və qadınların) işə gəlib-getməsi üçün nəqliyyatın ayrılması, ailə başçısını itirmiş və uşaqlarını tək böyüdən valideynlərə (ana və ya ataya) maddi yardımın göstərilməsi, məktəbyaşlı uşaqları olan valideynlərə məktəb ləvazimatlarının və geyimlərinin alınması üçün pul vəsaitinin ayrılması, işçilərin və onların uşaqlarının sağlamlılıqlarının qorunması və s. məsələlər məhz həmkarlar ittifaqlarının işəgötürənlərlə bağladığı Kollektiv Müqavilələr yolu ilə icra edilir.

2006-cı ildən AHİK -in nəzdində yaradılmış "AHİK-in gender bərabərliyi və qadın problemləri üzrə Mərkəzi" sosial partnyorlarla danışıqlar, ölkə iqtisadiyyatının

müxtəlif sahələrində gender bərabərliyinin səviyyəsinin və əmək bazarında qadınların vəziyyətinin təhlili və analitik tədqiqatının aparılması, qadınlarda lider keyfiyyətlərinin formalaşdırılması və digər məsələlərdə AHİK-in gender siyasətinin həyata keçirilməsinə kömək edir.

Mərkəz Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, qadın və kişilərin bərabər hüquq və imkan azadlıqlarını tənzimləyən ölkə qanunvericiliyinə, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının Konvensiyalarına, Milli fəaliyyət Planlarına və gender bərabərliyinin təmin olunmasına dair həmkarlar ittifaqlarının rolu və vəzifələrini müəyyən edən normativ sənədlərə və təsdiq olunmuş öz "Əsasnamə"sinə uyğun olaraq fəaliyyət göstərir.

Ötən illə müqayisədə həmkarlar ittifaqlarının strukturlarında fəaliyyət göstərən gender bərabərliyi və qadın problemləri üzrə komissiyaların sayı artaraq 2454-dən 2463-ə çatmışdır. Gender və qadın problemləri üzrə komissiyalardan əlavə bu problemlərlə yerlərdə 789 nəfər (azsayılı təşkilatlarda) xüsusi təyin olunmuş genderəməsul şəxs fəaliyyət göstərir.

Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları gender bərabərliyinin təmin edilməsi istiqamətində Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən mövcud boşluqların aradan qaldırılması və ölkəmizin üzərinə götürdüyü beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi məqsədilə verilən tövsiyələrin həyata keçirilməsinə hər zaman dəstək verir.



A large, stylized letter 'S' in a dark blue color, positioned on the left side of the page. The 'S' is composed of two main curved segments, with a white space in the center. The background features a dark blue area on the right and a light blue/white area on the left, separated by a vertical line. There are also some abstract, curved shapes in the top left corner.

**2022-ci ildə
Azərbaycanda
gender
bərabərliyinin
təmin edilməsi
səhəsində əldə
edilmiş nəticələr,
qarşıya qoyulan
vəzifələr və
təvsiyələr**

3.1 Nəticələr

2022-ci ildə "Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu"nın həyata keçirilməsi ilə bağlı hazırlanan Məlumatın təhlil göstərir ki, müəyyən sahələrdə gender balansına nail olunması istiqamətində müsbət tendensiya mövcuddur.

Əvvəlki illərə nisbətən 2022-ci ildə ölkənin müxtəlif sahələrində qərarların qəbulunda və dövlətin idarə edilməsində qadınların təmsilçiliyinin artması müşahidə olunur.

Fəaliyyət xarakterinin spesifikliyinə görə kişilərin daha çox cəlb edildiyi, bununla da gender fərqlərinin daha bariz hiss edildiyi hüquq-mühafizə orqanlarında 2022-ci il ərzində qadınların say artımı özünü göstərir. Hakimlərin sayı 2021-ci illə müqayisədə 33 nəfər artaraq 124 nəfərə çatmışdır. Prokuror qadınların sayı 2021-ci ildə 8,2%, 2022-ci ildə isə 8,7% təşkil etmişdir. 2022-ci ildə Daxili İşlər Nazirliyi orqanlarında xidmət edən qadın əməkdaşların ümumi sayı 2021-ci illə müqayisədə 0,9% - 35 nəfər çox olmuşdur.

Diplomatik xidmət orqanlarında çalışan işçilər arasında kişilər üstünlük təşkil etsə də ötən il 2021-ci illə müqayisədə səfir, müşavir və konsul təyinatları zamanı qadınlara etimad daha yüksək olub.

Elm və təhsil sahəsində qadınların say üstünlüyü davam etməkdədir. Ali təhsil müəssisələrində təhsil alan tələbələrin sayı onu deməyə əsas verir ki, ölkədə ali təhsilə daha çox önəm verilir. Bakalavr dərəcəsinə təhsil alanların arasında qadınlar nisbi üstünlüyə (51%) malikdir.

Bu faizlər ali təhsil sistemində mövcud gender balansının göstəricisi olmaqla zaman keçdikcə müxtəlif sahələrə öz müsbət təsirini göstərəcək. Bakalavr təhsilli məzunlar əmək bazarına daxil olacaq, dövlət və özəl sektorlarda işlə təmin ediləcəklər. Məhz işə qəbul zamanı balansın

tənzimlənməsinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Beləliklə, yuxarıda qeyd olunan şərtlər nəzərə alınarsa, yaxın bir neçə il ərzində həm dövlət qurumlarında, həm də özəl sektorda gender balansının dinamikaasında inkişaf özünü biruzə verəcək.

Ali təhsil müəssisələrinin professor-müəllim heyətinin gender göstəriciləri də 63%-lə qadınların xeyrinədir.

2022-ci ildə Azərbaycanın ümumtəhsil məktəblərində təhsil alan şagirdlərin cins bölgüsü arasındakı fərq azalaraq 6%-ə enmişdir (2021-ci ildə bu fərq 7% olmuşdur).

Səhiyyə və əhəlinin sosial müdafiəsi sahəsində 2022-ci ildə stabil tendensiya davam edib. Bu sahələrdə 2021-ci ildə olduğu kimi yenə də qadınların üstünlüyü dəyişməzdir.

2022-ci ildə dövlət tibb müəssisələrini nümumi tibb işçilərinin 70,1% qadınlardan ibarət olub. Rəhbər vəzifələrdə isə 59,3%-lə kişilər, 40,7%-lə qadınlar təmsil olunub.

Statistikadan göründüyü kimi, səhiyyə sahəsində ümumi işçi sayında gender fərqi qadınların xeyrinədir, rəhbər vəzifələrdə isə cins tarazlığı bərabərliyə yaxındır. Sosial müdafiə sisteminin ümumi işçiləri arasında balans demək olar ki, qorunsada, rəhbər vəzifələrdə cins bölgüsü kəskin fərqlənir.

Bu disbalansı aradan qaldırmaq üçün təhsil və səhiyyə sahəsində kişilərin cəlb edilməsi istiqamətində həvəsləndirici proqramlar hazırlanmalı, işə qəbul zamanı boşluqlar nəzərdə saxlanılmalıdır.

Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üzrə qadınların orta aylıq əməkhaqqı artaraq kişilərin orta aylıq əməkhaqqının 68,1% -ni təşkil etmişdir. 2015-ci ildə bu nisbət 53,9%, 2021-ci ildə isə 64,8% təşkil etmişdir. Bu sahədə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və yeni qanun layihələrinin hazırlanması gender bərabərliyinin təminatı baxımından fəaliyyətin davam etdirilməsinə və müsbət dinamikanın əldə edilməsinə gətirib çıxaracaqdır.

2022-ci il ərzində kənd təsərrüfatında aqrar sektor üzrə yaradılan yeni qadın kooperativləri, həmçinin qadın fermerlərə verilən subsidiya və güzəştli kredit məbləğlərinin artırılması sahibkarlıqla məşğul olan qadınların iqtisadi yüksəlişə bərabər töhfə vermək imkanlarını artırır. Eyni zamanda kənd yerlərində qadınların kiçik və orta biznesə cəlb olunmasının təşviqi davam etdirilməlidir. Çünki bu sahə regionların həm iqtisadi, həm də sosial həyatında bərabər iştirak üçün qadınlara yeni imkanlar yaradır.

Gender balansının qorunması sahəsində nümunə ola biləcək dövlət qurumları olaraq Dövlət Statistika Komitəsi və Əqli Mülkiyyət Agentliyi diqqəti cəlb edir.

2020-2022-ci illər ərzində Vəkillər Kollegiyasının strukturunda qadınların sayında və ictimai fəallığında artan dinamika müşahidə olunur. Kollegiyanın rəhbərliyində çalışan işçilərin sayı da gender balansına yaxındır (kişilər 21 nəfər, qadınlar 17 nəfər). 2022-ci ildə Qadın Vəkillər Alyansının yaradılması da bu işlərin daha uğurla davam etdiriləcəyindən xəbər verir.

2022-ci ilin nəticələri üzrə ölkəmizdəki qadınların 85,5%-i internet, 79,4%-i kompüter, 77,7%-i mobil telefon istifadəçisi-dir. Bu statistika 2021-ci illə müqayisədə müvafiq olaraq 2,2% və 2,6% artmışdır. Bunlar həm də ibtidai, orta və ali təhsil pillələrində şagird və tələbələrin kompüter biliklərinə, internetdən istifadə qaydalarına və vərdişlərinə düzgün yiyələnmələrinin göstəriciləridir. İnformasiya və rabitə sahəsində çalışan qadınların sayı da ötən illə müqayisədə 264 nəfər artmışdır.

Dövlətin idarə olunmasında və qərarların qəbul edilməsində elm, səhiyyə və sosial müdafiə sahəsində, həmçinin Dövlət Statistika Komitəsi və Əqli Mülkiyyət Agentliyində qadınların üstünlüyü müşahidə edilsə də, məhkəmə, hüquq-mühafizə və diplomatik orqanlarda, iqtisadiyyat, maliyyə, kənd təsərrüfatı, energetika,

ekologiya, rəqəmsal inkişaf sahəsində kəskin gender fərqi nəzərə çarpır.

Ən nüfuzlu beynəlxalq iqtisadi toplantı sayılan Dünya İqtisadi Forumunun Gender Fərqliliyi İndeksi (GFİ) və BMT-nin Gender Bərabərsizliyi İndeksinin (GBİ) təhlillərinə əsasən Azərbaycan dünya üzrə iqtisadi fəallıq və imkanlar sahəsində 2017-ci illə müqayisədə 2022-ci ildə 45-ci yerdən 36-cı yerə, bərabər təhsil sahəsində 91-ci yerdən 55-ci yerə yüksəlib.

GBİ-nin 2021-2022-ci illər Hesabatında Azərbaycan 191 ölkə arasında 0,294 balla 91-ci yerdədir. Müqayisə üçün deyək ki, ölkə 2015-ci ildə 0,303 balla 59-cu yeri tuturdu. GFİ-nin məlumatlarına görə, Azərbaycan dünya üzrə 101-ci yerdə, MDB ölkələri arasında 8-ci yerdədir.

Bütün bunlar onu vurğulamağa əsas verir ki, siyasəti təmsilçilik, iqtisadi sahədəki fəallıq, özəl və dövlət qurumlarında qərarvermə proseslərindəki bərabər iştirakla əlaqədar müşahidə edilən mövcud dinamika gender bərabərliyinin təmin edilməsi istiqamətində aparılan davamlı fəaliyyətin nəticəsidir.

Lakin bir daha qeyd etmək lazımdır ki, bütün parametrlər üzrə, həmçinin qadınlara və kişilərə bərabər iş üçün bərabər ödənişlərin tətbiqi, rəhbər vəzifələrdə qadınların təmsilçiliyinin daha da artırılması, müxtəlif fəaliyyət sahələrində bərabər iştirakın stimullaşdırılması, real bərabərliyə mane olan ictimai normaların sağlamlaşdırılması üçün gender bərabərliyinin ardıcıl, sistemli və məqsədyönlü təşviq edilməsi zəruridir.

3.2 Qarşıya qoyulan vəzifələr və tövsiyələr

Gender siyasətinin gücləndirilməsi :

- “Azərbaycan Respublikasında Gender bərabərliyi üzrə 2023-2025-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nın layihəsinin qəbul edilməsi;

- “Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun icra mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi;
- Gender əsaslı büdcə siyasəti və praktikasının formalaşdırılması;
- İctimai həyatın bütün sahələrində, dövlət və özəl sektorda gender bərabərliyi mədəniyyətinin təbliği üzrə fəaliyyətlərin gücləndirilməsi;
- İctimai həyatın bütün sahələrində, dövlət və özəl sektorlarda idarəetmə və qərarqəbuletmə səviyyəsində qadınların kişilərlə bərabər təmsilçiliyinin artırılması;
- Siyasi partiyalarda gender bərabərliyinin qorunması, idarəetmə və qərarqəbuletmədə bərabər təmsilçilik və iştirakçılıq imkanlarının genişləndirilməsi, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi;
- Cinsi mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyin qarşısının alınması üzrə qabaqlayıcı tədbirlərin gücləndirilməsi, xüsusilə də maarifləndirmə və məlumatlandırma işlərinin regionlarda daha geniş şəkildə aparılması.

Təhsil sahəsində:

- Təhsilin bütün pillələrində fənn proqramlarına qadın hüquqları, gender bərabərliyi üzrə mövzuların daxil edilməsi;
- Təhsilin bütün pillələrinə aid tədris resursları üzrə gender ekspertizasının keçirilməsi;
- Təhsil müəssisələrində direktorların işə qəbulu zamanı müsahibə komissiyalarında gender bərabərliyinin təmin olunması;
- Özəl elm və təhsil müəssisələrinin lisenziyalaşdırılması və akkreditasiyası zamanı gender bərabərliyi prinsipinə əməl olunması ;
- Təhsil müəssisələrində, xüsusilə

ümumtəhsil məktəblərində kişi müəllimlərin sayının az olduğunu nəzərə alaraq, təhsil sahəsinə kişilərin cəlb edilməsini stimullaşdıran tədbirlərin müəyyən olunması;

- Ali təhsil müəssisələrində liderlik, idarəetmə, qərarvermə, sağlam, yaradıcı, sərbəst düşünmə, düşüncələri ifadəetmə bacarıqlarının inkişafı üzrə fənlərin tədris olunması;
- Təhsildən yayınma hallarının qarşısının alınması, xüsusilə qız uşaqlarının təhsildən yayınması ilə bağlı monitorinqlərin gücləndirilməsi.

Məşğulluq sahəsində:

- Əmək bazarında qadınların vəziyyəti ilə bağlı hərtərəfli statistik informasiyaların və etibarlı məlumat bazasının formalaşdırılması;
- Həyat yoldaşlarının uşaq dünyaya gətirməsi ilə əlaqədar atalara verilən 14 günlük ödənişsiz məzuniyyətin ödənişli əsaslarla olması üçün qanunvericiliyə dəyişikliklərin edilməsi;
- Kişilərin və oğlanların əmək bazarında azlıq təşkil etdikləri sahələrə cəlb edilməsi, onlara bu istiqamətdə təsir göstərən gender stereotiplərinin aradan qaldırılması;
- Qadınların, xüsusilə kənd yerlərində yaşayan qadınların iqtisadi fəallıq səviyyəsinin yüksəldilməsinə, kişilərlə bərabər iqtisadi hüquqlarının həyata keçirilməsinə hərtərəfli dəstəyin göstərilməsi;
- Qadın sahibkarlığının stimullaşdırılması üzrə yeni mexanizmlərin işlənilməsi;
- Ailə öhdəliyi olan işçilərin məşğulluq imkanlarının genişləndirilməsi məqsədilə məktəbəqədər təhsil infrastrukturunun inkişafı üzrə tədbirlərin davam etdirilməsi;
- Qadınların rəqabətliliyinin artırılması məqsədilə əmək bazarında prioritet peşələr üzrə peşə hazırlığının təşkili;

- Seksual qısnamaya, ayrı-seçkiliyi əks etdirən iş elanlarına görə sanksiyaların müəyyən edilməsi üçün qanunvericiliyə dəyişikliklərin edilməsi, seksual qısnama halları ilə bağlı monitoring mexanizmlərinin yaradılması;
- Beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla “İş və xidmət yerlərində seksual qısnamanın qarşısının alınması haqqında” qanunun qəbul edilməsi ;
- İş yerlərində seksual qısnama hallarına qarşı tədbirlərin gücləndirilməsi;
- İş yerlərində seksual qısnama, cəza tədbirləri ilə bağlı maarifləndirmənin aparılması, xüsusi təlimatların hazırlanması;
- Seksual qısnama riskinin yüksək olduğu iş yerlərində ictimai nəzarətin gücləndirilməsinin təmin olunması və s.

Məişət zorakılığı hallarının qarşısının alınması:

- Gender əsaslı zorakılığın, məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi; xüsusilə də məişət zorakılığına görə cərimə ilə bağlı sanksiyalara, tərəflərin barışması əsasında inzibati işlərə hər dəfə xitam verilməsi məsələsinə yenidən baxılması, cinayət qanunvericiliyinə məişət zorakılığı ilə bağlı normaların daxil edilməsi, məişət zorakılığı hallarının araşdırılması üzrə mexanizmin təkmilləşdirilməsi;
- Uzunmüddətli mühafizə orderinin alınması üçün məhkəməyə müraciət edən məişət zorakılığından zərərçəkmiş şəxslərin dövlət rüsumundan azad edilməsinə dair dəyişiklik edilməsi;
- Məişət zorakılığından əziyyət çəkən şəxslərə təxirəsalınmaz və hərtərəfli yardımların göstərilməsi, bu məqsədlə beynəlxalq standartlara uyğun müvafiq infrastrukturun (yeni yardım

mərkəzləri, sığınacaqlar, qaynar xətlər) yaradılması;

- Qısamüddətli mühafizə orderlərinin verilməsi səlahiyyətinin polis orqanlarına həvalə edilməsi və orderin müddətinin artırılması;
- Məişət zorakılığından zərər çəkmiş və ya zorakılığın şahidi olan uşağın dindirilməsində “Lansarote” Konvensiyasının tələblərinə riayət olunması, uşaqla ünsiyyət sahəsində məhkəmə qərarlarının icrası prosesində multidisiplinar yanaşmanın tətbiqi;
- Aliment Fondunun yaradılması.

Erkən nikahlarla mübarizə:

- Erkən nikah hallarının qarşısının alınması üçün mövcud cəza tədbirlərinin tətbiq olunması;
- Xüsusilə sosial cəhətdən əlverişsiz ailələrdə qızların təhsilinə dəstək üçün sosial tədbirlərin gücləndirilməsi;
- Erkən nikah halları və erkən nikahların fəsadları haqqında geniş məlumatlandırma tədbirlərinin genişləndirilməsi.

Selektiv abortların qarşısının alınması :

- “Ailə planlaşdırılması və reproduktiv sağlamlıq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunun qəbul edilməsi ;
- Doğulan uşaqlar arasında cins balansının pozulması hallarının qarşısının alınması ilə bağlı tədbirlərin gücləndirilməsi;
- Arzuolunmaz hamiləliyin qarşısının alınması və abortların azalması məqsədilə kontraseptivlərdən istifadənin təbliği, cinsi maarifləndirmənin aparılması;
- Selektiv abortun qadağan edilməsi və USM zamanı dölün cinsiyyətinin gizli saxlanması .



Birləşmiş Millətlər Təşkilatının CEDAW Komitəsinin tövsiyələri

Azərbaycan dövləti beynəlxalq təşkilatların qarşıya qoyduğu vəzifələri və tövsiyələri yerinə yetirməklə qadınların bərabərhüquqlu səlahiyyətlərə, imkanlara və imtiyazlara malik olmasını dəstəkləyir, onların sayəsində daha güclü və firavan nəsil yetişdirilməsinə əsaslı təkan vermiş olur.

“Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında” Konvensiya BMT-nin Baş Assambleyası tərəfindən qəbul edilmiş qadın hüquqlarının müdafiəsi üzrə əsas beynəlxalq sənəddir.

Azərbaycan Respublikası 1995-ci ilin 30 iyun tarixində Birləşmiş Millətlər Təşkilatının “Qadınlara münasibətdə ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv olunması haqqında” Konvensiyasına (CEDAW) qoşulduqdan sonra qüvvədə olan normativ hüquqi aktlara dəyişikliklər edilmiş və formalaşmış təcrübəyə əsasən qadınlara

münasibətdə ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması istiqamətində fəaliyyətlərə yenidən baxılmışdır.

Azərbaycan Respublikası “Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv olunması haqqında” Konvensiyanı mühüm sənəd hesab edərək ondan irəli gələn öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün lazımı şərait yaradır.

“Məişət zorakılığı ilə mübarizəyə dair 2020-2023-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”, “Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı” və “Gənclər arasında ailənin və nikahın əhəmiyyəti, onun qorunması və möhkəmləndirilməsi məqsədi ilə erkən nikahın və qohumlar arasında nikahın mənfi nəticələrinə dair maarifləndirmə Qaydası” Konvensiyadan irəli gələn öhdəliklərin yerinə yetirilməsi yönündə qəbul edilən dövlət aktlarıdır.

16 iyun 2022-ci il tarixində BMT-nin qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin ləğv olunması

üzrə Komitəsinin (CEDAW) Cenevrə şəhərində keçirilmiş 82-ci sessiyasında Azərbaycan Respublikası Hökumətinin “Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının aradan qaldırılması üzrə Konvensiyası”nın, həmçinin adı çəkilən sənədlərin və digər normativ hüquqi aktların icrasının nəticələrinə dair altıncı dövrü məruzəsi təqdim edilmişdir.

12 iyul 2022-ci il tarixində CEDAW tərəfindən dövrü məruzə üzrə Yekun Müşahidələr qəbul olunmuşdur. Yekun Müşahidələrdə Konvensiyanın ölkəmiz tərəfindən implementasiyası istiqamətində atılmalı olan növbəti addımlara dair tövsiyələr verilmişdir.

CEDAW Komitəsi yekun müşahidələrinə Azərbaycan hökumətinin qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması prosesini sürətləndirmək və gender bərabərliyini təşviq etmək üçün institutional və siyasi çərçivənin təkmilləşdirilməsi istiqamətində göstərdiyi səyləri alqışlamışdır.

Komitə qanunvericilik bazasında beynəlxalq müqavilələrin milli qanunvericilikdən üstün olduğunu vurğulayaraq məhkəmə proseslərində Konvensiyanın birbaşa tətbiqi və istifadəsini məsləhət görərək tövsiyə edir:

a) Konvensiyanın 1 və 2-ci maddələrinə, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 5.1 nömrəli hədəfinə uyğun olaraq konkret vaxt qrafiki müəyyən etməklə, qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyi qadağan edən, özəl və dövlət sektorlarında birbaşa və dolaylı ayrı-seçkiliyi və onunla mübarizəni əhatə edən hərtərəfli qanunvericiliyin qəbul edilməsi;

b) Məhkəmə orqanlarının üzvləri və hüquqşünaslar üçün hüquqi

proseslərdə Konvensiyanın birbaşa tətbiqi və istifadəsi, milli qanunvericiliyin Konvensiyanın fonunda şərhli istiqamətində işlərin gücləndirilməsi;

Komitə qadın və qızların ədalət mühakiməsinə çıxışı ilə bağlı üzləşdiyi əngəlləri, o cümlədən hüquqları və istifadə edə biləcəkləri hüquqi müdafiə vasitələrinin məhdudluğunu, habelə məhkəmə orqanları arasında davamlı gender stereotiplərinin mövcudluğunu nəzərə alaraq tövsiyə edir:

a) Məhkəmə, polis və digər hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları arasında genderlə bağlı qərəzli təsəvvürləri və davamlı gender stereotiplərini aradan qaldırmaq üçün təlim və maarifləndirmə işlərinin həyata keçirilməsi;

b) Qadınlar və qızlar, o cümlədən kənd yerlərində yaşayanlar, məcburi köçkün, əlilliyi olan və ahıl qadınlar arasında hüquqi müdafiə vasitələri barədə maarifləndirmə işinin gücləndirilməsi;

c) Məişət zorakılığı qurbanlarının ödənişsiz hüquqi yardımla təmin edilməsi və bunun yalnız aztəminatlı qadınlarla məhdudlaşdırılmaması;

d) Dini və icma liderlərinin qadınlara qarşı stiqmanın aradan qaldırılmasının zəruriliyi barədə maarifləndirilməsi;

Komitə özünün “Səmərəli milli mexanizm və təşviqat haqqında” ümumi tövsiyəsini, Pekin Bəyannaməsi və Fəaliyyət Platformasında xüsusən milli mexanizmlərin səmərəli fəaliyyəti üçün zəruri şəraitin yaradılmasına dair müəyyən olunan təlimatları xatırladaraq bir daha tövsiyə edir:

a) Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin səlahiyyət və



statusunun nazirlik statusuna qaldırılması, onun adekvat texniki, maliyyə və insan resursları ilə təmin edilməsi;

b) 2022-2025-ci illər üçün Gender Bərabərliyi üzrə Milli Fəaliyyət Planının layihəsinin təxirəsalınmadan qəbul edilməsi, icrası üçün adekvat texniki, maliyyə və insan resurslarının ayrılması və gender aspektlərini nəzərə alan büdcə ilə təmin edilməsi;

c) Bütün nazirliklərdə və dövlət idarələrində gender məsələləri üzrə əlaqələndiricilər arasında səmərəli kommunikasiyanın təmin edilməsi, gender bərabərliyi sahəsindəki qanun və siyasətlərin icrası ilə bağlı səlahiyyətlərinin və vəzifələrinin aydın şəkildə müəyyən edilməsi;

d) Dövlət qulluqçuları üçün qadın hüquqları və gender bərabərliyinə dair təlimlərin sistemli şəkildə təşkil edilməsi;

e) Qadınların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üzrə milli mexanizmin qadın

hüquqları sahəsində fəaliyyət göstərən təşkilatlarla əməkdaşlığının gücləndirilməsi və qadın təşkilatlarının xarici maliyyə yardımı ilə təmin edilməsinin qarşısını alan "Qeyri-hökumət təşkilatları haqqında" Qanunun (2014) ləğv edilməsi.

Komitə Konvensiyanın 4-cü maddəsini əsas tutaraq ayrı-seçkiliyin bütün formalarının aradan qaldırılması üçün müvəqqəti xüsusi tədbirlər çərçivəsində aşağıdakıları tövsiyə edir:

a) Dövlət məmurları, parlament üzvləri, işgötürənlər və ümumi əhali arasında müvəqqəti xüsusi tədbirlərin məqsədi barədə təsəvvürləri yaxşılaşdırmaq üçün regional və ya beynəlxalq texniki yardımdan istifadə edilməsi;

b) Qərarvermədə qadınların aşağı səviyyədə təmsil olunduğu dövlət və özəl sektorlarda strateji tədbirlərin gücləndirilməsi, qadın və kişilərin həqiqi bərabərliyinə nailolmanı sürətləndirmək üçün müvəqqəti xüsusi tədbirlərin

qəbul edilməsi və vaxt məhdudiyyəti olan hədəflərin təyin edilməsi;

c) Müvəqqəti xüsusi tədbirlərin monitorinqinin aparılması və onun qiymətləndirilməsi üçün mexanizmlərin yaradılması və əmələtməməyə görə adekvat cəzaların müəyyən edilməsi;

d) Müvəqqəti xüsusi tədbirlərin təsiri barədə sistemli şəkildə məlumatların toplanılması və onların növbəti dövrü hesabatı daxil edilməsi.

Stereotiplər və zərərli təbrüblərin aradan qaldırılması istiqamətində Komitə aşağıdakıları tövsiyə edir:

a) “Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair Milli Fəaliyyət Planı”nın icrasının sürətləndirilməsi;

b) Qadın və kişilərin ailə və cəmiyyətdə üzərinə düşən vəzifə və öhdəliklərinə dair ayrı-seçkilik xarakterli stereotiplərin aradan qaldırılması üçün dini və icma liderlərinə, müəllimlərə, qız və oğlanlara, qadın və kişilərə yönələn hərtərəfli strategiya və gender baxımından transformasiya proqramlarının hazırlanması və icra edilməsi, həmçinin görülməli strateji tədbirlərin səmərəsini və təsirini sistemli şəkildə ölçmək üçün hədəf və göstəricilərin tətbiq edilməsi;

c) Məişət və uşağa qulluq öhdəliklərinin bərabər şəkildə bölüşdürülməsi, eləcə də məsuliyyətli atalığın təşviq edilməsi, Əmək Məcəlləsinə 14 günlük ödənişli atalıq məzuniyyətinin daxil edilməsi ilə bağlı layihə qəbulunun sürətləndirilməsi üçün ünvanlı tədbirlərin, o cümlədən maarifləndirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsi;

d) Ayrı-seçkilik xarakterli gender

stereotiplərinin və qadınlara “obyekt” kimi yanaşmanın aradan qaldırılması, kütləvi informasiya vasitələrində qadınların inkişafın fəal hərəkətverici qüvvəsi kimi təşviq edilməsi və müvafiq dövlət məmurları üçün genderə həssas dildən istifadə ilə bağlı potensialın gücləndirilməsi tədbirlərinin təmin edilməsi.

Komitə “Qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq haqqında” ümumi tövsiyələri xatırladaraq aşağıdakıları zəruri hesab edir:

a) Cinayət Məcəlləsinə və Cinayət-Prosesual Məcəlləyə dəyişikliklər edərək qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığın bütün formalarına, o cümlədən məişət zorakılığına görə konkret cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasının, bu əməlləri törədənlərin məsuliyyətə cəlb edilməsinin və adekvat şəkildə cəzalandırılmasının təmin edilməsi;

b) “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” qanuna dəyişiklik edilməsi, əlverişsiz və təcrid olunmuş vəziyyətdə, o cümlədən əlilliyi olan, miqrant və məcburi köçkün qadınların xüsusi müdafiə ehtiyaclarının nəzərə alınması;

c) “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” qanunun 7.4-cü maddəsinin ləğv edilməsi və icbari mediasiya və barışıq əvəzinə cinayət icraatının prioritetləşdirilməsi;

d) Mühafizə orderlərinin, o cümlədən məişət zorakılığı halında qovulma orderlərinin vaxtında və səmərəli şəkildə verilməsinin, icrası və monitorinqinin təmin edilməsi və bunlara əməl etməməyə görə adekvat cəkindirici cəzaların tətbiq edilməsi;

e) Qadın və qızları onlara qarşı yönələn

gender əsaslı zorakılığın bütün formaları, o cümlədən məişət və cinsi zorakılıq barədə şikayət etməyə həvəsləndirmək və bu cür halların effektiv şəkildə araşdırılmasının, cinayətkarların məsuliyyətə cəlb edilməsinin və adekvat şəkildə cəzalandırılmasının təmin edilməsi;

f) Zərərçəkmiş şəxslərə dəstək və müdafiə xidmətlərinin gücləndirilməsi, o cümlədən 7/24 fəaliyyət göstərən qaynar xətlərin, sığınacaqların, psixososial konsultasiyaların yaradılması və zərərçəkmiş şəxslərin iqtisadi yardımla təmin edilməsi;

g) Ümumi əhali üçün gender əsaslı zorakılığın bütün formalarının, o cümlədən məişət zorakılığı və cinsi zorakılığın xarakteri, eləcə də qadınların qisas, stiqma və ya təkrar viktimizasiyaya məruz qalmaqdan qorxmada bu cür hallar barədə hüquq-mühafizə orqanlarına şikayət edə bilmələrinin vacibliyi barədə maarifləndirmə işinin aparılması;

h) Qadın və qızların ədalət mühakiməsinə çıxışının maddi baxımdan əlçatan və zərurət olduqda pulsuz təmin edilməsinin təşkil edilməsi, şikayətçilərin üzərindəki sübutetmə yükünün yüngülləşdirməsi, hakimlərin, prokurorların, polis əməkdaşlarının və digər hüquq-mühafizə işçilərinin genderə həssas istintaq və dindirmə metodlarına dair potensialının gücləndirilməsi.

Komitə insan alveri və fahişəliyin istismarı ilə mübarizə istiqamətində özünün “Qlobal miqrasiya fonunda qadın və qız alveri haqqında” ümumi tövsiyələrini xatırladaraq aşağıdakıları məqsədəuyğun hesab edir:

- a) İnsan alverinə qarşı mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planının səmərəli icrası və monitorinqi üçün kifayət qədər texniki, maliyyə və insan resurslarının yaradılması;
- b) İnsan alverinə qarşı mübarizə sahəsində qanunvericiliyin icrasını obyektiv şəkildə qiymətləndirmək üçün monitorinq və icra funksiyalarını ayırmaq məqsədilə müstəqil “İnsan alveri üzrə Milli Məruzəçi” təsisatının yaradılması;
- c) İnsan alveri qurbanlarının yardım xidmətlərinə, o cümlədən əlçatan sığınacaqlara, konsultasiya xidmətlərinə və reintegrasiya proqramlarına çıxışını təmin etmək məqsədilə etibarlı milli göndəriş mexanizminin yaradılması, sığınacaqlar təşkil edən və zərərçəkmiş şəxslərə yardım xidmətləri göstərən qeyri-hökumət təşkilatlarının məkanlarının və kommunal xərclərinin adekvat dərəcədə maliyyələşdirilməsi və ya subsidiyalaşdırılması;
- d) Bütün qadın və qız alveri hallarının araşdırılmasının, cinayətkarların məsuliyyətə cəlb olunmasının və adekvat dərəcədə cəzalandırılmasının təmin edilməsi;
- e) Zərər çəkmiş şəxslərin yaşı, cinsi, vətəndaşlığı və insan alveri formalarının təsnifatı, insan alveri ilə bağlı məlumatların sistemli şəkildə toplanılması və təhlilinin təmin edilməsi;
- f) Fahişəliklə məşğul olan qadınlar üçün cəza nəzərdə tutan hüquqi müddəaların ləğv edilməsi, qadınları cinsi istismara məruz qoyan cinayətkarların, o cümlədən gəlir məqsədli cinsi əlaqəyə məcbur edən şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi, qadınların təbəməvqeyinin və onlara “obyekt” kimi



yanaşmanın bütün formalarına qarşı mübarizənin aparılması;

g) Fahişəliyi dayandırmaq istəyən qadınların yardım proqramları və alternativ gəlir imkanları ilə təmin edilməsi.

Qadınların ictimai-siyasi həyatda iştirakı ilə bağlı Konvensiya aşağıdakı öhdəliklərin yerinə yetirilməsini zəruri hesab edir:

a) Hökumətin, parlamentin, məhkəmə sisteminin, elmi təsisatların və diplomatik xidmətin bütün səviyyələrində, xüsusilə qərarverici səviyyələrdə qadınların iştirakını artırmaq üçün seçki qanunvericiliyinə dəyişikliklərin edilməsi, Konvensiyanın “Müvəqqəti xüsusi tədbirlər haqqında” ümumi tövsiyəsinə uyğun olaraq, ünvanlı tədbirlərin, o cümlədən kvotaların artırılması və ünvanlı kampaniyaların maliyyələşdirilməsi kimi müvəqqəti xüsusi tədbirlərin tətbiq edilməsi;

b) Siyasətdə iştirak edən qadınlara qarşı mənfi münasibətlər və ayrı-seçkilik

xarakterli hərəkətlərlə mübarizə üçün tədbirlərin görülməsi, o cümlədən ümumi əhali arasında maarifləndirmə və məlumatlandırma işlərinin aparılması;

c) Dövlət qulluğuna, o cümlədən diplomatik xidmətə işə qəbulda qadınlara üstünlüyün verilməsi;

d) Qadın siyasətçilər və namizədlər üçün siyasi kampaniyaların təşkil edilməsi, siyasi və ictimai həyatda qadınların kişilərlə bərabər əsaslarla tam, müstəqil və demokratik iştirakının vacibliyi barədə maarifləndirmə işlərinin aparılması;

e) Özəl sektorda çalışan qadın menecerlər və liderlər üçün potensialın gücləndirilməsi və təlimlərin təşkil edilməsi, qadınların rəhbər vəzifələrdə bərabər səviyyəli iştirakının vacibliyi barədə özəl sektor subyektləri ilə maarifləndirmə işlərinin aparılması;

Konvensiya təhsil sahəsində əvvəlki



illərdə qarşıya qoyulan tövsiyələrin davam etdirilməsini zəruri hesab edir:

a) Valideynlərə, dini və icma liderlərinə qızların təhsilinin vacibliyinə dair məlumatlandırma kampaniyalarının təşkili, təhsilin birbaşa və dolayı xərclərini qarşılamaq üçün aztəminatlı ailələrə maliyyə dəstəyinin göstərilməsi, qızların təhsilin bütün səviyyələrində iştirakının təmin edilməsi;

b) Qızlar arasında məktəbi yarımçıq tərk etmənin səbəblərini, o cümlədən uşaq nikahı və məcburi nikahı aradan qaldırmaq üçün tədbirlərin görülməsi, gənc anaların doğuşdan sonra təhsilini tamamlaması, ali təhsilə və ya məşğulluğa çıxış imkanları ilə təmin edilməsi;

c) Təhsil sisteminin bütün səviyyələrində tədris heyəti üçün qadın hüquqları və gender bərabərliyi mövzusunda təlimlərin keçirilməsi, məktəb dərslərinə, kurikulumlara və tədris materiallarına yenidən baxaraq ayrı-seçkiliyə yol verən gender stereotiplərinin aradan qaldırılması;

d) Karyera məsləhətlərinin verilməsi, dolayı təhsil xərclərini qarşılamaq üçün subsidiyalar və təqaüdlər kimi vasitələrlə qadın və qızların elm, texnologiya, mühəndislik və riyaziyyat (STEM), eləcə də informasiya və kommunikasiya texnologiyaları kimi qeyri-ənənəvi təhsil sahələrini və karyera istiqamətlərini seçməyə həvəsləndirmək üçün müvəqqəti xüsusi tədbirlərin görülməsi.

Məşğulluq sahəsində qadınların imkanlarının artırılması və iş yerlərində bərabərliklə müşayiət olunmasını xatırladaraq Komitə məşğulluq sahəsində gender bərabərliyi siyasətini diqqət mərkəzində saxlamağı və özünün əvvəlki tövsiyələrinin həyata keçirilməsini zəruri hesab edir:

a) qadınların müəyyən peşələrə və işlərə çıxışını məhdudlaşdıran, tövsiyə olunmayan peşələrin siyahısının ləğv edilməsi, qadınların bu peşələrə çıxışının asanlaşdırılması;

b) Atalıq məzuniyyətindən istifadənin genişləndirilməsi, karyera inkişafında qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyə görə

işəgötürənlərin məsuliyyətinə dair konkret müddələrin tətbiq edilməsi, gənc anaların işə qayıdışının asanlaşdırılması, qadınlar və kişilər arasında məişət və uşağa qulluq öhdəliklərinin bərabər şəkildə bölüşdürülməsinin təşviq edilməsi;

c) İş yerində cinsi qısnamanı birbaşa qadağan edən qanunun qəbul edilməsi, zərər çəkmiş şəxslərin hüquqi müdafiə vasitələrinə çıxışının təmin edilməsi və cinsi qısnama ilə bağlı şikayətlərin effektiv şəkildə araşdırılmasının, təqsirkarların məsuliyyətə cəlb olunmasının və adekvat şəkildə cəzalandırılmasının, zərər çəkmiş şəxslərin qisasdan qorunmasının təmin edilməsi;

d) Beynəlxalq Əmək Təşkilatının "Əmək sahəsində zorakılıq və qısnamanın aradan qaldırılması haqqında" Konvensiyasının (№190) ratifikasiya edilməsi.

Komitə "Qadınlar və sağlamlıq" haqqında ümumi tövsiyəsini xatırladaraq səhiyyə sahəsində aşağıdakıların həyata keçirilməsini məqbul sayır:

a) "Reproduktiv sağlamlığın qorunması və ailə planlaşdırılması haqqında" qanun layihəsinin qəbulunun və növbəti dövr üçün Milli Reproduktiv Sağlamlıq Strategiyasının təsdiqinin sürətləndirilməsi;

b) Səhiyyə xidmətlərinə ayrılan büdcənin artırılması və bütün qadın və qızlar, xüsusilə kənd qadınları, əlverişsiz və təcrid olunmuş vəziyyətə mənsub qadınların əlçatan və sərfəli tibb xidmətləri ilə təmin edilməsi üçün universal icbari tibbi sığortanın tətbiq edilməsi;

c) Cinslə bağlı doğuşaqədərki mühakimələrdən qaynaqlanan selektiv abortların aradan qaldırılması.

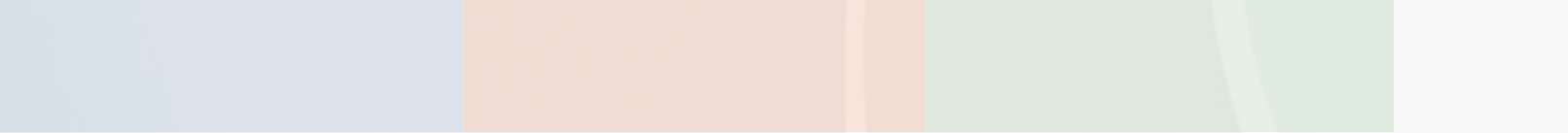
Nikah və ailə məsələləri ilə bağlı komitə aşağıdakıları tövsiyə edir:

a) Ailə Məcəlləsinə yenidən baxaraq həm kişilər, həm də qadınlar üçün minimum qanuni nikah yaşı (18 yaş) ilə bağlı bütün istisnaların aradan qaldırılması və xüsusilə də kənd yerlərində uşaq nikahı və məcburi nikahla mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsi, bu zərərli təcrübənin təməlində dayanan səbəblərin aradan qaldırılması, bu işdə rolu olan ailə üzvlərinin, dini və icma liderlərinin və ya hüquq-mühafizə əməkdaşlarının cəzalandırılması, bu istiqamətdə işlərin aşkarlanması üçün mexanizmlərin yaradılması;

b) Uşaqların, o cümlədən vətəndaş nikahında doğulanların bu nikahlar dağılandıqdan sonra aliment almalarının təmin edilməsi;

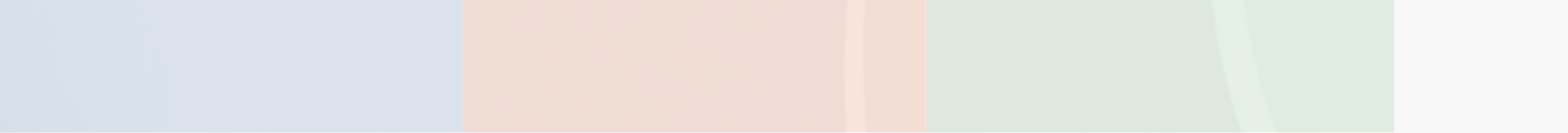
c) Hüquq-mühafizə və yerli icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən məcburi nikah və uşaq nikahının qarşısının alınması və qadağan edilməsi ilə bağlı təlim və maarifləndirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsi.

Qeyd: Tövsiyələr Dövlət Komitəsi tərəfindən aidiyyəti qurumlara göndərilmişdir.



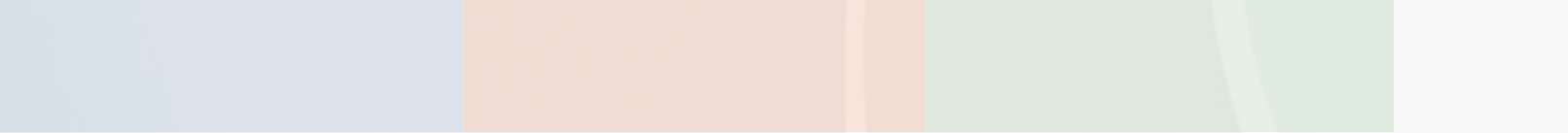
Handwriting practice area with 20 horizontal dotted lines and a large white curved line graphic on the right side.





Handwriting practice area with 20 horizontal dotted lines and a large white curved line on the right side.





Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal dotted lines on a light gray background, with a large white curved graphic element on the right side.





BAKI • 2023

